

The background of the cover is a repeating pattern of stylized red flowers with white centers and green leaves on a light brown or tan background. The flowers are arranged in a grid-like fashion, with some overlapping.

**НА
ЧУЖИНИ**

КАЛЕНДАР

1947

УКРАЇНСЬКА КНИГАРНЯ

==== AUGSBURG, ULMER STRASSE 7 =====

Книгарням, кооперативам і кольпортерам знижка

Замовлення виконує на зони англійську і американську за
післяплатою або за попереднім надісланням готівки.

На бажання висилає каталоги.

Видання
П. Твердохліба і Г. Йошика

Загальну частину
зредагував В. Ч.

Друкарня Д. Сажніна в Авгсбурзі

НА НОВИЙ РІК

Дванадцять виб'є, і в ночі просторі
Удари ті луко впадуть,
І вічності свідки — немеркнучі зорі
Нову розпочнуть свою путь.
А ми на чужині, забуті у Долі,
Чекаємо здійснення мрій...
Чи ж станемо ще ми на рідному полі
У рідній країні своїй?
Чи встане Україна, чи скине кайдани,
Чи кращі засяють їй дні?
Надходить Новий Рік у мряках-туманах,
Та зорі горять в даліні.

В.С.

КАЛЕНДАРНА ЧАСТИНА

ЗАГАЛЬНІ КАЛЕНДАРНІ ВІДОМОСТІ

ЩО ТАКЕ РІК?

Рік — це той час, що впродовж нього Земля оббігає навколо Сонця. Він триває 365 днів, 6 годин, 9 хвилин і 9,5 секунд середнього часу. Це так званий зоряний рік, бо як він проміне, Сонце бачимо на тлі тих самих зірок, що й на початку його. Але з огляду на періодичність кліматичних змін на поверхні Землі, що залежать від положення Сонця супроти небесного рівника, а не зірок, за підставу для літочислення взято зворотниковий рік. Зворотниковий (чи тропічний) рік — це час між двома переходами Сонця через весняне рівноніччя (рівнодення). Він триває 365 днів, 5 годин, 48 хвилин і 46,5 секунд середнього часу. Отже він на 20 хвилин і 23 секунди коротший від зоряного року. Це стається внаслідок повільного коливання земної осі впродовж 26 тисяч літ, впродовж т. зв. великого Платонового року. Через це коливання точка весняного рівноніччя (рівнодення) щороку наче вибігає напроти Сонця, і Сонце досягає її трохи раніш, ніж настане кінець повного зоряного року. Через 26 тисяч (отже впродовж великого Платонового року) згадана різниця на 20 хвилин і 23 секунди наростає до різниці одного повного року. Ще коротший від зворотникового року затьмяний рік. Затьмяний рік — це час від одного переходу Сонця через один із вузлів дороги місяця до наступного повороту його (Сонця) до того самого вузла. Він триває 346 днів, 14 годин, 53 хвилини. Назва його походить від того, що на цій дорозі стаються затьми Сонця чи місяця.

РІЗНІ ЛІТОЧИСЛЕННЯ ЧИ ЕРИ

Початок літочислення — цілком умовна річ. Тимто в різні часи і в різних народів були й різні літочислення. Так, у давній Візантії літочислення починали від створення світу, пізніше християнські народи почали лічити роки від народження Христа, магометанські (мусульманські) народи рахують від „утечі“ Магомета, що сталася 622 року християнської ери. З огляду на це рік 1947 може мати різне числове визначення. За візантійським літо численням це буде 7455-6 рік, за магометанським — 1365-6.

ПОРИ РОКУ

Рік поділяється на чотири частини, що характеризуються різними кліматичними явищами на землі — весну, літо, осінь і зиму.

Весна починається 22 березня о 1 годині 48 хвилин, коли сонце вступає в сузір'я Барана і коли маємо весняне зрівняння дня з ніччю.

Літо починається 22 червня о 4 годині 46 хвилин, коли сонце вступає в сузір'я Рака і коли день стає виразно більший проти ночі.

Осінь починається 24 вересня о 12 годині 56 хвилин, коли сонце входить у сузір'я Терезів (Вагів) і коли маємо осіннє зрівняння дня з ніччю.

Зима настає 23 грудня о 19 годині 40 хвилин, коли сонце входить у сузір'я Козорога і коли ніч виразно більшає, а день зменшується.

ПРИМІТКА. Систему поділу року на місяці, тижні і дні в тижні подає наступний розділ — Святні.

ПОЧАТОК НОВОГО РОКУ.

Новий рік найперше відзначають на островах Фіджі (на Тихому океані), на о. Врангеля (на Північному Крижаному океані) й північно-східних берегах Сибіру. Через дві години після цього настає Новий Рік на Тасманії, Новому Південному Велсі і на Новій Гвінеї. Знов через годину святкують Новий Рік у Японії та Кореї. Аж через сім годин після цього зустрічають його в Східній Європі (отже й на Україні). По годині пізніше — в країнах з середньо-європейським часом, ще через годину — в країнах з західно-європейським часом. Через п'ять годин після цього святкують Новий Рік на Атлантийському узбережжі Америки, через три години — на Тихоокеанському узбережжі Америки, знов через три години — на Алеутах і східних островах Самоа (на Тихому океані). Останніми на Землі вітають Новий Рік — пів години пізніше — жителі західних островів Самоа.

Отже святкування Нового Року на землі розтягається на 23 $\frac{1}{2}$ годин.

СІЧЕНЬ

В січні прибуває дня на 1 годину 9 хвилин.

Н. стиль	С. стиль	Дні	С В Я Т А		
			Греко-католицькі	Православні	Римо-кат.
1	19	С	Груд. 1946. Бонифат.	Груд. 1946. Іллі, Бон.	Новий Рік
2	20	Ч	Ігнатія Богон. мч.	Ігнатія Богон. мч.	Макарія
3	21	П	Юліяній мч.	Юліяній мч., Петра мч.	Геновефи
4	22	С	Анастасії вмч.	Анастасії вмч.	Тита
5	23	Н	10 мч. у Криті	10 мч. у Криті	Телефора
6	24	П	Нав. Р. Хр., Євгенії	Нав. Р. Хр., Євгенії	Тр. Царів
7	25	В	Різдво Христове	Різдво Христове	Валентина
8	26	С	Соб. Пр. Бог., Йос.	Соб. Пр. Бог., Євф.	Северина
9	27	Ч	Стефана Первмч.	Стефана Первмч., Т.	Мартин.
10	28	П	Мч. у Нікодимії с.	Мч. у Нікод. спал.	Івана Д.
11	29	С	Дітей задля Хр. убит.	Дітей задля Хр. убит.	Альойзія
12	30	Н	Анісії мч.	Анісії мч., Філарета	Гонорати
13	31	П	Меланії Римлянки	Меланії Римлянки	Петра
14	1	В	Н. Р. Обр. Г., Вас. В.	Н. Р. Обр. Г., Вас. В.	Антонія
15	2	С	Сильвестра П. Р.	Сильвестра	Маркила
16	3	Ч	Малахії пр., Гордія	Малахії пр., Гордія	Павла п.
17	4	П	Собор 70 Апост.	Собор 70 Апост.	Ім. Ісуса
18	5	С	Навеч. Богоявлення	Навеч. Богоявлення	Лярія
19	6	Н	Богоявлення Госп.	Богоявлення Госп.	Генр. єп.
20	7	П	Собор Івана Хр.	Собор Івана Хр.	Фабіяна
21	8	В	Юрія й Омеляна	Юрія й Омеляна	Агнети
22	9	С	Полієвкта мч.	Полієвкта мч.	Вінкентія
23	10	Ч	Григорія єп., Марк.	Григорія єп., Марк.	Об. П. Д. М.
24	11	П	Теодосія пр. Вел.	Теодосія пр. Вел.	Тимотея
25	12	С	Тат'яни мч.	Тат'яни мч.	Нав. Павла
26	13	Н	Єрмила і Стратон.	Єрмила і Стратон.	Полікарпа
27	14	П	Отців уб. у Синаї	Отців уб. у Синаї	Івана Зол.
28	15	В	Прп. Павла й Івана	Прп. Павла й Івана	Карла В.
29	16	С	Покл. вер. Петра	Покл. веригам П. ап.	Франца С.
30	17	Ч	Антонія В. прп.	Антонія В., Ахили	Мартина
31	18	П	Атан. й Кир., Ксенії	Атаназія й Кирила	Петра з Н.

УСІЧНІ ЗГАДУЄМО:

6. I. 1742 р. помер гетьман Пилип Орлик, наступник Івана Мазепи на вигнанні.
6. I. 1846 р. засновано Кирило-Методіївське братство в Києві.
9. I. 1663 р. помер український учений, автор славнозвісної граматики церковно-слов'янської мови Мелетій Смотрицький.
10. I. 1646 р. помер київський митрополит Петро Могила.
11. I. 1888 р. помер співець Буковини — український поет Осип Федькович.
20. I. 1921 р. помер видатний український письменник Панас Мирний (О. Рудченко).
21. I. 1654 р. підписано Переяславський договір між Україною та Москвою.
21. I. 1803 р. помер останній український гетьман Кирило Розумовський.
22. I. 1919 р. на Софійському майдані в Києві проголошено об'єднання всіх українських земель в одну Соборну Українську Державу.
22. I. 1918 р. IV Універсалом Української Центральної Ради проголошено на Софійському майдані в Києві самостійність України.
28. I. 1734 р. помер гетьман Данило Апостол.
29. I. 1918 р. під Крутами в бою з більшовиками загинуло 300 українських студентів та середнешкільників.

НАРОДНІ ПРИПОВІДКИ НА СІЧЕНЬ

На новий рік прибуло дня на заячий скік.
Січень — січися, а ти до печі тулися.

Січень січе і морозить, газда (господар) з лісу дрова возить.
Коли січень найгостріший, тоді рочок найплідніший.

Сніг в гаю... але весною
Розів'ється гай...
Може, долею ясною
Зацвіте й мій край...

О. Олесь

ДЛЯ ЗАПИСІВ

ЛЮТИЙ

У лютому прибуває дня на 1 годину 37 хвилини.

Н. стиль	С. стиль	Дні	С В Я Т А		
			Греко-католицькі	Православні	Римо-кат.
1	19	С	Макара прп.	Макара прп.	Ігната
2	20	Н	Про мит. і фарисея	Про мит. і фарисея	Марії Гр.
3	20	П	Максима, Агнії	Максима ісп., Неоф.	Блажея
4	20	В	Тимотея, Анастас.	Тимотея, Мануїла	Вероніки
5	20	С	Климентія еп.	Климентія, Агатанг.	Агафії
6	20	Ч	Ксенії прп. Римл.	Ксенії, Агапія	Дороти
7	20	П	Григорія Богосл.	Григорія, Оксентія	Ромуаль.
8	20	С	Ксенофонта прп.	Ксенофонта прп.	Івана з., М.
9	27	Н	Про блудн. сина	Про блудн. сина	Аполонії
10	28	П	Єфрема Сир. прп.	Єфрема, Палладія	Схоляст.
11	29	В	Пер. м. Ігнатія Б.	Пер. м. Ігнатія Б.	Євфроз.
12	30	С	Трьох Святителів	Трьох Святителів	Євлатії
13	31	Ч	Кира й Івана безср.	Кира й Івана безср.	Катерини
14	1	П	Трифона мч.	Трифона мч., Перп.	Валент.
15	2	С	Стрітєння Госп.	Стрітєння Госп.	Фавстина
16	3	Н	Мясопусна, Симеона	Мясопусна, Симеона	Нед. зап.
17	4	П	Ісидора прп.	Ісидора, Миколи ісп.	Флавія
18	5	В	Агафії мч.	Агафії, Теодулії	Констант.
19	6	С	Вукола прп. еп.	Вукола еп., Доротеї	Конрада
20	7	Ч	Партенія, Луки	Партенія еп., Луки	Євстахія
21	8	П	Теодора вмч.	Теодора, Захара	Елеонори
22	9	С	Ничипора мч.	Ничипора мч.	ФеліксаВ.
23	10	Н	Сиропусна, Харл.	Сиропусна, Харл.	Нед. вст.
24	11	П	Уласа вмч.	Уласа, Хведори	Матея
25	12	В	Євгена прп.	Мелетія, Євгена	Анастасії
26	13	С	Мартиніяна прп.	Мартиніяна, Євлогія	Олександ.
27	14	Ч	Авксента прп.	Кирила р. ап.	Нестора
28	15	П	Онисима ап.	Онисима, Пафнутія	Теофіля

У ЛЮТОМУ ЗГАДУЄМО:

3. II. 1812 р. народився український байкар Євген Гребінка.
4. II. 1793 р. внаслідок другого поділу Польщі Волинь і Поділля відійшли до Росії.
9. II. 1918 р. підписано Берестейський мир, і за цим миром Німеччина, Австрія, Туреччина й Болгарія визнали самостійність України.
10. II. 1900 р. засновано першу на Україні політичну партію — Революційну українську партію (Р. У. П.).
12. II. 1939 р. відбулися вибори до першого сойму Карпатської України.
14. II. 1897 р. помер видатний діяч українського відродження й письменник Паптелеймон Куліш.
20. II. 1054 р. помер київський князь Ярослав Мудрий.
24. II. 1608 р. помер видатний діяч української культури Константин Острозький.
24. II. 1872 р. народилася велика українська письменниця Леся Українка (Лариса Косач).

НАРОДНІ ПРИПОВІДКИ НА ЛЮТИЙ

Питає лютий, чи взутий.

Місяць лютий дуже крутий.

На Стрітення зима з літом стрічається.

Як на Стрітення капас з стріхи, не сподівайся з літа потіхи.

Взими кожухова латка — як рідна матка.

На сонці крапля перший раз сьогодні з стріхи впала...

О скільки днів

І мрій, і снів

Душа моя згадала!

М. Філянський

ДЛЯ ЗАПИСІВ

БЕРЕЗЕНЬ

У березні прибуває дня на 1 годину 57 хвилин.

Н. стиль	С. стиль	Дні	С В Я Т А		
			Греко-католицькі	Православні	Римо-кат.
1	16	С	Памфила мч.	Григора	Альбіна
2	17	Н	1. посту, Теод. Т. вмч.	1. посту, Теод., Мар.	Нед. суха
3	18	П	Льва папи рим.	Льва	Кунегунд.
4	19	В	Архипа ап.	Архипа ап. Доситея	Казимири
5	20	С	Льва еп.	Льва еп. Агатона	Віктора
6	21	Ч	Тимотея, Евстахія	Тимотея, Евстахія	Евзевія
7	22	П	Н. мч. у Євгенії	Н. мч. у Євгенії	Казимира
8	23	С	Полікарпа смч.	Полікарпа смч.	Івана Б.
9	24	Н	2. п. †1 і 2 н. г. Івана Хр.	2. п. †1 і 2 н. г. Івана Хр.	Нед. глуха
10	25	П	Тарасія архiep.	Тарасія архiep.	40 мучен.
11	26	В	Порфирія еп.	Порфирія, Севаст.	Констант.
12	27	С	Прокопія, Декап.	Прокопія, тита прп.	Григора
13	28	Ч	Василія ісп.	Василія, Марини	Христини
14	1	П	Євдокії прпмч.	Євдокії, Нестора	Матильди
15	2	С	Теодора смч.	Івана Листв.	Лонгіна
16	3	Н	3. посту, Евтропія мч.	3. посту, Евтр. Клеон.	Н. серед.
17	4	П	Герасима прп.	Герасима, Якова	Гертруди
18	5	В	Конона мч.	Конона, Онисія	Едварда
19	6	С	42 мч. у Аморії	42 мч. у Аморії	Йосифа
20	7	Ч	Смч. у Херсоні	Смч. у Херс., Омел.	Вольфр.
21	8	П	Теофілякта прп.	Теофілякта, Єрма	Венед.
22	9	С	40 мч. в Севаст. оз.	40 мч. в Севаст. оз.	Октавіяна
23	10	Н	4. посту. Кідрата мч.	4. п. Кідрата, Галини	Нед. Біла
24	11	П	Софронія	Софронія, Понтія	Гавриїла
25	12	В	Теофана прп.	Теофана, Григорія	†Благ. П. Б.
26	13	С	П. м. Никифора	П. м. Никифора, Хр.	Тек., Теод.
27	14	Ч	Венедикта прп.	Венедикта прп.	Руперта
28	15	П	Агапія мч.	Агапія, Никандра	Івана Кап.
29	16	С	Савина і Папи мч.	Савина і Папи мч.	Евстахія
30	17	Н	5. п. Олекс. прп. ч. Б.	5. п. Олекс. прп. ч. Б.	Н. Квітна
31	18	П	Кирила архiep.	Кирила, Трїфїма	Бальбіни

У БЕРЕЗНІ ЗГАДУЄМО:

2. Ш. 1827 р. народився український байкар Леонид Глібів.
3. Ш. 1861 р. скасовано кріпацтво на Східній Україні.
4. Ш. 1750 р. обрано на гетьмана України Кирила Розумовського.
7. Ш. 1917 р. початок революції в Росії.
9. Ш. 1814 р. народився найбільший поет України Тарас Шевченко.
10. Ш. 1861 р. помер Тарас Шевченко.
14. Ш. 1923 р. рада послів у Парижі визнала Західну Україну за Польщею.
14. Ш. 1939 р. проголошено самостійність Карпатської України.
18. Ш. 1921 р. підписано совісько-польський мировий договір у Ризі, і тим договором Волинь, Підляся й Холмщина були визнані за Польщею.
20. Ш. 1917 р. утворено Українську Центральну Раду в Києві.
20. Ш. 1921 р. помер популярний український історичний повістяр А. Кашенко.
23. Ш. 1842 р. народився український композитор Микола Лисенко.
26. Ш. 1909 р. помер український історик Микола Аркас.

НАРОДНІ ПРИПОВІДКИ НА БЕРЕЗЕНЬ

Казала баба: „Я на марець виставлю палець“ та в марті й замерзла.

Прийде марець — замерзне старець.

На Петра Вериги розбиваються криги.

На Олекси риба лід розбивас, бджілка в поле вилітас.

Сухий марець — мокрий май, буде жито, як той гай.

Ще не прийшла весна, хоч вже гримлять потоки
І великодній дзвін гуде,
Хоч про життя прекрасне й молоде
Говорять скрізь і діти, і пророки.

О. Олесь

ДЛЯ ЗАПИСІВ

КВІТЕНЬ

У квітні прибуває дня на 1 годину 47 хвилин.

Н. стиль	С. стиль	Дні	С В Я Т А		
			Греко-католицькі	Православні	Римо-кат.
1	19	В	Хризанта і Дарії	Хризанта і Дарії	Теод., Ст.
2	20	С	Отц. уб. у ман. Сави	Отц. уб. у ман. Сави	Франца
3	21	Ч	Якова ісп.	Якова ісп., Хоми	Вел. Четв.
4	22	П	Василія смч.	Василія, Василини	Вел. Пятн.
5	23	С	Никона прмч.	Никона примч.	Вел. Суб.
6	24	Н	Квітна Нед., Захара	Квітна Нед., Захара	Воскр. Хр.
7	25	П	Благовіщення Пр. Б.	Благовіщення Пр. Б.	Св. Понед.
8	26	В	Соб. Арх. Гавриїла	Соб. Арх. Гавриїла	Дионісія
9	27	С	Матрони	Матрони, Теодосія	Марії К.
10	28	Ч	Іларіона, Стефана	Іларіона, Стефана	Михайла
11	29	П	Вел. Пятниця, Марка	В. Пятн., Марка, Кир.	Льва, Пил.
12	30	С	Івана Ліств.	Івана Ліств.	Вікт., Юлія
13	31	Н	Воскрес. Хр. Іпатія	Воскрес. Хр. Іпатія	Н. провід.
14	1	П	Св. Понед. Мар. Єгип.	Св. Понед. Мар. Єгип.	Валеріяна
15	2	В	Св. Второк. Тита чуд.	Св. Второк., Тита, Гр.	Анастаса
16	3	С	Никити прп.	Никити, Теодосії	Ламберта
17	4	Ч	Йосифа й Юрія	Йосифа, Юрія	Аник. Роб.
18	5	П	Теодула і Агафт.	Теодула і Агафт.	Апольон.
19	6	С	Євтихія архиеп.	Пр. св. Методія	Тимона
20	7	Н	1. Томина, Юрія еп.	1. Томина, Юрія еп.	Сульпіція
21	8	П	Іродіона, Агава	Іродіона, Агава, Руфа	Фелікса
22	9	В	Євсихія мч.	Євсихія, Вадима	Луки
23	10	С	Терентія мч.	Терентія, Макара	Войтіха
24	11	Ч	Антипи смч. еп.	Антипи смч. еп.	Фіделіса
25	12	П	Василія ісп.	Василія, Ісаака Сир.	Марка ев.
26	13	С	Артимона смч.	Артимона смч.	Клета
27	14	Н	2. Мирнонос. Март. п. р.	2. Мирнонос. Мартина	Теофіля
28	15	П	Аристарха, Пуда	Аристарха, Пуда ап.	Павла
29	16	В	Агапії, Ірини мч.	Ірини, Агапії, Леоніда	Пет., Роб.
30	17	С	Симеона прп.	Симеона, Адріяна	Нар. Йос.

У КВІТНІ ЗГАДУЄМО:

2. IV. 1918 р. помер видатний український письменник Іван Нечуй-Левицький.
7. IV. 1811 р. народився будитель Галицької України Маркіян Шашкевич.
7. IV. 1917 р. проголошення Української Центральної Ради в Києві.
14. IV. 1340 р. останній галицький князь Юрій II загинув від рук бояр за прихильність до „латинської віри“.
15. IV. 1893 р. помер український поет і етнограф Іван Манджура.
18. IV. 1885 р. помер видатний український діяч і історик Микола Костомаров.
19. IV. 1775 р. російська цариця Катерина II закріпачила селян на Україні.
- 19.—21. IV. 1917 р. відбувся перший Всеукраїнський Національний Конгрес у Києві.
20. IV. 1622 р. помер український гетьман Петро Конашевич-Сагайдачний.
22. IV. 1910 р. помер український драматург і батько українського театру Марко Кропивницький.
25. IV. 1913 р. помер видатний український письменник Михайло Коцюбинський.
27. IV. 1904 р. помер український драматург і артист Михайло Старицький.
29. IV. 1918 р. німці розігнали Українську Центральну Раду і настановили гетьмана Павла Скоропадського.

НАРОДНІ ПРИПОВІДКИ НА КВІТЕНЬ

Квітень з водою — май з травою.

Теплий квітень, мокрий май — буде у stodолі рай.

Діду, діду, сій ячмінь, бо вже тій зимі амінь.

Хто землі дає, тому й земля дає.

Виореш мілко і посієш рідко, то й вродиться дідько.

Прозорі тіні берег красяць,
Гудуть десь бджоли у дулі,
На камінь ящірка вилазить,
Припав метелик до землі...

М. Філянський

ДЛЯ ЗАПИСІВ

ТРАВЕНЬ

У травні прибуває дня на 1 годину 23 хвлин.

Н. стиль	С. стиль	Дні	С В Я Т А		
			Греко-католицькі	Православні	Римо-кат.
1	18	Ч	Івана прп.	Івана, Кузьми	Фил. Яков.
2	19	П	Івана Ветхопеч.	Івана Ветх., Антон.	Жигмонта
3	20	С	Теодора прп.	Анастаса	Александр.
4	21	Н	3. Про розслаблен.	3. Про розслаблен.	Найд. Ч.Х.
5	22	П	Теодора	Теодора, Віталія	Пія, Єрон.
6	23	В	† Георгія вмч.	† Георгія, Олекс.	Івана ап.
7	24	С	Сави Стр. мч.	Переполовіння	Фльор.
8	25	Ч	† Марка ап. і єп.	† Марка ап. і єп.	Станисл.
9	26	П	Василія смч., Ам.	Василія, Глафіри	Григорія
10	27	С	Семена свмч.	Семена свмч.	Миколая
11	28	Н	4. Про самарянна	4. Про самарянна	Максима
12	29	П	9 мч. у Кузиці	9 мч. у Киз., Мемнона	Панкратія
13	30	В	† Якова ап.	† Якова ап., Макс.	Роберта
14	1	С	Єремії прп.	Єремії прп.	Тибурга
15	2	Ч	Атанаса В. архиеп.	† Атанаса В. патріяр.	Вози. Гос.
16	3	П	† Теодозія Печ.	† Теодозія Печ.	Андрея Б.
17	4	С	Пелагії прп.	Пелагії прп.	Пасхаліса
18	5	Н	5. Про сліпороджен.	5. Про сліпороджен.	Фелікса
19	6	П	Йова Многостр.	Йова Многостр.	Петра
20	7	В	Явл. на небі Ч. Хр.	Явл. Ч. Хр., Пахома	Бернарда
21	8	С	† Івана Б. ап. і єп.	† Івана Бог. ап. і єп.	Бената
22	9	Ч	Вознес. Господне	Вознес. Господне	Юлії, Ол.
23	10	П	† Симона З. ап.	Симона Зил., Таїсії	Десидора
24	11	С	Мокія, Методія	Методія і Кирила	Юрія мч.
25	12	Н	6. Св. Отців.	6. Св. Отців.	3. с. Духа
26	13	П	Ликери мч.	Ликери мч., Макара	Пон. св. Д.
27	14	В	Сидора мч.	Сидора мч., Микити	Івана п.
28	15	С	Пахома В. прп.	Пахома В. прп.	Август.
29	16	Ч	Теодора прп.	Теодора прп.	Марії М.
30	17	П	Андроника ап.	Андроника ап., Юнії	Пилипа
31	18	С	Теодота мч.	Теодота мч.	Ан., Петр.

У ТРАВНІ ЗГАДУЄМО:

2. V. 1648 р. обрано на гетьмана всієї України Богдана Хмельницького.
5. V. 1836 р. народився український поет Сидір Воробкевич.
6. V. 1910 р. помер український письменник і автор найповнішого словника української мови Борис Грінченко.
8. V. 1919 р. приєднано Карпатську Україну до Чехословаччини.
10. V. 1933 р. заподіяв собі смерть український письменник Микола Хвильовий.
15. V. 1848 р. скасовано кріпацтво в Галичині.
16. V. 1817 р. народився історик Микола Костомаров.
23. V. 1938 р. на вулиці в Роттердамі підступно вбито українського політичного діяча проводиря ОУН полковника Євгена Коновальця.
25. V. 1926 р. на вулиці в Парижі підступно вбито головного отамана військ УНР Симона Петлюру.
28. V. 1916 р. помер великий український письменник Іван Франко.

НАРОДНІ ПРИПОВІДКИ НА ТРАВЕНЬ

Прийшов май — всяк про себе дбай.

Наш паламар надіявся на май, та без корови став.

Як в маю дощ не впаде, то й золотий плуг нічого не виоре.

Почекай, маю, ще тобі вуха нашмагаю!

На Юрія ворона в житі сховається.

Як на Юрія дощ і грім — буде радість, людям всім.

Давно в гірляндах вся діброва,
Горить в байраках оксамит,
Із-за вінків не видно віт
І сурми скрізь давно готові...

М. Філянський

ДЛЯ ЗАПИСІВ

ЧЕРВЕНЬ

До 19 червня дня прибуває на 19 хвилин, після цього день зменшується на 4 хвилини

Н. стиль	С. стиль	Дні	С В Я Т А		
			Греко-католицькі	Православні	Римо-кат.
1	19	Н	Зіслання св. Духа	Зіслання св. Духа	Якова
2	20	П	Пр. Трійці	Пр. Трійці	Еразма
3	21	В	† Конст. й Єлени	Конст. й Єлени	Кльогиль.
4	22	С	Василиска мч.	Василиска мч.	Отпата еп.
5	23	Ч	Михайла прп. еп.	Михайла прп. еп.	БожеТіло
6	24	П	Симеона прп.	Симеона, Сосанни	Норберта
7	25	С	† Зн. гол. Івана Хр.	† Зн. гол. Івана Хр.	Роберта
8	26	Н	1 Всіх Святих	1 Всіх Святих	Максима
9	27	П	Терапонта свмч.	Терапонта свмч.	Ришарда
10	28	В	Никити еп.	Никити еп., Софр. прп.	Маргар.
11	29	С	Теодосії мч.	Теодосії мч.	Варнави
12	30	Ч	† Прп. Євхар.	Ісака прп.	Івана
13	31	П	Єрмія ап., Петронілі	Єрмія ап., Євсевія	Антонія
14	1	С	Юстина свмч.	Юстина, Харитона	Висилія
15	2	Н	2 по Зісл. св. Духа	2 по Зісл. св. Духа	Йолянти
16	3	П	Лукіліяна мч.	Лукіліяна, Павлі	Бенона
17	4	В	Митрофана арх.	Митрофана	Інокентія
18	5	С	Доротей свмч.	Доротей свмч.	Марка, Єл.
19	6	Ч	Висаріона й Ілар.	Висаріона й Ілар.	Герв., Пр.
20	7	П	Теодота еп.	Теодота, Маркила	Сильверія
21	8	С	Теодора Стр. мч.	Теодора Стр. мч.	Альбойзія
22	9	Н	3 по Зісл. св. Духа	3 по Зісл. св. Духа	Павлипа
23	10	П	Тимотея свмч.	Тимотея свмч.	Агришини
24	11	В	† Вартол. і Варн.	Вартолом. і Варнави	Нар. Ів. Хр.
25	12	С	Онуфрія, Петра	† Онуфрія, Зенона	Проспера
26	13	Ч	Акилини, Антон.	Акилини, Ганни	Івана, Пав.
27	14	П	Елісея і Methodія	† Єлісея й Methodія	Володисл.
28	15	С	Амоса пр.	Амоса пр.	Іринея
29	16	Н	4 по Зісл. св. Духа	4 по Зісл. св. Духа	Пет. і Пав.
30	17	П	Мануїла мч.	Мануїла, Савела	Емілії

У ЧЕРВІНІ ЗГАДУЄМО:

5. VI. 1775 р. зруйновано Запорізьку Січ.
7. VI. 1843 р. помер Маркіян Шашкевич.
11. VI. 1876 р. вийшов генебний царський указ, що ним заборонено друкування українських книжок.
14. VI. 1569 р. сталася Люблинська унія Литви з Польщею і внаслідок цього всі українські землі (крім Буковини й Закарпаття) ввійшли до складу Польщі.
22. VI. 1929 р. помер видатний український діяч, видавець газети «Рада» і меценат Євген Чикаленко.
23. VI. 1917 р. вийшов перший універсал Української Центральної Ради.
29. VI. 1849 р. народилась українська письменниця Олена Пчілка.
22. VI. 1914 р. початок російсько-німецької війни.

НАРОДНІ ПРИПОВІДКИ НА ЧЕРВЕНЬ

Червень тому зелениться, хто робити не лінився.

До Святого Духа не кидайсь кожуха, а по Святому Дусі — у тому ж кожусі.

Хто вліті гайнує, той взимі голодує.

Коли цвіте біб, тоді скупо на хліб, а як мак, то не так.

Петрівка — на хліб катівка.

На треба в Бога дошу просити, прийде, як станем косити.

Ой гребімо ж, дівчата, гребімо
Та й сухеньке запашнее сіно!
Назбирала я травозьки силу —
Чи не вийде помагати милий,
А я йому сіно подарую
І гарненько в личко поцілую.

(За нар. піснюю)

ДЛЯ ЗАПИСІВ

ЛИПЕНЬ

У липні день меншає на 1 години 3 хвилини.

Н. стиль	С. стиль	Дні	С В Я Т А		
			Греко-католицькі	Православні	Римо-кат.
1	18	В	Леонта мч.	Леонта мч.	Теодальда
2	19	С	† Юди ап.	† Юди ап.	Пос. ПДМ.
3	20	Ч	Методія свмч.	Луки ап.	Льва
4	21	П	Юліяна Т. мч.	Юліяна, Терентія	Йосифа К.
5	22	С	Євсевія еп.	Євсевія еп.	Фільом.
6	23	Н	5 по Зісл. св. Духа	5 по Зісл. св. Духа	Домініка
7	24	П	Різдво Івана Хр.	Різдво Івана Хр.	Кир. і Мет.
8	25	В	Февронії мч.	Февронії мч.	Єлисавети
9	26	С	Давида Сол. прп.	Давида Сол. прп.	Вероніки
10	27	Ч	Самсона прп.	Самсона прп.	7 мч. Ам.
11	28	П	П. м. Кира й Івана	П. м. Кира й Івана	Пія I, Пел.
12	29	С	Петра і Павла	Петра і Павла	Івана Гв.
13	30	Н	6 по Зісл. св. Духа	6 по Зісл. св. Духа	Маргар.
14	1	П	Кузьми й Даміяна	Кузьми й Даміяна	Фелікса
15	2	В	† Пол. р. Пр. Бог.	† Пол. р. Пр. Бог.	Генрика
16	3	С	Якинта мч.	Анастаса	ПДМ., Вал.
17	4	Ч	Андрія Кр. арх.	Андрія Кр. арх.	Олексі
18	5	П	† Кирила й Мет.	† Атаназія, Ганши	Симеона
19	6	С	† Атанаса Ат.	† Атанаса Ат.	Віцк. а. П.
20	7	Н	7 по Зісл. св. Духа	7 по Зісл. св. Духа	Чеслава
21	8	П	Прокопа вмч.	Прокопа вмч.	Пракседи
22	9	В	Панкрата свмч.	Панкрата свмч.	Теофіла
23	10	С	† Антона Печ.	† Антона Печ.	Аполін.
24	11	Ч	Євф., Ольги, Любом.	Євф., Ольги, Любом.	Христини
25	12	П	Прокла й Іларія	Прокла, Хвед. й Ів.	Якова ап.
26	13	С	Соб. Арх. Гавр.	Соб. Арх. Гавр., Ст.	Анни
27	14	Н	8 по Зісл. св. Духа	8 по Зісл. св. Духа	Наталії
28	15	П	† Володимира	† Володимира	Інокента
29	16	В	Афтиногена еп.	Афтиногена еп.	Марти
30	17	С	Марини вмч.	Марини вмч.	Юліти
31	18	Ч	Якинта, Омел'яна	Якинта, Омел'яна	Ігната

У ЛИПНІ ЗГАДУЄМО:

3. VII. 1834 р. народився український письменник А. Свидницький.
1. VII. 1917 р. засновано перший український (з українською викладовою мовою) університет в Кам'янці Подільському,
- 8—9. VII. 1709 р. битва Карла XII Шведського й українського гетьмана Івана Мазепи з московським царем Петром I.
11. VII. 969 р. померла Київська княгиня Ольга.
13. VII. 1874 р. народився письменник Марко Черемшина (Іван Семанюк).
17. VII. 1917 р. Українська Центральна Рада в Києві видала свій другий універсал.
18. VII. 1871 р. помер А. Свидницький.
22. VII. 1944 р. помер у Празі видатний український поет О. Олесь (Ол. Кандиба).

НАРОДНІ ПРИПОВІДКИ НА ЛИПЕНЬ

Годуй бджолу до Івана — вона з тебе зробить пана.
Після Івана не треба жупана.
На святого Юди є що їсти всюди.
До Петра не сподівайся тепла, а по Петрі вже й по теплі.
В липні на дворі пусто, а на полі густо.
Погане поросля і в Петрівку мерзне.
На святого Прокопа є на полі вже копа.

КУПАЛЬСЬКІ ПІСНІ

Ой на Купала — Купалочка
Не виспалась Наталочка,
Погнала бичків, дрімаючи,
На грудки ніжки збиваючи.
Приточи, Боже, більше ночі
На Наталчині чорні очі!

ДЛЯ ЗАПИСІВ

СЕРПЕНЬ

У серпні день меншає на 1 годину 44 хвилини.

Н. стиль	С. стиль	Дні	С В Я Т А		
			Греко-католицькі	Православні	Римо-кат.
1 19	П		Макрини прп.	Макрини прп.	Пеора в о.
2 20	С		† Іллі пр.	† Іллі пр.	П ДМ
3 21	Н		9 по Зісл. св. Духа	9 по Зісл. св. Духа	Нікодіма
4 22	П		Марії Магдалини	Марії Магдалини	Протаса
5 23	В		Трофима мч.	Трофима мч.	П ДМ Сн.
6 24	С		† Бориса і Гліба	† Бориса і Гліба	Преобр. Г.
7 25	Ч		† Усп. св. Анни	† Усп. св. Анни	Кастана
8 26	П		Єрмолая смч.	Єрмолая, Киріяка	Кирианка
9 27	С		† Пантелеймона	Пантелеймова вмч.	Івана, Ром.
10 28	Н		10 по Зісл. св. Духа	10 по Зісл. св. Духа	Вавра
11 29	П		Калиника мч.	Калиника мч.	Сузанни
12 30	В		Сили, Силуана	Сили, Силуана ап.	Кляра
13 31	С		Євдокима	Євдокима	Іполита
14 1	Ч		Мч. Маккавеїв	† Мч. Маккавеїв	Евзевія
15 2	П		П. м. Стефана	Пр. м. Стефана	Усп. П ДМ
16 3	С		Ісака, Фавста	Ісака, Фавста	Йоакима
17 4	Н		11 по Зісл. св. Духа	11 по Зісл. св. Духа	Ліберата
18 5	П		Євсигнія мч.	Євсигнія мч.	Олени
19 6	В		Преобр. Госп.	Преобр. Госп.	Івана
20 7	С		Домета прпмч.	Домета прпмч.	Самійла
21 8	Ч		Омеляна єп.	Омеляна єп.	Івасни
22 9	П		† Матея ап.	Матея ап., Матр.	Тимотея
23 10	С		Лаврента мч.	Лаврента мч.	Пилипа
24 11	Н		12 по Зісл. св. Духа	12 по Зісл. св. Духа	Вартол.
25 12	П		Фотія і Аникити	Фотія і Аникити мч.	Людвика
26 13	В		Максима ісп.	Максима ісп.	Зефірина
27 14	С		Михея прп.	Михея пр.	Казимира
28 15	Ч		Успіння Пр. Бог.	Успіння Пр. Бог.	Август.
29 16	П		Пер. чуд. обр. І. Хр.	† Пер. чуд. обр. І. Хр.	Ус. г. І. Х.
30 17	С		Мирона мч.	Мирона мч.	Рожі з Л.
31 18	Н		13 по Зісл. св. Духа	13 по Зісл. св. Духа	Раймунда

У СЕРПНІ ЗГАДУЄМО:

1. VIII. 1913 р. померла велика українська письменниця Леся Українка.
2. VIII. 1914 р. Австро—Угорщина напала на Сербію (початок першої світової війни)
4. VIII. 1687 р. обрано Івана Мазепу на гетьмана.
4. VIII. 1914 р. засновано у Львові „Союз Визволення України“.
5. VIII. 1911 р. померла письменниця Гапца Барвінок (Ол. Кулішева).
8. VIII. 1834 р. народився письменник Осип Федькович.
8. VIII. 1818 р. народився Пантелеймон Куліш.
10. VIII. 1907 р. померла українська письменниця Марко Вовчок (Марія Марковичева)
10. VIII. 1843 р. помер батько українського повістярства Квітка-Основ'яненко.
12. VIII. 1925 р. помер письменник Осип Маковей.
12. VIII. 1925 р. помер український поет Володимир Самійленко.
15. VIII. 1856 р. народився Іван Франко.
28. VIII. 1921 р. більшовики розстріляли українського поета Гр. Чупринку.

НАРОДНІ ПРИПОВІДКИ НА СЕРПЕНЬ

Мокрина мокра — і осінь мокра.

У серпні спина мліє, а зерно спіє.

Як прийде Ілля, так наробить у полі гниля.

У серпні серпи гріють, а вода холодить.

На Іллі новий хліб на столі.

Прийшов Спас — держи рукавиці про запас.

У серпні хліборобів три роботи — і косити, і орати, і сіяти.

Вже одспівали по дорогах гарби

Швидким жнивам мелодії свої.

І осени такі спокійні фарби

Ось-ось овіють небо і гаї.

(С. Плужник).

ДЛЯ ЗАПИСІВ

ВЕРЕСЕНЬ

У вересні день меншас на 1 годину 51 хвилину.

Н. стиль	С. стиль	Дні	С В Я Т А		
			Греко-католицькі	Православні	Римо-кат.
1	19	П	Андрія Страт. мч.	Андрія Страт. мч.	Егідія
2	20	В	Самійла пр.	Самійла пр.	Стефана
3	21	С	Тадея ап.	Тадея ап., Васси мч.	Семена
4	22	Ч	Агатоника мч.	Агатоника мч.	Розалії
5	23	П	Луца й Іринія мч.	Луца й Іринія мч.	Лаврентія
6	24	С	Євтиха свмч.	Євтиха свмч.	Євгена
7	25	Н	14 по Зісл. св. Духа	14 по Зісл. св. Духа	Мельхіора
8	26	П	Адріяна і Наталії	Адріяна і Наталії	Різдво П.Б.
9	27	В	Пимена прп.	Пимена прп.	Сергія
10	28	С	Мойсея Мурина	Мойсея Мурина	Луки
11	29	Ч	† Ус. ч. г. Ів. Хр.	† Усік. ч. гол. Ів. Хр.	Прота
12	30	П	Олекс., Івана	Олександра, Ів., Пав.	Ім. Марії
13	31	С	† Пол. ч. п. Пр. Б.	† Пол. ч. пояса Пр. Б.	Євгенії
14	1	Н	15 по Зісл. св. Духа	15 по Зісл. св. Духа	Возд. Ч.Х.
15	2	П	Мамонта свмч.	Мамонта, Хведота	Нікодіма
16	3	В	Антима свмч.	Антима, Теоктиста	Кіррила
17	4	С	Вавили свмч.	Вавили свмч.	Лямберта
18	5	Ч	Захарії і Єлисавети	Захарії і Єлисавети	Йосифа
19	6	П	Чудо арх. Мих.	† Чудо св. Михайла	Януарія
20	7	С	Созонта	Созонта мч.	Евстаха
21	8	Н	16 по Зісл. св. Д. Різд. П.Б.	16 по Зісл. св. Д. Різд. П.Б.	Матея ап.
22	9	П	Якима і Анни	Якима і Анни	Томи, Мав.
23	10	В	Мінодори, Мітрод.	Мінодори, Мітрод.	Теклі
24	11	С	Теодори прп.	Теодори прп.	Герарда
25	12	Ч	Автонома свмч.	Автонома свмч.	Фірміна
26	13	П	Корнилія сотника	Корнилія сотника	Кипріяна
27	14	С	Воздвиження Ч. Хр.	Воздвиження Ч. Хр.	Кос. і Дам
28	15	Н	17 по Зісл. св. Духа	17 по Зісл. св. Духа	Вячесл.
29	16	П	Євфимії мч.	Євфимії мч.	Михайла
30	17	В	Софії, В., Н., Л.	Софії, В., Н., Люб.	Єроніма

У ВЕРЕСНІ ЗГАДУЄМО:

2. IX. 1881 р. — помер український письменник Іван Вагілевич.
3. IX. 1709 р. — помер у Бендерах гетьман Іван Мазепа.
5. IX. 1676 р. Московський цар заслав гетьмана Петра Дорошенка на Сибір.
9. IX. 1769 р. — народився батько нового українського письменства Іван Котляревський.
12. IX. 1903 р. відкрито в Полтаві пам'ятник Іванові Котляревському.
14. IX. 1867 р. — помер діяч українського відродження Опанас Маркович.
15. IX. 1907 р. — помер видатний український драматург І. Тобілевич (Карпенко-Карий).
16. IX. 1658 р. Український гетьман Іван Виговський підписав з Польщею в Гадячому договір, а згідно з тим договором Україна мала стати самостійним князівством у спілці з Польщею.
18. IX. 1841 р. — народився видатний український діяч і учений М. Драгоманов.
19. ІК. 1903 р. — помер український письменник Сидір Воробкевич.
22. IX. 1944 р. — помер у Канаді укр. диригент і композитор Ол. Кошиць.
29. IX. 1866 р. — народився найбільший український історик Михайло Грушевський.

НАРОДНІ ПРИПОВІДКИ НА ВЕРЕСЕНЬ

Перша Пречиста жита засіває, друга помагає.
На Тадея святого Господь дав хлібця много.
Прийшла друга Пречиста — взяла комаря нечиста.
Прийшов Вартоломій — жито на зиму сій.
У вересні одна ягода та й то гірка — рябица.
Восени й горобець багатий.

Проса покошено. Спустило тихе поле.
Холодні дні з високою блакиттю.
Не повернуть минулого ніколи:
Воно пройшло і вже здається миттю.
(М. Рильський).

ДЛЯ ЗАПИСІВ

ЖОВТЕНЬ

У жовтні день меншас на 1 годину 50 хвилин.

Н. стиль	С. стиль	Дні	С В Я Т А		
			Греко-католицькі	Православні	Римо-кат.
1	18	С	Євмена прп.	Євмена	Івана з Д.
2	19	Ч	Трофима мч.	Трофима, Савата	Теофіла
3	20	П	Евстахія мч.	Евстахія мч.	Тереси
4	21	С	Кідрата ап.	Кідрата ап.	Франціска
5	22	Н	18 по Зісл. св. Духа	18 по Зісл. св. Духа	Плякиди
6	23	П	Зач. Івана Предт.	Зач. Івана Предт.	Брунона
7	24	В	Теклі првмч.	Теклі првмч.	ПДМ.
8	25	С	Євфросини	Євфросини	Пелягії
9	26	Ч	† Пр. Івана Богос.	Пр. Івана Богосл.	Дионізія
10	27	П	Калістрата мч.	Калістрата, Марка	Франціш.
11	28	С	† Харитона прп.	Харитона прп.	ПДМ.
12	29	Н	19 по Зісл. св. Духа	19 по Зісл. св. Духа	Максиміл.
13	30	П	Григора свмч.	Григора свмч.	Едварда
14	1	В	† Покрв. Пр. Бог.	† Покрова Пр. Бог.	Калікста
15	2	С	Кипріяна свмч.	Кипріяна свмч.	Тереси
16	3	Ч	Дениса свмч.	Дениса свмч.	Мартин.
17	4	П	Єрофтея свмч.	Єрофтея, Віриней	Віктора
18	5	С	Харитини мч.	Харитини мч.	Луки єв.
19	6	Н	20 по Зісл. св. Духа	20 по Зісл. св. Духа	Петра з А.
20	7	П	Сергія і Вакха	Сергія і Вакха	Івана К.
21	8	В	Пелягії й Таїсії	Пелагії й Таїсії	Урсулі
22	9	С	† Якова ап.	† Якова ап.	Кордулі
23	10	Ч	Євлампа	Євлампа	Северица
24	11	П	Филипа ап.	Филипа, Теофана	Рафаїла
25	12	С	Прова, Тараха	Прова, Тараха мч.	Криспіна
26	13	Н	21 по Зісл. св. Духа	21 по Зісл. св. Духа	Лукіяна
27	14	П	Назара, Герваса	† Рожд. Параскевії	Савини
28	15	В	Євтима прп.	Євтима прп.	Сим., Тад.
29	16	С	Лонгина мч.	Лонгина мч. сотн.	Наркиза
30	17	Ч	Осії, Андрея	Осії пр., Андрея Кр.	Германа
31	18	П	† Луки ап. і єв.	† Луки ап. і єв.	Олімпія

У ЖОВТНІ ЗГАДУЄМО:

1. X. 1665 р. обрано на гетьмана Петра Дорошенка.
5. X. 1657 р. обрано на гетьмана Івана Виговського.
1. X. 1877 р. помер український учений Осип Бодянский.
6. X. 1918 р. відкрито український університет у Києві.
7. X. 1253 р. галицький князь Данило коронувався на короля Галичини й Володимирії.
19. X. 1648 в. козацьке військо на чолі з Б. Хмельницьким облягло Львів.
12. X. 1727 р. обрано на гетьмана Данила Апостола.
18. X. 1848 р. відбувся з'їзд „руських учених“ у Львові.
18. X. 1876 р. народився видатний український учений і громадський діяч академік Сергій Єфремов.
18. X. 1918 р. була утворена українська Народна Рада і проголошено Західньо-Українську Народну Республіку.
19. X. 1596 р. на соборі в Бересті проголошено унію (об'єднання) православної церкви з католицькою.
20. X. 1814 р. народився український учений Яків Головацький.
28. X. 1894 р. помер автор „історії української літератури“ О. Огоновський.

НАРОДНІ ПРИПОВІДКИ НА ЖОВТЕНЬ

Лихий господар, що по Кіндраті ще на має кожуха в хаті
Покрова всю землю листом покрила.
Прийшла третя Пречиста — на дворі стало чисто
Свята Покровонько, покрий мені головоньку.
Хто сіє по Покрові, той виводить по корові.

Хто небо ясніє відняв у тебе, гаю?
Хто уночі зірвав інок твій золотий?
Хто гомін лагідний зідханням перевив
І килим шовковий понівечив докраю?
(М. Філянський).

ДЛЯ ЗАПИСІВ

ЛИСТОПАД

В листопаді день меншає на 1 годину 24 хвилини.

Н. стиль	С. стиль	Дні	С В Я Т А		
			Греко-католицькі	Православні	Римо-кат.
1	19	С	Йоїла прп.	Йоїла прп.	Всіх Св.
2	20	Н	22 по Зісл. св. Духа	22 по Зісл. св. Духа	День зад.
3	20	П	Іларіона Вел.	Іларіона Вел. прп. мч.	Губерта
4	20	В	Аврекія єп.	Аврекія, Олександра	Карла Б.
5	20	С	Якова апост.	Якова апост.	Загарії
6	20	Ч	Арети мч.	Арети, Афанасія	Леонарда
7	20	П	Маркіяна, Март.	Маркіяна, Мартирія	Нікандра
8	20	С	Димитрія вмч.	Димитрія вмч.	Готфрід
9	27	Н	23 по Зісл. св. Духа	23 по Зісл. св. Духа	Теодора
10	28	П	Терентія, Неоніли	Терентія, Неоніли	Андрея
11	29	В	Анастасії прпмч.	Анастасії прпмч.	Мартина
12	30	С	Зиновія, Зиновії	Зиновія, Зиновії	5 мч. Ом.
13	31	Ч	Стахія, Амплія	Стахія, Амплія	Станисл.
14	1	П	Косми і Дам'яна	Косми і Дам'яна	Йосафата
15	2	С	Акиндина мч.	Акиндина мч.	Леополда
16	3	Н	24 по Зісл. св. Духа	24 по Зісл. св. Духа	Едмунда
17	4	П	Йоанкія Вел.	Йоанкія Вел. прп.	Григорія
18	5	В	Галактіона мч.	Галактіона мч.	Одона
19	6	С	Павла архиеп.	Павла, Луки сицил.	Єлисавети
20	7	Ч	Єрона мч.	33 мч. в Мелітині	Фелікса
21	8	П	Архистр. Михайла	Архистр. Михайла	П Д М
22	9	С	Онисифора	Онисифора, Порфир.	Кекілії
23	10	Н	25 по Зісл. св. Духа	25 по Зісл. св. Духа	Климент.
24	11	П	Мини, Віктора	Мини, Віктора мч.	Івана
25	12	В	† Йосафата свмч.	Івана милост., Нія	Катерини
26	13	С	† Івана Золотоуст.	† Івана Золотоуст.	Петра
27	14	Ч	† Филипа ап.	† Филипа ап.	Віргінія
28	15	П	Гурія, Самона мч.	Гурія, Самона мч.	Мансвєта
29	16	С	† Матея ап і єв.	† Матея ап і єв.	Сатурніна
30	17	Н	26 по З. св. Д. Гигор.	26 по св. Д. Григор.	Андрея

У ЛИСТОПАДІ ЗГАДУЄМО:

1. XI. 1918 р. українські війська зайняли Львів.
1. XI. 1944 р. помер український греко-католицький митрополит Андрій Шептицький.
4. XI. 1872 р. народився український письменник Богдан Лепкий.
4. XI. 1921 р. почався другий зимовий похід під проводом Юрка Тютюнника.
6. XI. 1811 р. народився Маркіян Шашкевич.
6. XI. 1992 р. помер найвидатніший Український композитор Микола Лисенко.
10. XI. 1838 р. помер Іван Котляревський.
14. XI. 1918 р. засновано Українську Академію Наук у Києві.
15. XI. 1863 р. народилася видатна українська письменниця Ольга Кобилянська.
15. XI. 1918 р. початок повстання Директорії УНР проти гетьмана Павла Скоропадського, що проголосив федерацію з Москвою.
18. XI. 1838 р. народився Іван Нечуй-Левичський.
21. XI. 1921 р. під Базаром більшовики розстріляли 359 українських полонених, учасників другого зимового походу.
24. XI. 1934 р. в Кисловодському на Кавказі помер Михайло Грушевський.
29. XI. 1778 р. народився Г. Квітка-Основ'яненко.

НАРОДІ ПРИПОВІДКИ НА ЛИСТОПАД

Іде зима, а кожуха ще нема.

До Дмитра вівка хитра, а по Дмитрі хоч каглу витри.

Кузьма-Дам'ян — божий коваль: заковує землю морозом.

Як іній на Пилипа, буде овес, як липа.

У Пилипівку день до обіду.

Святий Юрій приносить літо, а Дмитро — зиму.

Листки вже падають зів'ялі, зжовклі

І з шелестом лягають під ногами.

Якісь пісні давно-давно замовкли,

Мов привиди. снуються над полями.

(Б. Лепкий).

ДЛЯ ЗАПИСІВ

ГРУДЕНЬ

До 18 грудня день менше на 21 хвил., від 26 грудня прибуває (дня на 4 хвилини).

Н. стиль	С. стиль	Дні	С В Я Т А		
			Греко-католицькі	Православні	Римо-кат.
1	18	П	Платона, Романа	Платона, Романа	Елігія
2	19	В	Авдія прор.	Авдія, Варлаама	Павлини
3	20	С	Григорія, Декап.	Григорія, Прокла	Франц. Кс.
4	21	Ч	Вхід у храм Пр. Б.	Вхід у храм Пр. Б.	Варвари
5	22	П	Филимона, Арх.	Филимона, Каліста	Савви
6	23	С	Амфілоха, Григора	Амфілоха, Григора	Миколи
7	24	Н	27 по З. св. Д. Катер.	27 по З. св. Д. Катер.	Амвроса
8	25	П	Климентія папи	Климентія	Н. З. ПДМ
9	26	В	Алипія прп.	Алипія, Якова	Валерії
10	27	С	Якова, Паладія	Якова, Паладія, Ром.	ПДМ.
11	28	Ч	Стефана прпмч.	Стефана, Ірнарка	Дамазія
12	29	П	Парамона, Філумена	Парамона, Філумена	Олександр.
13	30	С	† Андрія Первзв.	† Андрія Первзв.	Лукії
14	1	Н	28 по З. св. Д. Наума	28 по З. св. Д. Наума	Дякара
15	2	П	Авакума прор.	Авакума, Афанасія	Валеріяна
16	3	В	Софонії прор.	Софонії, Теодула	Евзевія
17	4	С	Варвари, Івана, Д.	Варвари, Івана, Д.	Лазаря
18	5	Ч	† Сави освяч.	† Сави, Анастасія	Граціяна
19	6	П	Миколая Чудотв.	Миколая Чудотв.	Дарія
20	7	С	Амвроса еп.	Амвроса еп.	Теофіла
21	8	Н	29 по Зісл. св. Духа	29 по Зісл. св. Духа	Томи ап.
22	9	П	Неп. Зач. Пр. Богор.	Зач. св. Анни, Софр.	Гер. і Зен.
23	10	В	Мини, Ермогена	Мини, Ермог., Хоми	Вікторії
24	11	С	Даниїла стовпн.	Даниїла стовпн., Луки	Адама Ев.
25	12	Ч	Спиридона еп.	† Спиридона, Олекс.	Різдво Хр.
26	13	П	† Евстратія, Авкс.	† Евстратія, Авкс.	Стефана
27	14	С	Тирса, Левкія	Тирса, Левкія мч.	Івана ев.
28	15	Н	30 по Зісл. св. Духа	30 по Зісл. св. Духа	Діт.уб.уВ.
29	16	П	Аглея пр.	Аглея пр.	Томи
30	17	В	Данила пр.	Данила пр.	Евгенія
31	18	С	Севастіяна	Севастіяна	Сильв.

У ГРУДНІ ЗГАДУЄМО:

3. XII. 1848 р. помер Михайло Лучкай, культурний діяч Карпатської України.
3. XII. 1848 р. помер Євген Гребінка.
4. XII. 1803 р. помер на Соловках останній кошовий Запорізької Січі Іван Кальнишевський.
5. XII. 1878 р. народився О. Олесь (О. Кандиба)
5. XII. 1919 р. почався перший зимовий похід під командою ген. Омеляновича-Павленка.
8. XII. 1868 р. засновано у Львові т-во „Просвіта“.
8. XII. 1834 р. народилася українська письменниця Марко Вовчок.
12. XII. 1900 р. помер український письменник і діяч О. Кониський.
21. XII. 1764 р. московська цариця Катерина II скасувала гетьманщину на Україні.
13. XII. 1873 р. у Львові засновано Т-во ім. Т. Шевченка.
14. XII. 1840 р. народився М. Старицький.
19. XII. 1240 р. татарський хан Батий зруйнував Київ.
29. XII. 1724 р. у в'язниці в Петербурзі помер наказний гетьман Павло Подуботок.

НАРОДНІ ПРИПОВІДКИ НА ГРУДЕНЬ

Грудень землю грудить, хату студить.
Грудневе тепло, як мачушине добро.
На святу Катерину хозайся під перину,
Варвара ночі ввірвала, а дня приточила.
До Миколи нема добра ніколи.
На Ганки сідай на санки.
У грудні заець бідний, а ловець багатий.

Лежи ж, відпочивай. Вінки твої з срібла,
І сипле їх тобі само щоночі небо...
Чого ж тобі бажать? Чого ж тобі ще треба?
Лежи, відпочивай — недарма ти жила...
(М. Філянський).

ДЛЯ ЗАПИСІВ

ПОСТИ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ І ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКОВ

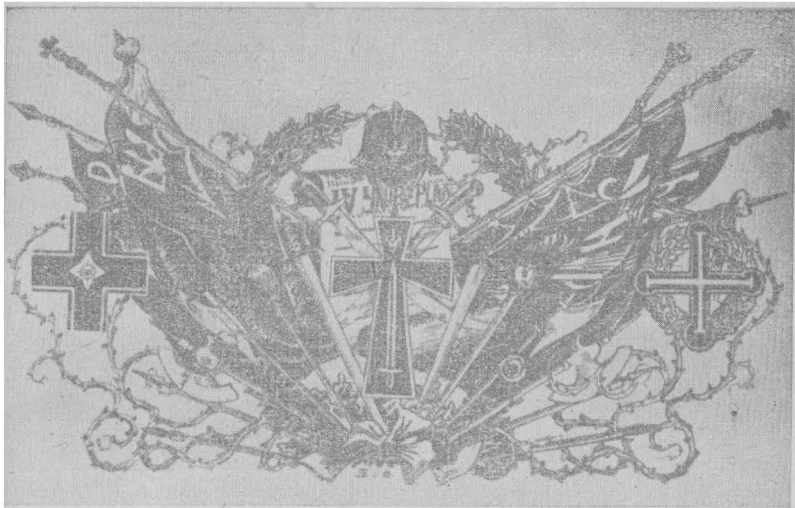
1. В наведір'я Богоявлення Господнього — 18 січня.
2. Великий піст — від понеділка по сиропустній неділі 24 лютого до Великої Суботи — 12 квітня включно.
3. Петрівка — від понеділка до неділі Всіх Святих, тобто від 9 червня до п'ятниці 11 липня.
4. Спасівка — від четверга 14 серпня до середи 27 серпня.
5. В день Усікновення Ч. Голови св. Івана Хрест. — в четвер 11 вересня.
6. В день Воздвиження Чесп. і Животв. Хреста — 27 вересня
7. Пилипівка — від п'ятниці, 28 листопада до наведір'я Різдва Христового — 6 січня включно.
8. Кожної середи і п'ятниці, крім загальниць.
9. В сирний тиждень у всі дні тільки з набілом.

ЗАГАЛЬНИЦІ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ І ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКОВ

1. Від Різдва до Богоявлення Господн., крім наведір'я Богоявлення.
2. Від Митаревої неділі до неділі Блудного сина, тобто від 2 до 9 лютого.
3. Від Великодня до Провідної неділі, тобто від 13 до 20 квітня.
4. Від Зіслання св. Духа 1 червня до неділі Всіх Святих 8 червня.

ЗАБОРОНЕНИЙ ЧАС ДЛЯ ВЕСІЛЬ І ЗАБАВ З МУЗИКОЮ

1. Всі середи і п'ятниці, крім загальниць.
2. Від початку Пилипівки 28 листопада до Богоявлення Господнього 19 січня.
3. Від Сирного понеділка 24 лютого до Провідної неділі 20 квітня.
4. У Петрівку.
5. У Спасівку.
6. В день усікновення Чесної Голови св. Івана Хрестителя 11 вересня.
7. В день Воздвиження Чесного і Животворящого Хреста. 27 вересня.

УКРАЇНСЬКІ НАЦІОНАЛЬНІ СВЯТА І ПАМ'ЯТНІ ДНІ

Кілька днів на рік українська громадськість відзначає видатні історичні події або пам'ять про найвидатніших наших людей, або нарешті — пам'ять про героїв визвольної боротьби за Українську Незалежну Державу. Ці дні називаємо національними святами або пам'ятними днями.

СВЯТО САМОСТІЙНОСТІ Й СОБОРНОСТІ УКРАЇНИ

На хвилях революційних подій і визвольних змагань українського народу Українська Центральна Рада 22 січня 1918 р. високо піднесла щит з державним тризубом, оголосивши акт, що ствердив незалежну Українську Державу на східних українських землях. Цей історичний день увійшов у традицію українського громадянства під назвою „День проголошення ІV. Універсалу Української Центральної Ради про самостійність України“. В цей же день відзначаємо й другу

історичну подію, що відбулася 22. січня 1919 року як завершення історичного акту 22. січня 1918 року. В цей день у Києві на Софіївському майдані проголошено об'єднання всіх українських земель.

В цей день в українській столиці, в Києві, зібралися делегати від Наддніпрянської України, посли від Галичини й Буковини та уповноважені від Закарпатської України і проголосили свою волю жити вільно у своїй власній соборній самостійній державі. По довгих століттях неволі український народ, ідучи шляхами відродження, заявив своє право на свою правду в своїй хаті. Ось чому цей день, 22 січня, залишиться навіки записаний в історії України як національне свято.

ДЕНЬ ГЕРОЇВ З-ПІД КРУТ

У відповідь на проголошення Центральною Радою самостійности України Москва кинула велику армію під командою полковника царської жандармерії Муравйова, щоб у зарідку задушити молоду українську державу. В цей грізний час смертельної небезпеки студентська та гімназійна молодь Києва вийшла проти ворога, щоб власними грудьми боронити Батьківщину.

Біля залізничної станції Крути 29. 1. 1918 р. полягли 300 хоробрих, триста героїв новітньої історії України. Відважні склали свої голови за Рідний Край у нерівній борні. Трагічна загибель жменьки найхоробріших стала символом, дороговказом, гордістю цілої нації. Героїчний приклад оборонців під Крутами світитиме в далекі віки майбутнім поколінням українського народу. Не пощастило жменьці героїв відбити орди ворожої держави. Але на братській могилі героїв ми з гордістю можемо перефразувати історичні слова про героїзм стародавніх оборонців Тернопіл:

„Дай знать Батьківщині, чужинче, що ми у могилі
Тут лежимо, бо своїх сповнили волю батьків.“

День пам'яті героїв Крут став днем слави української патріотичної молоді.

ШЕВЧЕНКОВІ ДНІ

9—10. III свято із свят. Свято прозріння українського народу. День національної віри в перемогу. День панування пам'яті геніяльного поета, національного пророка, творця укра-

їнської нації. Ніяке інше національне свято не ввійшло так глибоко в народну традицію, як свято пам'яті найбільшого українця Тараса Шевченка. Кожен українець, де б він не був, чи то на рідній землі, чи на чужині, пам'ятає день 9-10 березня. Навчальні заклади, громадські й державні установи, підприємства, приватні товариства-всі відзначають пам'ять великої людини. Діячі української преси, науки, мистецтва щороку з нагоди цього дня видають відповідні друковані матеріали, щораз нові розвідки, наукові праці, влаштовують виставки, імпрези, наукові конференції. Навіть вороги, що довічно ненавидітимуть ім'я Тараса Шевченка, не можуть відважитись заборонити українському народові шанувати його пам'ять і відзначати святом. В цей день кожен українець пригадує собі заповіт найбільшого борця України — „пом'янути його не злим, тихим словом“.

Сповняючи цю останню частину заповіту, кожен пригадує і першу його частину — „понести з України кров ворожу у синє море“, „кайдани порвати“. В цей день увесь український, розсіяний по світу народ горить одним прозрінням, співає один гімн великого національного генія.

ПРОГОЛОШЕННЯ САМОСТІЙНОСТІ КАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ

14 березня 1939 р. сталася знаменна подія на найзахіднішому закутку Української Землі: цього дня була проголошена (після розбиття Чехословаччини) самостійність Карпатської України. Цей історичний акт — одна з ланок великого ланцюга визвольної боротьби українського народу. Заразом ми відзначаємо й пам'ять загиблих у нерівній боротьбі з мадярами вояків „Карпатської Січі“. Це були ще одні Крути, ще один Базар українського народу.

РОКОВИНИ СМЕРТИ СИМОНА ПЕТЛЮРИ І Є. КОНОВАЛЬЦЯ

23. V. і 25. V. відзначаємо пам'ять тих, що загинули мученицькою смертю від рук підсланих убивців, пам'ять тих, що започаткували виконання Шевченкового заповіту „поховайте та вставляйте, кайдани порвіте“, пам'ять творців третьої доби української державности, пам'ять Симона

Петлюри і Євгена Коновальця. В цей день засвідчує український народ готовість боротись за ту ідею, що за неї загинули ці діячі. Відзначаємо ці дні відповідними жалобними зборами і співом „Ще не вмерла Україна“.

СВЯТО МАТЕРІ

В травні місяці, згідно з міжнародною традицією західньо-європейських і американських народів, і українське громадянство відзначає урочисте свято української матері. В цей час віддаємо пошану тим, що спородили нас, плекали й росли діти. Найбезпосереднішими учасниками цього свята стають діти.

СВЯТО ГЕРОЇВ

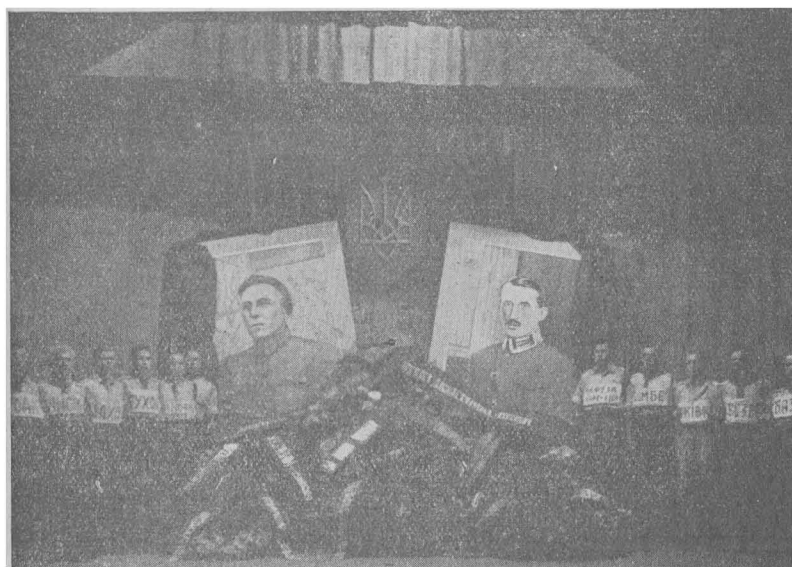
Можна вже твердити, що Свято Героїв, що його останніми десятиліттями українці почали влаштовувати на Святу Неділю, стало вже традиційним святом. В ці дні українське громадянство склада тисячі вінків на могили невідомих героїв, тих, хто „душу поклав за друзі свої“. Це день підсумків національних жертв, національних утрат.

30 ЧЕРВНЯ 1941 Р.

Цього дня у Львові була ще раз проголошена самостійність України. Але новий окупант — гітлерівська Німеччина, ліквідувала на самім початку цей акт, заарештувавши його учасників.

ЛИСТОПАДОВІ ДНІ

Листопадовий зрив у Галичині, започаткований 1. XI. 1918 р., — це була одна з тих знаменних історичних подій, що в них виявилась роками 1917-18 і пізніше визвольна боротьба українського народу. 22 січня 1918 р. Українська Центральна Рада проголосила своїм IV універсалом самостійність України покладаючи початок здійсненню давніх мрій українського народу про свою державу. Але цей акт не охопив усіх українських земель, зокрема не захопив західньо-українських земель, що тоді ще були під австрійською владою. Але воєнний розгром і розвал Австро-Угорщини дав змогу і західній частині українського народу заманіфестувати свою волю до незалежного життя. Вночі проти 1. XI. 1918 р.

Вгорі: Голова уряду УНР А. Левицький кладе вінок на могилу С. Петлюри.
Внизу: Оформлення сцени на святкуванні пам'яті С. Петлюри й Є. Коновальця 25. X. 1946 р. в українському таборі Сомме-Казерне в Авгсбурзі.

українські січові стрільці захопили столицю Галичини — Львів, а утворений після цього уряд проголосив утворення незалежної Західньо-української Народної Республіки. І хоч пізніше ця республіка впала в перівній боротьбі з поляками, але пам'ять про ці події живе в серцях українського народу, і день 1 листопаду українці святкують як національне свято.

СМЕРТЬ ГЕРОЇВ ПІД БАЗАРОМ

Борці за українську самостійну державу, УНР, опинившись під натиском ворога за межами Наддніпряни, спробували були ще раз повернутись на батьківщину і стятись у боротьбі з окупантом. Це був т. зв. другий зимовий похід, що його очолив Юрко Тютюнник. Виряджаючись у цей похід, Тютюнник і його вояки думали, що їх підтримають народні повстання. Але Україна була вже тоді так придушена силою ворога, що український народ не зміг масовим рухом допомогти своїм героям. І похід цей закінчився розгромом під Базаром. Захплених у полон 359 українських вояків більшовики розстріляли на місці. Але пам'ять про цих героїв ніколи не вмере, і ми щороку відзначаємо день їхньої загибелі.

* * *

Захід сонця палав криваво,
Гуркіт бою під небо злітав.
Десь далеко котилося: „Слава...“
Десь поранений глухо стогнав.

Навіть ніч не спынила бою —
Темінь виткали стрільна вогнем.
„Козаки! Уперед, за мною!
Дружно ворога спротив зімнем!“

Це гукнувши, завзятий сотник
Нас новів у останній бій...
Ранок трупів ворожих сотні
Освітив на землі твердій.

Ю. Б.

ПРО УКРАЇНСЬКІ ОСОБОВІ ІМЕННЯ

I.

Особові назви (первісно ймення, пізніш імення й прізвища) відрізняють з найдавніших часів людину від довкілля й від інших людей. Найперші ймення, староукраїнські* особові назви, містили ще й відповідне побажання новонародженій дитині, бажання опіки богів, слави, добрих прикмет, лицарськості й т. д., одне слово, означали все те, що дитина мала згідно з батьківською волею досягнути в житті. Зміст таких імен, що своїми початками сягають сивої давнини й повстали ще на староукраїнському передісторичному ґрунті, нам іще сьогодні ясний. І так:

Володимир — володіти світом, миром,
Всеволод — володіти всім,
Ярослав — славний із ярости, гостроти,
Святослав — славний із святости, сили,
Святополк — сильний полком, дружиною,
Богумил — милий богу, богам,
Домарад — гостинний вдома,
Сам(о)бор — сам, боротися,
Бог(о)дар — божий дар,
Бог(о)дан — даний богом, і б. ін.

Ці первісні українські назви збереглися до наших часів у дуже малій кількості. До згаданих угорі можна ще додати такі, як: Болеслав, Б(о)ронислав, Брячислав, Вишеслав, Володар, Володислав, Всеслав, В'ячеслав, Добролюб, Доброслав, Доброніга, Добромир, Добриня, Ізяслав, Казимир, Любомир, Людмила, Мирослав, Мстислав, Остромир, Ростислав, Станислав, Судислав, Яромир, Ярополк.

Багато таких первісних, староукраїнських особових імен можна відтворити на основі місцевих назв, де вони заціліли до сьогоднішнього часу. І так:

Білогост — н. м. Білогоща (т. зв. Білогорща к. Львова),
Борислав — н. м. Бориславль (сьогодн. Борислав у Галичині),

* Дехто називає їх „старослов'янськими“, але цей термін неправильний і багатозначний.

Городислав — н. м. Городиславичі (к. Львова),
 Горислав* — н. м. Гориславичі (к. Мостиськ),
 Доброгост — н. м. Доброгостів (к. Борислава),
 Добромил — н. м. Добромиль (к. Перемишля),
 Добромир — н. м. Добромиричі (к. Грубешева),
 Добромисл — н. м. Добромишль (к. Холма),
 Добростан — н. м. Добростани (к. Львова),
 Добротвір — н. м. Добротвір (к. Камінки Струм.),
 Ждан — н. м. Жданна (к. Дорогобича),
 Домажир — н. м. Домажир (к. Львова),
 Дорогобит — н. м. Д(о)рогобич, Д(о)рогобичка
 (в Галичині),
 Дорогогост — н. м. Дорогоща (к. Кам'яниця, Под.),
 Мирогост — н. м. Мирогоща (к. Рівного),
 Мирюлюб — н. м. Мирюлюбівка (к. Харкова, к. За-
 поріжжя),
 Недан — н. м. Неданчичі (к. Чернігова),
 Немир — н. м. Немирів (к. Львова),
 Немил — н. м. Немилів (к. Радехова),
 Перелюб — н. м. Перелюб (к. Чернігова),
 Перемил — н. м. Перемиль (к. Берестечка), Пере-
 милів (к. Количинець),
 Перемисл — н. м. Перемишль, Перемишель
 (к. Славути),
 Переслав — н. м. Переславичі (к. Поріцька, Волинь),
 Радорост — н. м. Радороща (к. Житомира),
 Радомисл — н. м. Радомишль,
 Семигин — н. м. Семигинів (к. Стрия),
 Станімир — н. м. Станімир (к. Перемишля),
 Тумир — н. м. Тумир (к. Стапиславова),
 Турад — н. м. Турад (к. Дорогобича),
 Тустан — н. м. Тустань, Тустановичі (к. Доро-
 гобича),
 Щедрогост — н. м. Щедрогоще (к. Ратна, Волинь)
 і інші.

Про деякі давні українські особові ймення свідчать
 і сьгоднішні українські прізвища, нпр.:

Семимир — прізви. Семиренко (з Семимиренко),
 Сімовит — прізви. Сімович,
 Домазар — прізви. Домазар та ін.

* Пор. назву князя Олега Гориславича з „Слова про Ігорів похід“.

З розростанням і множенням давніх українських родів розросталися й особові назви. Творено т. зв. відвернені ймення, нпр.:

Миролюб — Любомир,
Славомир — Мирослав,
Радогост — Гостирад,
Славобор — Борислав і ін.

Скорочувано двочленні ймення, розбудовуючи їх за різними наростками. Так повстала велика кількість назв, засвідчених у наших літонисах, грамотах, метриках, реєстрах ітд. Пор.

Славко — Яро-, Миро-, Свято-... слав,
Станько — Стани- слав, -мир, Не-, Ту-стан,
Ярош — Яро-слав, -полк, -мир...
Милош, Милята — Могу-, Добро-мил,
Славута — Яро-, Миро-, Свято-... слав,
Ярота — Яро-слав, -мир-, полк і б. ін.

З жіночими йменнями не було в давнині ніяких труднощів: їх творили здебільшого від чоловічих при допомозі наростна -а, отже Ярослав — Ярослава, Боронислав — Боронислава й ін. Та були й окремі жіночі ймення без відповідників у чоловічому назовництві; згадати б тут хочби Добронігу, що „добрістю“ й „ніжністю“ (нігою) мала в значатися в житті й ін.

Політичні й культурні зміни в давньому українському житті принесли з собою чуже особове назовництво. З найдавніших чужих імен на українському ґрунті треба назвати германські (нордійські) ймення: Ігор, Аскольд, Дир, Ольга й ін.

Найважливіші зміни в українському особовому назовництві зайшли з уведенням в Україну християнства 988 р. На місце досьогочасних староукраїнських імен вводиться ймення грецькі й жидівські (гебрейські). Отак дістається в українську мову велика кількість імен, вживаних у грецькій церкві. Вони втискаються насамперед у первісній грецькій (чи жидівській) формі, згодом приймають звукові звички української мови й українізуються. Нпр. із Васілевса вдомашнюється Василь, Афтанасія — Опанас, Космаса — Кузьма, з другого ж боку, з Іоанна повстає Іван, Авраама — Оврам, Іеремії — Ярема й т.д. Подібно й жіночі ймення: Євксенія — дає Оксану, Євфросинія — Пріську, Євдокія — Вівдю,

Євгенія — Ївгу, Анна — Ганну й б. ін. Тут і там подібуються ймення латинського походження, хоч вони назагал рідкі на українському ґрунті, пор. Павло, Ігнатій (опісля Гнат), Наталія (Наталка), Юліянна (-Уляна) й ін.

А проте своя староукраїнська система особового назовництва довго й уперто змагалася з чужою, нові ймення приймалися поволі й нерадо. У висліді бачимо, що напочатку наші перші князі мають звичайно подвійне ймення: одне старе, українське, друге нове, грецьке: нпр. Володимир — Василь, Ярослав — Юрій і т. д. В сьгоднішній популярній, ненауковій термінології називають староукраїнські ймення — поганськими, грецькі — жидівські й латинські — християнськими. Тимчасом справа не зовсім так: українська церква допускала й староукраїнські ймення в уживання побіч нових і тим санкціонувала їхнє становище в українському реєстрі ймен. Деякі з них, як, нпр. Володимир, вивищено до гідности святих. Зоврема важні для нас із цього погляду назви типу: Богдан, Богдар, Богумил, Богуслав, Богута, Божена й. т. п. Вони відповідають своїм змістом таким „християнським“ іменам, як Теодор, Теодот, Теофіл, Теоклес, отже могли мати з боку церкви навіть підтримку.

З бігом часу, з ходом століть українські ймення, себто а) староукраїнські й б) чужі українізовані устійнюютьсЯ в двох традиціях: церковній і народній. Тоді як церква намагалася закріпити повні формою ймення, отже Атанасій, Євтимій, Єлисавета й ін., народна мова щораз більше їх деформувала згідно з своїми законами й розвояними тенденціями, отже: Опанас, Юхим, Лисавета й т. д. Зокрема важні в цьому останньому випадку згрубілі й здрібнілі наростки, що віддзеркалюють собою чуттєву наставу того, хто їх уживає. В літературній мові вживаються в одному випадку старі повні форми, в другому — українізовані, найчастіше ж і одні, й другі, залежно від ситуації, в якій даного ймення вживаємо: при офіційному назовництві — повні ймення, при неофіційному, дружньому, родинно-інтимному — скорочені назви.

В останніх часах запримічуємо тенденцію повороту до староукраїнського назовництва, до всіх отих Володимирів, Ярославів, Сятополків, Любомирів і т. д. При цьому витворено деякі штучні ймення, як, нпр. Квітослав(а), Звенислав(а), Звенигор(а), Доброгор(а), Красислав(а), Вірослав(а), Гнівор(а), Боригнів(а), й т. д. Крім того, відновлено такі ймення, як Буйтур, Лада, Ждан, Марена тощо.

II.

Нижче подаємо списка найчастіших особових українських імен, додаючи при цьому матеріал із наших повищих міркувань про староукраїнські ймення.

Авакум, Август, Августа, Августин, Авенір, Агапон (рідше Агатон), Агаангел, Агафангел, Агафія, Адам, Акулина, Амалія, Амвросій, Анастасій, Анастасія, Анатолій, Анатоль, Андрій, Анна (частіша форма: Ганна), Антін (стара: Антоній), Антонина, Аполінарій, Аполінарія, Артем, Архип, Атанасій (старе: Афанасій), Богдан, Богданна, Богдар, Богумил, Богумила, Богута, Богуслав, Богуслава, Божена, Болеслав, Болеслава, Боніфатій, Боргинів, Борис, Борислав, Боронислав, Боронислава, Білогост, Брючислав, Брючислава, Буйтур, Вадим, Валентин, Валентина, Валерій, Валерія, Валер'ян, Варвара, Варфоломій, Василина, Василь, Венедикт, Віталій, Вишеслав, Вікентій, Віктор, Вікторія, Віра, Вірослав, Вірослава, Віссаріон, Володар, Володимир, Володимира, Володислав, Володислава, Всеволод, Всеслав, Всеслава, В'ячеслав, В'ячеслава, Гаврило (старе: Гавриїл), Галактіон, Галина, Галя, Ганна, Гарасим і Герасим, Гліб, Гват, Гнівобор, Гордій, Горислава, Городислав, Горпина, Гостирад, Григір (старе: Григорій), Данило (старе: Даниїл), Дем'ян, Денис (старе: Діонісій), Дмитро (старе: Дмитрій), Добриня, Доброгост, Добролюб, Добролюба, Добро-мил, Добромила, Добромир, Добромира, Доброніга, Доброслав, Доброслава, Добростан, Добротвір, Докія, Домажир, Домазар, Домарад, Домаха, Домет, Домініка, Дорогобит, Дорогогост, Доротей, Доротея, Едуард, Емілій, Еммануїл, Єва, Євген (старе: Євгеній), Євгенія, Євдоким, Євдоха, (старе: Євдокія), Євтимій, Євтихій (старе), Євфимій (старе), Євфимія (старе), Єлисавета (старе), Єремія (старе), Єронім, Ждан, Захар (старе: Захарій), Звенислав, Звенислава, Зинаїда, Зиновій, Зиновія, Зосим, Зосима, Зоя, Іван, Ігор, Ігнат, Ізмаїл, Ізяслав, Ізяслава, Іларіон (старе), Ілля, Іоан (старе), Іполіт, Ірина, Ісай, Ісая, Ісак, Івга, Йов, Йона, Йосафат, Йосип, Казимир, Казимира, Каленик, Калина, Калістрат, Карло, Кароліна, Карпо, Катерина, Квітослав, Квітослава, Килина, Кипріян, Кирило, Кіндрат, Клавдій, Клавдія, Клара, Клим, Климент, Климентина, Конон, Корній, Костянтин, Кость, Красислав, Красислава, Ксенія, Ксеня, Ксенофонт, Кузьма, Куперіян, Купріян, Лаврентій, Лавро, Лада, Лазар, Лариса, Лев, Леонид, Леонила (старе: Леонтій), Леся, Ликера, Лідія, Ліда, Лука, Лукаш, Лукіяні (побіч Лук'ян), Люби́на, Лю́бов, Лю́бомир, Лю́бомира,

Людмила, Макар (старе: Макарій), Максим, Максиміліян, Маланія, Маланка, Марина, Марія, Маркіян, Марко, Марта, Мартин, Маруся, Мар'яна, Матвій, Меланія, Меланка, Мелетій, Методій, Микита, Микола, Миколай, Мина, Мирон, Мирослав, Мирослава, Митрофан, Михайло, Модест, Мотря, Мстислав, Мстислава, Надія, Назар, Настя, Наталія, Наталка, Наум, Недан, Немил, Немир, Неонила, Нестан, Нестір, Никандр, Никодим, Никон, Никонор, Нимидора, Ничипір, Ніна, Оверко, Овдій, Овсій, Огій, Одарка, Оксана, Оксен (старе: Оксентій), Олег, Олекса, Олександр, Олександра, Олексій, Олена, Ольга, Омел'ян, Онисим, Ониська, Онисько, Онопрій (старе: Онуфрій), Опанас, Орест, Орися, Осип, Остап, Остромир, Охрім, Павлин, Павлина, Павлох, Палажка, Палладій, Панас, Пантелеймон, Панько, Параска (стара: Параскевія), Парфен (старе: Парфеній), (старе: Пелагія), Палажка, Передслав, Передслава, Перелюб, Перемисл, Переслав, Переслава, Петро, Пилип, Пилипина, Платон, Полікарп, Порфир, Порфирій, Пріся, Прокіп, Прохір, Пульхера, Пульхерія, Радогост, Радомисл, Радомир, Радомира, Радослав, Радослава, Раїна, Раїса, Рафаїл, Рогніда, Розалія, Роман, Ростислав, Ростислава, Сава, Саватій, Сак, Самійло (старе: Самуїл), Самобор, Свирид, Світозар, Святополк, Святослав, Святослава, Северин, Семен, Семимін, Семимир, Серафим, Серафима, Сергій, Сидір, Сила, Сильвестр, Симон, Сімовит, Славко, Славобор, Славомир, Славуга, Соломія, Софія, Софрон, Спиридон, Станислав, Станислава, Станислав, Станько, Стасько, (старе: Стефанія,) Степан, Степанида, Судислав, Судислава, Таїса (старе: Таїсія), Тарас, Тетяна, Текля, Теодор, Теодора, старе: Теодосій, старе: Теодосія, Теоктист, Теоктиста, Теодот, Теофан, Теофил, Теофілакт, Теофраст, Терентій, Терешко, старе: Тимофій, Тимиш, Тит, Тихон і Тихін, Тодось, Тома Трофим, Тумир, Турад, Тустан, Улас, Улян, Уляна, Устин, Устина, Федір (старе: Феодор), Федора, Федот, Филимон, Філарет, Фотій, Харита, Харитина, Харитін і Харитон, Хведір, Хведора, Хведот, Хима, Хівря, Хома, Христина, Христофор, Христя, Щедрогост, Юлій, Юлія, Юліян, Юліяна, Юрій, Юрко, Юстин, Юстина, Юхим, Юхима, Явдоха, Явтух, Яким, Яків, Ярема, Ярина, Ярош, Яромир, Ярота, Ярополк, Ярослав, Ярослава.

Інші хресні імення треба шукати в календарі (стор. 6—28).

ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

ЗЕМЛЯ В ЧИСЛАХ

ЕЛЕМЕНТИ ЗЕМНОЇ КУЛІ

Наша Земля супроти всесвіту — це ніби маленька порошокинка, але нам вона здається велика. Ось які головні її поміри:

поверхня Землі — 509 950 000 кв.км;

обсяг — 1 082 841 315 400 куб.км;

вага — 6 000 000 000 000 000 000 тонн.

Земля має форму кулі і обертається довкола своєї осі. Довжина половини земної осі вносить 6 356 909 км; обвід Землі на рівнику вносить: 40 070 368 км, а здовж південника: 40 003 423 км; на зворотнику: 36 778 000 км; промір Землі від рівника: 6 378 388 км; середня віддаль Землі від сонця: 149 450 000 км; від місяця 384 892 км.

МЕЖІ ЗЕМНОЇ АТМОСФЕРИ

Все, що довкола нас на землі, це атмосфера. Височінь земної атмосфери вносить 300 — 450 км; межа появи полярної зорі сягає 250 — 290 км; межа появи метеорів 150 км; межа тропосфери і стратосфери около 11 км.

Фізична межа атмосфери — той пояс довкола Землі, що вище нього не виступають уже світляні явища, що їх можна бачити. Кажуть, що засяг стратосфери, тобто тієї смуги, що в ній не виступають уже метеорологічні явища тропосфери, трохи вищий, як оце ми подали, і доходить, либонь, до 600 — 1000 км, а то й вище.

Вчені ствердили, що земний порох (пил) підноситься в атмосфері до висоти 5000 м. (в Судані).

ПІДСОННЯ

Підсоння землі ділимо на п'ять смуг: одну гарячу (між зворотниками), дві помірні (між зворотником і підбігуновим колом) та дві холодні, довкола бігунів. Знаємо вже, що поверхня Землі має 509 950 000 кв.км.

З цього припадає

на гарячу смугу — 202 960 000 кв.км (39,7%)

на дві помірні — 265 174 000 кв.км (52,0%)

і на дві холодні — 41 816 000 кв.км (8,3%).

СУХОДОЛИ Й ВОДИ

Земна куля ділиться на суходоли й води. Поверхня суходолу займає ледве одну четвертину поверхні Землі, а решту, тобто $\frac{3}{4}$, займає вода. Отже поверхня суходолу вносить 149 700 000 кв.км (29,4%), а поверхня вод — 360 250 000 кв.км (70,6%).

Поверхню суходолів ділимо на такі окремі частини:

Європа: 10 077 000 кв.км — 6,7 % суходолу, 2 % цілої поверхні землі.

Азія: 43 975 000 кв.км — 29,7 % суходолу, 8,6 % цілої поверхні землі.

Африка: 29 921 000 кв.км — 19,9 % суходолу, 5,9 % цілої поверхні землі.

Америка півн.: 24 455 000 кв.км — 16,2 % суходолу, 4,8 % цілої поверхні землі.

Америка півд.: 18 342 000 кв.км — 12,0 % суходолу, 3,6 % цілої поверхні землі.

Австралія й Океанія: 8 972 000 кв.км — 6,0 % суходолу, 1,8 % цілої поверхні землі.

Антарктида: 14 300 000 кв.км — 9,5 % суходолу, 2,7 % цілої поверхні землі.

Поверхня вод ділиться на 3 океани:

Тихий океан займає: 180 000 000 кв.км — 49,8 % вод, 20,6 % цілої поверхні землі.

Атлантийський: 105 200 000 кв.км — 29,5 % вод, 20,6 % цілої поверхні землі.

Індійський: 75 000 000 кв.км — 20,7 % вод, 14,7 % цілої поверхні землі.

Глибини океанів:

Тихий океан: найбільша глибина 10 793 м., середня глибина 4 282 м.

Атлантийський: найбільша глибина 8 526 м., середня глибина 3 926 м.

Індійський: найбільша глибина 7 000 м., середня глибина 8 963 м.

Найбільша глибина океанів, що її нашли 1926 р., в т. зв. Філіпінським Рові, коло Філіпінських островів, на північний схід від Міндунго. В цій околиці визондувано 46 місць, завглибшки понад 10 тис. м.

Найбільша глибина морів:

Північного Льодового 4 846 м

Середземного 4 464 м

Балтійського 463 м

Чорного 2 243 м.

ЧИСЛО ЛЮДЕЙ У СВІТІ

Всіх людей на землі понад 2 мільярди 139 мільйонів 958 тисяч. Вони припадають на континенти:

Європа (без СССР)	392 352 412
Азія (без СССР)	1 072 359 263
СССР (в Європі й Азії)	192 695 710
Африка	147 900 066
Північна Америка	174 202 223
Південна Америка	83 855 189
Австралія й Океанія	7 659 000

ВІРОІСПОВІДАННЯ

Християни	600 606 542
1) Римо-католики	329 775 663
2) Католики східнього обряду (українці, румуні, вірмени, сирійці, копти й ін.)	8 200 000
3) Православні	127 629 986
4) Протестанти	137 945 530
5) Визнавці Мойсеевої віри	15 753 638
6) Магометани	220 978 848
7) Інші	1 202 618 772
Разом	2 139 958 000

МОВИ СВІТУ

Всіх мов у світі налічують 2796. За кількістю мовлян (що їй не треба плутати в національній приналежності) вони укладаються в таку чергу:

Китайська (з говорами)	488 573 000	Перська (іранська)	15 000 000
Англійська	310,633 000	Афганська	12 000 000
Гіндуські мови	216 000 000	Сербська й хорватська	11 000 000
Еспанська	102 000 000	Білоруська	10 000 000
Японська	97 700 000	Угорська	8 000 000
Африканські мови (й говори)	93 923 000	Чеська	7 500 000
Російська	90 000 000	Грецька	6 936 000
Німецька	80 947 000	Шведська	6 266 000
Французька	68 000 000	Болгарська	6 078 000
Бенгалі	50 000 000	Словинська	5 185 000
Португальська	48 800 000	Флямандська	3 500 000
Українська	45 000 000	Данська	3 707 000
Італійська	43 700 000	Словацька	3 000 000
Яванська (джаванська)	42 000 000	Фінська	3 000 000
Арабська	29 000 000	Норвезька	2 814 000
Польська	23 000 000	Литовська	2 393 000
Румунська	19 000 000	Латиська	1 950 000
Турецька	16 160 000	Естонська	1 127 000
Голяндська	16 000 000	Альбанська	1 004 000

Штучні, або „універсальні“, мови відомі досі такі: воляшок (створена 1879 р.), есперанто (1887), універсала (1893), новілатин (1895), неутральний ідіом (1902), ро (1906), ідо або т. зв. реформоване есперанто (1907), безік інгліш (1930), анджелік (1930) і ін.

ПОДІЛ ЛЮДЕЙ СВІТА НА РАСИ

За расами люди розподіляються так:

кавказкої	1080	міліонів
монгольської	722	„
муринської	121	„
індійської, маляйської й ін. племен	157	„

НАЙБІЛЬШІ РІКИ СВІТУ

Назва	Довж. в км	Назва	Довж. в км	Назва	Довж. в км
Ніль	6000	Міссісіпі	4210	Дніпро	2150
Амазонка	5570	Нігер	4180	Муррей	1990
Об	5300	Хоанго	4150	Дін	1860
Янг-Тсе-Кіанг	5300	Св. Лаврентія	3820	Півн. Двина	1780
Єнісей	5220	Ля П'ята	3700	Печора	1580
Конго	4640	Волга	3690	Урал	1550
Лена	4600	Юкон	3280	Дністер	1371
Амур	4480	Дунай	2860	Райн	1300

НАЙВИЩІ ГОРИ СВІТУ

Назва	Висота в м.
Еверест (Азія)	8830
Аконкагуа (Південна Америка)	7040
Кіліманджаро (Африка)	5900
Ельбрус (Кавказ)	5630
Гора Кука	3770

МІРИ

МІРИ ДОВЖИНИ

Метр (*m*, м.) має 10 дециметрів (*dm*, дм.), або 100 сантиметрів (*cm*, см.), або 1000 міліметрів (*mm*, мм.).

Кілометр (*km*, км.) має 1000 м.

Миля має 7 км. 586 м. 11 см.

Географічна миля має 7 км. 420 м.

Морська миля має 1 км. 852 м.

Лікоть має 60 см.

Цаль (дюйм) має 2,4 см.

Аршин має 27 цалів, або 16 вершків, або 71 см.

Сажень український має 2 м. 13 см.

Сажень галицький має 1 м. 89 см.

Верста має 500 український сажнів, або 1 км. 66 м.

Ярд англійський має 3 англійський стопи, або 36 цалів, або 0,914 м.

Англійська миля має 1760 ярдів, або 1609 м.

МІРИ ПОВЕРХНІ

Квадратовий метр (m^2 , м²) має 100 дм², або 10000 см², або мільон мм².

Ар (*a*) має 100 м².

Гектар (*ha*, га) має 100 а, або 10000 м².

Морг має 57 а 54 м² 64 дм² = 57 546 а.

Десятина має 109,25 а.

Волока має 30 моргів, або 16 га, або 79,61 а.

Акр англійський має 4840 квадратних ярдів, або 40,5 а.

МІРИ ОБСЯГУ

Кубічний (шестистінний) метр (m³, м³) має 1000 дм³, або 1 000 000 см³, або 1 000 000 000 мм³.

Літр (l, л) має 10 децилітрів (дл), або 100 центилітрів (цл), або 4 кватирки.

Гектолітр (hl, гл) має 100 л.

Корець (¼ чвертки) має 1 гл. 6 л.

Чвертка (8 гарців) має 30 л. 9 дл.

Гарнець (4 кварта) має 3 л. 8 дл. 6 цл.

Кварта має 9 дл. 6 цл.

Бушель, амер. міра збіжжя, має 36,5 л.

Гальон, амер. міра рідин має 4,5 л.

МІРИ ВАГИ

Кілограм (kg., кг) має 100 декаграмів (dkg., дкг), або 100 грамів (g, г).

Фунт має 50 дкг, або 500 г.

Сотнар (q) має 100 кг.

Тонна (t, т) має 10 сотнарів, або 1000 кг.

Малий вагон має 10 тонн (100 кірців).

Пуд має 40 фунтів, або 16 кг 40 дкг.

Фунт (укр.) має 41 дкг.

Карат голяндський має 0,2051 г.

ВСЕСВІТ І ЖИТТЯ НА ЗЕМЛІ*

Люди здавна цікавились сонцем, місяцем, зоряним небом. Але спочатку люди думали, що різні небесні світила-це богоподібні духи або й просто боги. Найстаршим народом, в якого богочитання зірок було вже дуже розвинене, були суб-арії, які перед 6000 років жили в теперішній Месопотамії. Від них цю віру перейняли їх переможці й спадкоємці сумеро-акади, що в 4-му й 3-му тисячелітті перед Христом панували в Месопотамії й сумежних краях та високо розвинули рільництво й мистецьке виробництво із бронзи, срібла й золота. Сумерійська культура швидко поширювалася, у сусідніх асирійців, в краях над Чорним морем і далеко на схід і на захід. Внаслідок цього десь біля 2000 років перед Христом богочитання зірок було поширене вже в Китаї Персії, Малій Азії й Єгипті. Звідсіль це вірування перейшло до Греції й Італії, а потім і до інших країв та народів Європи.

З віками воно збагатилося і знанням укладу та рухів зірок і виворами буйної уяви, а то й просто забобонами — і так повстала астрологія, своєрідна мишанина знання про зірки й вірувань про їхній вплив на людину.

Стародавні астрологи розрізнявали вже зірки постійні, що не змінюють свого місця на зоряному небі, й зірки рухомі, або плянети, що змінюють своє положення. До плянет зачислявали також сонце й місяць, бо, на думку астрологів, осередком цілого світу була земля, а сонце, місяць і всі зорі кружляли без упину довкруги неї. Тимто тоді думали, що є сім плянет: Сонце, Місяць, Меркур, Венера, Марс, Юпітер, Сатурн. Плянети Урана, Нептуна й Плутона тоді ще не знали. Астрологи були тієї думки, до постійні зорі поєднані в різноформні гуртки, т. зв. сузір'я, і цим сузір'ям вони надавали різні назви, відповідно до їх уявного вигляду. Ціле зоряне небо було нібито вкрите такими різними уявними постантями. Найважливіші з них були сузір'я, розміщені вздовж т. зв. екліптики, сповидної дороги сонця по небесному склепінні: Баран, Бик, Близнята, Рак, Лев, Діва, Ваги (Терези), Скорпій, Стрілець, Козоріг, Водолій, Риби. Як бачимо, більша частина цих екліптикових сузір'їв має назву різних звірів, тимто їх усіх і називають Зодіаком, цебто небесним звіринцем.

* Скорочений передрук.

На думку астрологів, з-поміж усіх зірок передусім сузір'я звіринця і планети мають непереможний вплив на всю природу, а вплив планет тоді найсильніший, коли вони, переходячи через сузір'я звіринця, попадають до свого „дому“, цебто до того сузір'я, в якому вони мали бути під час створення світу. Ці „доми“ планет були: Сатурн — Козоріг, Юпітер — Стрілець, Марс — Скорпій, Сонце — Лев, Венера — Ваги, Меркур — Діва, Місяць — Рак. Крім того, кожна мала особливий вплив або, як казали, „панувала“ над своїм черговим роком.

Власне, на думку астрологів, все, що діється на цьому світі, залежить від положення панівних планет посеред сузір'їв, головню серед небесного звіринця, Тимто вони й досліджували ці положення, укладаючи так зв. „гороскопи“ на кожну хвилину-і на цій основі віщували про майбутнє. Через те в старовину, а то ще й до кінця XVIII ст., дуже шанували астрологів. Всі великі багатії держали їх при своїх дворах та й питали в них поради у важливіші хвилини свого життя.

Таке велике зацікавлення зоряним небом призвело до дозлідження природи і справжньої суті Сонця, Місяця, Землі й зір. Так помалу розвинулася наука про згадані всесвітні твори природи, що називається астрономія. Вже відомі дослідники; Коперник (1473 — 1543 р.), Галілей (1564 — 1643 р.), Кеплер (1571 — 1630) — засновники новітньої астрономії, задали смертельного удару астрології. Астрономія доказала, що в осередку нашого світу Сонце, одна з багатьох „постійних“ зір; що Земля одна з планет, які кружляють довкола Сонця, та що й планети, й зорі-не якісь живі духи, божки, тільки мертві брили з такого самого матеріялу, як і наша Земля, тільки різної величини і різного ступня тепла й охолодження.

Отак показалося, що астрологія-це витвір буйної уяви людського духа, що зійшов на манівці, шукаючи вічної правди. Сьогочасна наука вияснила вже багато тих таємниць, що вими займалася астрологія. Тепер ми знаємо, що погода залежить від „метеорологічних“ чинників, а саме: від вогкости й ступеня повітряного тепла, від напряму й сили вітру та й від кількості електричності в повітрі, або, як кажемо в науці, від барометричного тиску й температури повітря, від вітру та йонізації атмосфери. Коли в даній околиці України повітря сухе (= барометричний тиск високий), дуже тепло (= висока температура), повітря слабко наелектризоване (= слабка йонізація повітря), а вітер віє з південного сходу, від сухих надкаспійських степів, — то мусить бути гарна погода,

хочби це було в середу 1942 р. (день Меркура), а сам Меркур стояв у сузір'ї Водолія, дарма що при таких астрологічних обставинах, на думку астрологів, повинен бути як не другий потоп, то бодай могутня злива. Наука дуже пильно досліджує обставини й чинники, від яких залежить погода, Тому скрізь, по всьому культурному світі є метеорологічні станції, де працюють учені дослідники-метеорологи, що держать між собою тісний зв'язок і порозуміння. Отак, знаючи стан метеорологічних чинників, цебто барометричний тиск, температуру і напрями та силу вітрів на великих просторах Землі, наприклад, у цілій Європі, ми можемо з великою певністю визначити, яка буде погода найближчих 24 годин, в якійнебудь околиці нашої України.

Більше як на добу передбачити науково погоду ще не можна, а це, головно, тому, що на погоду має великий вплив йонізація атмосфери, яка досі ще дуже мало досліджена.

Безперечно, з дальшим розвитком метеорології ми зможемо визначати погоду й на довший час наперед, а це буде мати велике значення для народного господарства, особливо для рільництва. Але передбачування погоди й урожаїв способом астрологів, яким є також так зв. „столітній календар“, нерозумне й безпідставне.

Так само й віщування про долю людини на астрологічних основах не має й найменшого глузду. Життя кожної людини залежить від прикмет її тіла й духа, від особистих родинних, громадських і народних обставин життя, але уклад зір у хвилину її народження та її праці не має тут ніякого значення. А все ж таки всесвітні твори природи: Земля, Сонце, Місяць, планети й постійні зірки, безумовно мають великий вплив на долю людини, хоч і зовсім не такий, як думали астрологи.

Передусім Земля, що на ній людина живе, має помітний вплив на її тіло, дух і на ціле її життя. Загально відомо, що жителі північних країн переважно високі на зріст, біляві, повільні й поважної вдачі, а мешканці південних країв переважно низькі на зріст, чорняві або й зовсім чорні, жваві й веселої вдачі. Це, напевно, не випадкове, це вплив географічного положення цих країн.

Ба більше: деякі дослідники життя в природі (біологи), як от Ляховський, доказують, що навіть особливі прикмети людських рас повстають виключно під впливом географічного положення, будови й питомих прикмет землі даної країни.

Безумовно, це дуже складні питання і ще не вирішені безсторонньою наукою. Але це, безперечно, правда, що Земля має могутній вплив на життя всіх живих істот, які на ній живуть, а тим самим і на життя й долю кожної людини й усіх народів.

Ще більший вплив на людину має Сонце, наша денна зоря, що майже в півтора мільйона разів більша від нашої землі. Ця велетенська вогниста, газово-плинна куля зсилає на нашу землю безмежні кількості тепла й світла і тим уможливує життя рослинам, тваринам і людині на нашій планеті. Тепло й світло Сонця необхідні для життя і здоров'я кожної людини, хоч у надмірній кількості вони шкідливі — тимто й не дивно, що людська культура розвинулися найгірше в гарячому підсонні.

Особливий вплив на природу мають відомі темні плями на Сонці, могутні бурхливі вири у його так зв. фотосфері, що наворотно, пересічно що 11 літ, появляються на поверхні Сонця. Згадані сонячні плями сильно йонізують атмосферу, а тим самим викликають дощі й бурі та обниження температури, які також шкідливо впливають на здоров'я людей. Роки, коли виступають сильніше плями на Сонці, прикметні збільшенням хворіб і смертності у людей та зменшенням урожаю.

Також Місяць, вірний товариш нашої землі, має великий вплив на людину. Правда, він малий, бо майже в 50 разів менший від нашої Землі, але зате він дуже близько неї, бо ледве в 30 разів далі, як промір нашої планети. Тимто його вплив більший, як звичайно думають. Правда, загально відомо, що Місяць, притягаючи в свій бік воду, зібрану в морях, викликає приплив і відплив моря, але мало хто знає, що відповідно до положення місяця, супроти сонця змінюються чинності приладів і залоз нашого тіла так, що ці чинності збільшуються або зменшуються відповідно до того, чи місяць по стороні сонця (нів), чи напроти нього (повня). Подібні вагання відповідно до рухів місяця завважено в перебігу деяких хворіб залоз і нервів, хоч ця справа ще й не досліджена як слід. Зате здавна відомо, що деякі нервово-вразливі люди під час повні місяця ходять у сні, вилазять на дерева або на дахи, не маючи про це найменшої свідомости. Такі сноходи (люнатики) найкращий доказ того, що місяць має на людину сильний вплив.

Про вплив місяця на долю людей і народів нам нічого не відомо.

Так само нічого не знаємо про вплив постійних зірок на людину. Хоч це такі самі сонця, як наше, дуже часто багато більші й могутніші, та все таки вони так далеко від нас, що ніякого впливу їх на життя нашої землі досі не завважено.

А все ж таки із безмежного всесвітнього простору доходять до нашої землі якись тасмні сили. Відкрив їх Гес ще 1912 року, а досліди Кольгерстера, Мілкена та й інших учених виказали, що це дуже діяльні, короткохвильні промені, які виходять правдоподібно із всесвітніх мряковин. Здається, що маємо тут справу із розкладом атомів всесвітньої речовини на електрони. У всякому разі згадані промені такі сильні, що в нашому тілі вони повинні розкладати кожної секунди мільйони атомів. Якщо це справді так, то в нашсму тілі повинна відбуватися безупинна боротьба між будовою нашої речовини із поживи та розкладом цієї ж речовини тасмним, всесвітнім промінням. Дуже можливо, що з часом згадане тасмне проміння перемагає, і це спричинює кінець нашого життя, смерть.

У всякому разі наука вже давно доказала, що всі живі створіння, а так само й люди дуже добре приспособлені до таких астрономічних проявів, як от:

- 1.) обертання довкола своєї осі й наслідки цього руху, цебто безупинне чергування дня і ночі;
- 2.) оббігання Місяця довкола Землі й наслідки цього руху — безупинне чергування змін місяця;
- 3.) оббігання Землі довкруги сонця й наслідки цього ж руху, а саме: безупинне чергування чотирьох пір року.

Наука про всесвіт, астрономія, знає ще більше таких правильно повторюваних проявів, в яких наша земля безпосередньо або посередньо бере участь, а саме: безупинне пересування бігунів землі, довкруги „правильного“ свого положення; так зв. „прецесійний“ рух землі, цебто коловий рух нахиленої земної осі довкруги „ідеального“ простовисного свого положення, що dokonується приблизно в 210 000 років; безупинне обертання нашого зоряного світу, цебто „Чумацького Шляху“, довкруги своєї осі, що відбувається впродовж багатьох мільйонів літ, а вкінці „дихання“ всесвіту, цебто його чергове розширення й корчення, що триває мільярди років. Але про вплив на людину цих останніх правильно повторюваних всесвітніх рухів ми нічого не знаємо.

Ось так, як бачимо, багато проявів у цілому всесвіті відбувається правильними черговими наворотами (періодами), і все життя на нашій Землі до цього пристосоване і через те відбувається рівномірним, правильним чергуванням (ритмом). Цей ритм життя на землі — отож і життя людини, згідно з космічними періодами — це один із нововідкритих основних законів життя природи та тривка основа наукової астрології, що саме тепер немов наново народжується.

Вияснити цей ритм життя в природі та відкрити його закони і так хоч частково відхилити важку завісу нашої будучини, — це завдання згаданої нової науки.

І. Раковський.

ВАСИЛЬ БАРКА:

* * *

У світі ясно аж до дна
І до хреста аж над сонцями.
І звідкись музика щодня —
Одна, як небеса над нами.
Бренить у хризантемах де-не-де,
Та й голубом гуде.

У світі смутно аж до дна
І до хреста аж над сонцями.
А ласка матері щодня —
Одна, як небеса над нами.
Одквітне де-не-де,
А голубом до серця припаде.

ЗЕЛЕНЕ ВБРАННЯ ЗЕМЛІ

„Всі між собою подібні, і кожна відмінна проте;
Захований в хорі їх спільнім таємний великий закон.“

Гете

Від бігувів до екватора одягнена планета наша в рослине вбрання. Його клітини, наповнені зеленим хлорофілом, правлять за могутній акумулятор сонячної енергії і завдяки тільки цьому й можливе життя на землі. Безперечно, заслуговує на увагу нашу цей килим зеленого листя і барвистих квіток. Як виглядає він у різних кліматичних зонах нашої матері-землі? Скориставшись з найшвидшого засобу пересування — крил фантазії, зробимо з вами, читачу, в уяві найшій подорож навколо світу...

Сувора й непривітна розіслалась перед нами сніжна Арктика. Немає, здається, тут і слідів органічного життя. Але й тут могутні етерові сили несподівано показують свою міць. Серед безкраїх білих рівнин помічає раптом здивоване око мандрівника криваво-червоні плями на сніжному тлі. Це колонії мікроскопічної водорості — *Sphaerella nivalis*, що стверджують всемогутню силу життя навіть і в цих холодних високих широтах.

Далі на південь одноманітною й безрадісною смугою простяглася величезна болотяна рівнина-тундра. Але й вона з початком короткого полярного літа розцвічується всіма барвами веселки. На м'ягких подушках мохів і лишайників з'являються яскраві північні квітки, дуже подібні до високо-г.рських, альпійських, одягнені дбайливою рукою природи в тепленькі хутра, що захищають їх від лютих морозів. Жовті маки, білі ломикамінки, блакитні зірки незабудьок, золотисті жовтці розквітають серед карликових верб і берез. Великі простори вкриті т. зв. ісландським мохом, що ним годується північний олень — дорогоцінна в тундрі тварина, без якої тут неможливе існування людини. Жовтіють серед моху запашні жовті ягоди морошки...

Ще один ступінь далі в напрямку на південь, і ми вступаємо в лісову зону, спочатку глицевих, далі мішаних і нарешті листяних лісів.

Пригнічує психіку північний ялиновий ліс. В нетрях його панує густа темрява й мертва тиша. Звисають з гілок кошлаті сиві бороди лишайників, створюючи в уяві людини фантастичні образи ворожих лісових потвор. Жадного-підліску, дуже бідний трав'яний настил. З радістю переступаємо поріг цього негостинного лісу і входимо в наступну зону-мішаних лісів. Незаймана тайга відкрила величезні простори півночі Євразії та Америки. До ялин домішуються округлі верховіття сибірських „кедрів“ (точніше, кедрової сосни), що на них ростуть смачні „горішки“, дуже поживні. З'являються урочисті мідяножовті колони світлолюбивої сосни, віжна прозора зелень глици модрина. На Далекому Сході — по річці Уссурі — ці північні дерева обвивають субтропічні й тропічні ліани-амурський виноград і актинія, що дарує людям смачні ягоди ананасового аромату. В нетрях уссурійської тайги, там, де росте рідкісний реліктовий „жень-жень“, священна для китайців рослина, знайшов собі притулок хижий тигр.

Ще далі на південь біліє красуня-береза, кучерявиться листом своїм кремезний дуб, розливає влітку аромат квіток своїх ніжно-привітна липа. В Західній і Середній Європі вкриті гірські схили розкидистим їстівним каштаном і сірим гордовитим буком, що його ім'ям названа одна з земель українських-Буковина...

Особливо багата деревними породами Північна Америка, яка подарувала нам силу-силенну декоративних паркових дерев-голубі ялини, велетенські секвої чи то велінтонії, червоний клен, тюльпанне дерево, магнолії...

В зоні лісів людина вже не може вмерти з голоду, як у снігах Арктики чи в болотах тундри. До послуг людини тут горіхи, ягоди, гриби, цукровий сік беріз і кленів. Із декоративних квіток лісової зони не можна не згадати про роспівану поетами, непорочну в сніжній чистоті своїй конвалію й про чудові весняні фіялкові дзвоники анемони — „сону“ — цієї чудової прикраси українського Полісся.

Слідом за зоною лісів починається т. зв. лісостеп, влучна назва якого сама говорить за його переходову природу. Кліматичні умови тут найсприятливіші для сільського господарства. Це справжня країна зернових культур — невибагливого ячменю, морозотривкого жита, благородної пшениці. Культивується тут і дорогоцінний подарунок Південної Америки — картопля, що спочатку так вороже прийнята була

в Старому Світі, а нині стала неминучим елементом харчування людини. В лісостепу найбільш розвинене також садівництво. Ніяка гропична садовина не може рівнятися смаком з нашими пахучими яблуками, соковитими грушами, різноманітними сливами, черешнями й вишнями, з ніжно-пухнатиими персиками й рожевими абрикосами...

Лісостеп непомітно переходить на півдні в справжній степ (в Північній Америці — в оспівані Куфером прерії). В Європі вже мало збереглося клаптиків незайманого степу-приміром, в деяких частинах т. зв. пушти на Угорщині. Рештки цілинного степу здебільшого взяті під охорону закону й зберігаються як заповідники природи, як от славнозвісна „Асканія Нова“, або Чаплі, на півдні України.

Типові степові рослини не терплять дотику людської руки. Там, де хоч один раз пройшов безжалісний леміш плуга, на віки вічні зникає вільнолюбива сріблясто-біла ковила, тирса, гинуть назавжди червоні й жовті степові тюльпани, палаючий золотом горицвіт, краса українських степів — кривава півонія, воронець. Зникають вони при наших очах так само, як зникали вже колишні степові тварини — буйні тури, антилопи-сайгаки, коні-тарпани, а в Америці — бізони прерій. Місце дикої флори поволі заступає культурна рослина. В степовій зоні, крім згаданих вище зернових культур, широко поширена — і в Старому, і в Новому Світі — кукурудза, або ж маїс. Ця рослина надзвичайно цікава в тому розумінні, що її ніде не знайдено в дикому стані. Всі спроби знайти дику кукурудзу досі були безплідними. Здається, що вона — штучне створення осередньо-американських індіців — інків, ацтеків тощо.

В Середній Америці росте, що правда її близький родич „теосинте“, але чи від нього саме походить кукурудза, не доведено:

До*дього часу ми в мандрівці нашій зустрічали повну аналогію в послідовності зміни рослинного царства в усіх країнах світу. Починаючи з степової смуги, картини природи будуть різними, зважаючи на те, який ми оберемо дальший маршрут. Підемо, спочатку, тим шляхом, що його з давніх давен вибрали наші перелітні птиці, відлітаючи восени в вирій, європейсько-африканським шляхом.

Перенесімося через гірські кряжі Альп, Балканських гір, Кавказу. Вберемо по дорозі в свою зорову пам'ять розкішні альпійські килими луків з їх небесно-голубими генціянами, рододендронами, з одягненим в сріблястобіле хутро вартовим

гірських вершин едельвайсом. Перед нами басейн Середземного моря. Це чарівна країна вічно-зелених дерев і чагарників — коркового дубу, лавра, мірта, олеандра. Це країна біблійської маслини й смоковниці. Це батьківщина символу кохання — пишної троянди, й втілення потойбічної святої чистоти Благовіщення — білої лілеї. В густих заростях чагарників — т. зв. макі — спостерігаємо сотні ароматичних рослин з родини губоцвітних — лаванду, розмарин, канупер, васильки, далі ладанник, земляничне дерево з коралово-червоною корою, витвірний визерунок листів аканта, прототип елінійської коринтської капітелі. Помаранчові й цитринові садки чергуються з розкішними розкиданими на південних схилах виноградниками. Серед цього бурхливого царства життя височіють темніobelіски кипарисів, що підказали Бекліну сюжет його славетного „Острова вмерлих“... По той бік Середземного моря починається африканська країна пустель. Гарячими жовтими пісками лежить перед нами спалена південним сонцем Сахара. Лише в оазах її можливе життя. Фінікові пальми — це трохи чи не єдиний засіб існування людей.

За Сахарою починається африканський лісостеп — саванни, де різноманітні акації — характерна ознака всього пейзажу. (Нічого спільного ці акації не мають з нашою т. зв. „білою акацією“, що походить з Америки, і справді зветься робінією). Деревоподібні молочаї, рицинове дерево, найтовще (але не найвище) дерево в світі баобаб мають тут свою батьківщину.

За саваннами простяглася смуга тропічних лісів. Проте, в Африці вони не такі характерні, як в Америці й тропічній Азії. Тому ми тут її не розглядаємо докладніше, а безпосередньо переносимося до південно-африканських пустель — Калагарі, батьківщини нашого улюбленого кавуна. Тут простяглися серед каміння листи оригінальної *welwitschia mirabilis*; від низенького стовбура відходить пара довгого — до 2 метрів — листя, що розкинулося на піску. На південь від Калагарі входимо ми в своєрідний край т. зв. Капської фльори. В цій невеличкій площі краї нараховуємо ми до 20 000 рослинних видів (для порівняння зазначимо, що фльора Італії складається, приблизно, з 5 000 видів, Німеччини — з 2 600 видів, східної України з 960 видів), серед яких панують різноманітні безсмертки, верески, герані-пеляргонії, лобелії — ті саме, що їх бордюром охоче обсаджують садівники наші квіткові клумби.

Інший характер має зміна рослинності на шляху Азія — Австралія. Спочатку ми й тут зустрінемося з порівнююче знайомими картинами — пустелями (Гобі, або Шамо, Кара-Куми й ін.), з гірськими кряжами (Тянь-Шань, Гімалаї). Азійські пустелі — батьківщина нашої гречки. Оазисних пустель не знають африканських пальм. Щодо значення для населення, то перше місце, безперечно посідає тут шовковиця. Із інших деревних порід слід зазначити химерний саксаул, що дає високоякісне паливо, й декоративний тамариск. Вздовж каналів зрошення — т. зв. ариків — поширилася культура бавовника. В гірських районах ростуть грецькі горіхи, фісташки, гранати, кісткові овочеві дерева — морелі, жерделі...

Висока стіна Гімалайського хребта з його неприступними сніговими вершинами виразно відокремлює степи, високогір'я й пустелі Середньої Азії від тропічних лісів Індії та її островів.

Незаймані, непрохідні, різноманітні природою своєю ці ліси, насамперед болотисті джунглі. Розквітає в їх нездорових лихоманкових нетрях найбільша в світі квітка — велетенська *Rafflesia Arnoldi*, що має біля одного метра в поперечнику. Стрункою колоною височіє славнозвісний отруйний анчар. З дерева на дерево перекидаються ліяни. Одна з них — пальма ротанг — буває до 600 м. завдовжки. По берегах зарості мангрових дерев, що утворюють своїм повітряним корінням непрохідні перепони для мандрівника. А далі на південь, на островах, країна бамбуків, кокосових пальм, хлібного дерева, сотень видів овочевих дерев. Проте щодо останніх, то ми мусимо відразу розчарувати читача. Перебуваючи досить довгий час на острові Ява, в ботанічному садку Беймензорг, ми на власному досвіді могли переконатися, що тропічні овочі смаком далеко поступаються перед нашими європейськими. Більшість із них, не виключаючи навіть і півного мангустана, мають виразний присмак і запах терпентину. Банани, безперечно, високо-споживні і навіть приємні на смак, але разом з тим нудкуваті. Надзвичайно своєрідний плід має дур'ян — височенне дерево з родини мальвових. Плід цей з дитячу голову завбільшки, вкритий твердою колючою шкірою, яку доводиться розрубувати сокирою. В середині міститься білосніжна м'яка маса, що консистенцією своєю й смаком нагадує вершкове морозиво, але її запах — суміш усіх без винятку смородів світу. Не дурно ж у вестибюлях фешенебельних готелів Батавії висять об'яви:

„Прохання до шановних гостей не вносити до хати плодів дур'яну“. Основні культурні рослини цієї тропічної смуги-це риж і чайний кущ.

Індійський океан залишився за нами . . . Ми вступаємо на берег Австралійського континенту. Все тут незнайоме нам, все здається якимсь чудним й незвичним. І справді-серед 12000 видів рослин австралійської фльори майже 6/7-це т. зв. ендоми, цебто такі рослини, що їх ніде більше в цілому світі немає. 100 видів нараховується самих евкаліптів, найвищих у світі дерев (до 15 м.), листя яких обернене до сонця не широким боком, а ребром, тимто евкаліптовий ліс тіні не дає. Серед непрохідних заростів кущів т. зв. скреба височіють оригінальні „трав'яні дерева“ — ксанторей, високі стовбури якої уквітчані зверху наче б то пучками густої трави. Неначе якас інша планета впала з безмежного космосу на водяні простори Індійського океану, принісши з собою свою власну фльору й фавну-всіх отих кенгуру, двуутробок, качконосів, райських птиць, лірохвостів тощо . . .

Нам залишилося ще розглянути послідовність у зміні рослинних формацій на великому американському континенті.

Покидаючи край прерій, ми потрапимо до т. зв. неотропічної рослинної країни, надзвичайно різноманітної своїм складом.

В низинах Місісіпі маємо болотяні ліси типу джунглів, в Мексиці й Каліфорнії високогірські пустелі з чудернацькими образами колючих кактусів і агав. По річці Амазонці незаймані тропічні ліси, своїм багатством фльори мабуть перші в світі. Тут батьківщина какао, тут росте дерево авокадо, плоди якого мають у собі до 70 відсотків ситі. Тисячі орхідей, цих химерних постатей рослинного царства, цих „квіток зла“ Бодлера, с „грішних орхідей“, за висловом українського поета, знайшли притулок на вітах і в розгалуженнях дерев. В тихих затоках річки розквітає величезна кразуня *Victoria regia*, королівський родич скромного латаття. Широко поширена в цій зоні, особливо, в Бразилії, культура кави, ананасів, маніюки. Плоди останньої дуже отруйні, але коли видушити сік, то з маси, яка залишається, можна здобути споживне борошно. Місце справжнього чаю в усіх країнах Латинської Америки заступає т. зв. парагвайський чай. Його висушене листя роздрібнюють на порошок і заварюють. Напій п'ють через особливі дудочки з ситцем на кінці.

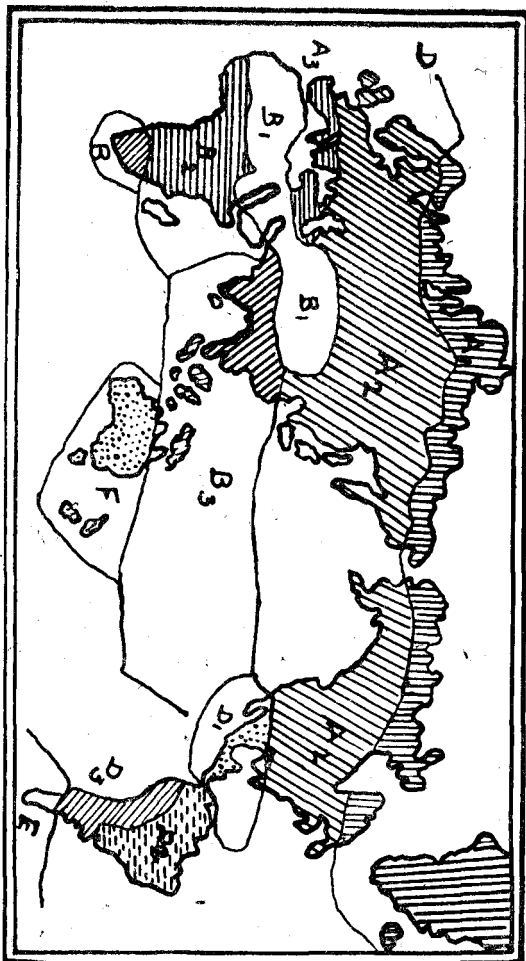
Тропічний ліс Амазонки змінюється степами (л'яносами) Оріноко, суворими високорівнями Перу, вічно-зеленими лісами Чілі, батьківщиною хін-но дерева. Західне узбережжя Південної Америки подарувало нам картоплю, подарувало десятки й сотні декоративних рослин наших квітників, серед яких треба, наприклад, згадати за фуксію, за чорнобривці, що знайшли на Україні свою другу батьківщину і що їх наш народ вважає своїми рідними та оспівує у піснях. Звідси ж походять і жовтогарячі та червоні красолі, жоржина, фльокси і т. д. Загалом Америка дала Старому Світові величезну силу корисних і декоративних рослин. Крім згаданих вище рослин, не можна обминути ще, наприклад, томатів, тютюна й соняшника.

Південь американського континенту зайнятий в більшій частині неосяжними аргентинськими степами — пампасами, а на його крайній оконечності — Вогненній Землі — розмістилося окреме невеличке фльористичне царство — т. зв. антарктичне, серед дерев якого є особливий вид бука, що ніде більш у світі не росте.

Всього в наведених вище різноманітних картинах рослинності земної кулі можна відрізнити 6 окремих фльористичних царств, а саме:

1. Царство північної холодної та помірної зон (Голарктика)
2. Тропічна зона Старого Світу (палеотропічне царство рослин)
3. Царство Капської фльори.
4. Тропічна зона Нового Світу (неотропічне царство рослин)
5. Царство австралійської фльори й
6. Антарктичне царство.

РОСЛИННІ СМУГИ ЗЕМНОГО СУХОДОЛУ

А. Палеарктичне рослинне царство:

1. Тундра
2. Лісова зона
- 3—4. Середземноморська зона
- й степова зона.

В. Палеотропічне рослинне царство:

1. Африканська індійська. Зона
2. Африканська лісова й степова зона
3. Індійська зона

Р. Капське рослинне царство.

Д. Неотропічне рослинне царство:

1. Середньо-Америк. зона
2. Зона троп. півд. Америки
3. Зона Анд.

Е. Антарктичне рослинне царство.

Ф. Австралійське рослинне царство.

ДОБА ДВОХ СВІТОВИХ ВОЄН

Історичний постріл серба Принціпа у Сараєві 28. VI. 1914 року, скерований в особу австрійського архикнязя Франца-Фердинанда, був іскрою, що в тодішній європейській атмосфері політичних суперечностей і незгод викликав першу світову війну.

Проте причини першої світової війни лежали далеко поза межами цього невеличкого й тихого югославського містечка — столиці Боснії і продуцента тютюну та килимів.

В момент сараєвського пострілу вже стояли один проти одного два озброєні бльоки держав: об'єднана спільними політичними прагненнями потрійна спілка Німеччини, Австро-Угорщини та Італії, і з'єднана договором 1908 року Антанта, що складалася з Росії, Франції та Англії.

Справжні причини першої світової війни лежали на далеких багдадських шляхах, в ключевих морських позиціях Близького Сходу, де перехрещувались політичні інтереси Росії й Німеччини. Вони лежали також в зрості експансивної німецької колоніальної політики, що її започаткувала ще доба Бісмарка, в безнастанному зростанні німецької мілітарної сили за Вільгельма II, в політичній спрямованості Італії в бік Північної Африки, в суперництві Росії і Австро-Угорщини на Балканах, у французькій жадобі реваншу за утрату в 1871 р. Ельзасу й Льотарінгії тощо.

Після сараєвського пострілу політичні події покотилися дуже швидко, втягаючи одну державу за другою в світову воєнну хуртовину. Проголошення 28 липня 1914 р. з боку Австро-Угорщина війни Сербії стало гаслом для мобілізації російської армії. На цю останню відповіла Німеччина проголошенням 1 серпня війни Росії, а 3 серпня — Франції. Порушення Німеччиною нейтралітету Бельгії змусило Бельгію, а разом і Англію до проголошення війни Німеччині. Лютнева російська революція 1917 року розпочала нову серію історичних дат, що заважили на дальшій долі європейських народів.

15 березня 1917 року сталося зречення російського царя Миколи II, що в своїх наслідках принесло падіння російського царату і революцію в Росії.

7 листопада 1917 року була проголошена Російська Соціалістична Республіка, а 20 листопада 1917 року Українська Центральна Рада своїм IV універсалом проголосила самостійність України.

1918 рік відзначився жовтневою революцією в Австро-Угорщині і листопадовою в Німеччині. Внаслідок першої розвалилася стара Австро-Угорська імперія і на її руїнах повстала ціла низка окремих самостійних держав, зокрема була проголошена 1 листопаду Західньоукраїнська Народна Республіка. Через два дні після вибуху революції в Німеччині, 11. XI. 1918 року сталось загальне замирення. Перша світова війна скінчилася...

З лютого 1918 року був підписаний перший мировий договір між Центральними Державами та Україною. 27 червня 1918 року підписано версальський мировий трактат, що всебічно охоплював умови капітуляції Німеччини і регулював її повоєнні взаємини з Антантою та іншими державами.

В наступних роках були підписані мирові договори й з іншими державами: 10. IX. 1919 року в Сан-Жермені — з Австрією, 27. XI. 1919 року в Ней-Сюр — з Болгарією, 4. VI. 1920 року в Тріаноні — з Угорщиною та 10. VIII. 1920 року в Севрі — з Туреччиною.

Будова миру була оперта на широких, як на ті часи, ліберальних та демократичних засадах, що черпали свій дух з 14-ти пунктів програми Вільсона, проголошеної ще 8 січня 1918 року.

Крім визволення народів з-під влади Центральних Держав, крім справедливого поділу колоніальних мандатів, мілітарного роззброєння тощо, програма Вільсона передбачала явність договорів, свободне користування морськими шляхами, свободу торгівлі. Народам приобіцяно було широкі можливості самовизначення. Останній чотирнадцятий пункт програми передбачав організацію Ліги Націй, що мала бути авторитетною трибуною міжнародної співпраці народів та міжнародним трибуналом для вирішення всіх спірних питань, що могли виникнути в міжнародних взаєминах.

У версальський мировий договір були вкладені, як здавалось, найкращі прагнення тодішніх державних керманів і передусім його творців Вільсона, Ллойд Джорджа та Клемансо.

Головний Отаман
С. ПЕТЛЮРА
в Києві 1920 року

Вій під Проскуровом 6-го червня 1919 р.

На руїнах російської, німецької та австро-угорської імперій повстали нові незалежні держави: Польща, Фінляндія, Естонія, Латвія, Литва, Угорщина, Чехо-Словаччина та Югославія. За рахунок Німеччини збільшили свої колоніальні володіння Великобританія, Франція, Бельгія, Південна Африка, Австралія, Нова Зеландія та Японія. На європейському континенті, як наслідок вирівнювання кордонів, до різних держав відійшло 70545 кв. км. простору та 6,5 млн. людности. Военну силу Німеччини зменшено до 100000 війська, а її военну флоту — до 153000 брутто-тон.

Але версальський мировий трактат, що був найбільшим до того часу трактатом у світі, не розв'язав багатьох спірних питань у міжнародних взаєминах. Багато політичних, економічних, а то й життєвих прагнень поодиноких держав і народів залишились не задоволеними. Після 1920 року ще довго над Будапештом повівали чорні прапори, які нагадували його жителям про кривду, що її для Угорщини привів Трианон. Не пощастило здобути самостійности й таким народам, як от українці, білоруси, грузини тощо.

На основі версальського договору була заснована в Женеві Ліга Націй, а при ній як її помічні організації Постійний Трибунал Міжнародного Правосуддя в Гаазі. Між-

народня Організація Праці та Міжнародній Інститут Інтелектуальної Співпраці. При організації Ліги Націй в її склад увійшли держави-переможці, а саме: Англія, Бельгія, Греція, Італія, Польща, Португалія, Румунія, Франція, Чехо-Словаччина, Югославія тощо. Пізніше до складу Ліги Націй вступив СРСР, а також запрошено й нейтральні держави. 1926 року до її складу увійшла Німеччина.

Проте події розвивалися не так, як того бажали творці версальського договору і Ліги Націй.

В Італії ще 1919 року зародився фашистський рух. Спочатку була створена „Італійська спілка учасників війни“, а потім, 1921 року, ця спілка перетворилася на „Національну фашистську партію“. Фашистський рух став запереченням економічного лібералізму та демократичних свобод, що мали бути основою підвалиною в будові повоєнної Європи. Слідом за Муссоліні пішов Гітлер, створивши німецький націонал-соціалістичний рух. Діаметрально протилежні соціально-політичні світогляди не могли вміститися під однією спільною стріхою женецького світового парламенту. Японія перша залишила Лігу Націй, а слідом за нею пішла Італія і інші держави. Політичні події, що пройшли над Європою пізнішим часом, показали справжні прагнення нових тоталітарних систем.

Авторитет Ліги Націй незабаром став підупадати, а до цього немалою мірою спричинилось й ослаблення заінтересовання її діяльністю з боку ЗШПА, як також і непевна у багатьох випадках тактика СРСР.

В різних пактах ненападу та договорах приязні Європа почала шукати нової рівноваги політичних сил. Замкнуті у своїх власних кордонах європейські держави на власну руку борються з різними проявами повоєнної економічної кризи, відгороджуючись високими митними бар'єрами, валютовими та девізовими обмеженнями — від чужої валюти, від чужого краму та різними законами про охорну ринку праці — від чужого робітника. Гонитва у зброєннях та систематичний зріст витрат на воєнні цілі й розбудову воєнної промисловости досить виразно свідчили про недалеку бурю й хуртовину нової світової війни...

Нарешті на Далекому Сході загуркотили гармати: 1932 року розпочалася війна Японії з Китаєм, на старі шляхи своєї колоніальної експансії стала Італія, розпочавши 1936 року війну з Абесінією, захопивши 1939 року Албанію. Вмаршем до

Рурщини 13 січня 1935 року Німеччина ломить версальський договір. Далі голосуванням до Німеччини була приєднана Саарщина. За Саарою наступає приєднання Австрії (11.ІІІ.1938), а за цим Судетів (1. X. 1938) і Клайпеди (22. ІІІ. 1939). Після цих подій не підлягало вже ніякому сумніву, що німецька експансія покотиться далі на схід і що її черговою жертвою стане Польща. Питанням міг бути лише дальший напрямок невгамованого німецького „тиску на схід“: через Балкани і далі в середземноморський басейн чи через Україну, Кавказ і далі на схід.

1-го вересня 1939 року вдарили громи нової світової війни. Безпорадна дипломатія уступила місце військовим штабам і дальшу долю народів Європи почали вирішувати залізо й кров. Доба версальського трактату відійшла в історію. Цим одним *de facto*, а після ліквідаційного засідання 18 квітня 1946 року і *de jure* перестала існувати й Ліга Націй.

Бажаючи поширити свій „життєвий простір“, а в дійсності шукаючи кольоній на сході Європи, Німецька військова експансія залила цілу Європу, а після оголошення війни ССРСР (22.VI.1941) докотилися до Волги, Сталінграду та північного Кавказу.

Руїни Печерської Лаври в Києві

Але два моменти одразу визначають перспективи цієї війни: оголошення Америкою 8. XII. 1941 року війни Японії й 11. XII. 1941 року Німеччині та Італії, а також і пізніша висадка альянського десанту на європейському побережжі, що сталося 6. VI. 1944 року. Час починає працювати на користь альянтів, а водночас їхні керівні діячі проголошують цілі війни та настави для майбутнього миру.

7 січня 1941 року президент Ф. Рузвельт проголосив чотири свободи, що мали стати головною підставою майбутнього миру: 1. свобода слова і думки, 2. свобода віри, 3. свобода від недостатку (світове господарське порозуміння, що забезпечує кожному народові сприятливе здорове та мирне життя) і 4. свобода від страху (обмеження озброєння, щоб ні один нарід у світі не міг напасти на свого сусіда).

14 серпня 1941 року на конференції В. Черчіла з Ф. Рузвельтом, що відбулася на військовому кораблі в Атлантичному океані, підписано новий акт — Атлантийську Хартію, як продовження 14-ти пунктів програми Вілсона. Атлантийська Хартія підкреслювала право усіх народів жити вільно у власних межах і під тими урядами, що вони самі собі виберуть. Від 14-ти пунктів Вілсона Атлантийська Хартія різниться тим, що була менш спрецизована, а тим самим і ширша.

1 січня 1942 року у Вашингтоні Атлантийську Хартію підписали всі держави, що воювали чи були в стані війни з Німеччиною та її спільниками. Її підписали також представники таких держав, як Бельгія, Голяндія, Греція, Югославія, Люксембург, Китай, Індія, Нова Зеландія, Південна Африка, Держави Південної Америки, Панама, Куба, Сальвадор, Гватемала, Гаїті тощо.

Цьому імпазантному світовому блоку держав тоталітаристичні держави могли протиставити лише свій пакт трьох, пакт Німеччини, Італії й Японії, до повстав 27. XI. 1940 року.

Пакт трьох передбачав політичну і економічну гегемонію Німеччини й Італії в Європі і Африці, а Японії на Далекому Сході й тихоокеанських просторах. До пакту трьох прилучено 20. XI. 1940 року Угорщину, 23. XI. 1940 року — Румунію, 24. XI. 1940 року — Словаччину, 1. III. 1941 року — Болгарію та 15. VIII. 1941 року Хорватію. Разом з перемогою альянтів перемогли й ідеї Атлантийської Хартії. 8-го травня 1945 року представники німецької Головної Команди в Реймсі підписали акт безумовної капітуляції. Після скинення на Японію двох атомових бомб і капітуляції її закінчилася друга світова війна.

Бажання влади інтенції Атлантийської Хартії в підставі будови нового миру багато разів акцентувалися при різних okazіях в промовах сучасних керманичів світової політики. Найвиразніше і з найбільшим натиском підкреслив це президент Трумен в 12 точках його програми закордонної політики ЗШПА, що була виголошена на святі американської фльоти 27. X. 1945 року. Ствердивши, що ЗШПА не хочуть для себе аві п'яді чужої землі і підкресливши потребу утримання й надалі американської збройної сили, щоб допомогти встановленню постійного миру та допильнувати здійснення мирових постанов, президент Трумен уточнив програму закордонної політики ЗШПА в цих 12 пунктах як повторення, а одночасно й продовження 14-ти пунктів Вілсона, чотирьох свобод Рузвелта й Атлантийської Хартії.

В своїх 12-ти пунктах президент Трумен підкреслив, що ЗШПА далекі від будьякого конфлікту з мирним прагненням тієї чи тієї нації, підкреслив віру в те, що всі народи здобудуть самостійність, суверенність і власні уряди, що їх позбавлено насильно, підкреслив право народів власними вільними виборами і без втручання чужих сил вибирати собі власну державну форму, підкреслив також те, що ЗШПА намагатимуться створити такий світ, в якому зникли б нацизм, фашизм і мілітаризм.

В 12-ти пунктах президента Трумена підкреслено також право всіх націй користуватися з вільного мореплавства, прикордонних рік й водних доріг, що течуть через кілька країн, право вільного доступу до світової торгівлі й сировини, свободу думки й віри, а також і потребу широкої співпраці в розв'язуванні спірних проблем в царині економічній, що провадило б до покращання життєвих умов у цілому світі та до здійснення свободи від страху і від злиднів.

З цими провідними ідеями світ заходився коло будови нового миру. В січні 1946 року відбулось в Лондоні й організаційне зібрання сучасної, нової Ліги Націй — Організації Об'єднаних Народів, в якому взяло участь до 2000 представників 51 держави.

„Ми хочемо миру не на 20 років, а назавжди“, — казав недавно президент Трумен у Вашингтоні, — „миру збудованого не лише на справедливості, але й на могутності...“

З бодем народжується цей новий світовий мир, що, на думку його творців, дасть „самостійність для всіх народів“.

І, ЛИПОВЕЦЬКИЙ

ПРИРОДНІ БАГАЦТВА УКРАЇНИ.

Ліси (та й рослинність взагалі), ґрунти, ріки, озера, підсоння (клімат), вітри, дощі, сніги, температура і ще деякі моменти, як от ніч та день, пори роки (сезонові зміни підсоння) і т. д. — все це, взяте разом, творить середовище для людини, що серед всього цього живе та проявляє свою діяльність. Як бачимо, середовище людини складається з багатьох різнорідних елементів, і залежно від того, як ці частини між собою в'яжуться, в яким порядку ідуть, в якій кількості вони в даних районах виявляються, комбінує й людина свою діяльність. Звичайно, бувають, райони, що в них природне середовище і багате, і різноманітне, але бувають теж і райони зі середовищем бідним і одноманітним.

Тому бувають краї з природи багаті чи бідні, а залежно від цього й життя людини може бути вигідніше чи гяжче, багатше чи бідніше.

Багато важать для долі людини чи цілого народу також мінеральні багатства даної країни, як от залізо, нафта, кам'яне вугілля й ін.

Наші землі належать до країн багатих і для діяльності людини дуже догідних і то так під оглядом їхнього природного середовища, як і під оглядом підземних (мінеральних) багатств.

Надземні багатства — це підстава сільського господарства (рільництва), а підземні дають основу для промисловости.

Сільське господарство й промисловість, як і розподіл та виміна дібр, разом взяті, творять народне господарство.

Сільське господарство і промисловість, звичайно одно одно доповнюють.

Деякі продукти промисловости, як от плуги, борони, штучні хемічні погної (добрива) тощо, підносять його продукцію на вищий рівень і, навпаки, чисельні й різноманітні продукти хліборобства поширюють промисловість, а то й дають підставу для розбудови нових її ділянок, як от цукроварство, броварство і т. д.

До надземних багатств наших земель треба зарахувати перед усім ґрунт. Україна має декілька відмін ґрунтів, що з них одні належать до багатих (урожайних), другі до „пісних“, неврожайних.

Неврожайні ґрунти займають північну смугу наших земель — Полісся, Чернігівщину, північну Волинь та північну Київщину. Вони утворилися з льодовикової морени (наносу), головного свідка льодовикової доби. Це глини, суглинки, піски та супіски, переповнені більшими та меншими вигладженими камінцями (валунами). Але вони займають відносно невелику площу. Майже вся наша національна територія зайнята ґрунтами, що являють собою різні відміни чорнозему, ґрунту багатого на „гумус“*, а через те й урожайного. Тому Україна під оглядом ґрунтового багатства належить до багатих країн світу.

Ліси займають у нас відносно невелику площу. Ростуть вони в наших горах та у цілій північній та західній смузі. В південних та південно-східних районах їх або дуже мало, або й зовсім немає. А всетаки вони відіграють у нашому народному господарстві дуже велику роль.

Наші ріки й наше море (Чорне та Озівське) — це необхідна частина нашого господарства. Колись, в давнину, давали вони нам не тільки погінну силу (млини) та рибу, але й правили за оборону перед ворогами. Звінайнно, ця їхня роль відійшла вже в історію. Але й тепер вони взяли на себе не малу роль: своїми великими засобами водної енергії, званої „білим вугіллям“, вони дають змогу витворити велику кількість електричної енергії.

Особливу вагу в цій справі мають ріки наших гір і ріки, що проходять через Кристалічну Пливу. Прудка течія тих рік, чисельні їхні волоспади — найбільший з них. Дніпрові пороги, це величезна підстава для розбудови електрифікації на наших землях.

Водні сили на українських землях оцінюють на 9 мільонів кіловатів. (Кіловат — одиниця міри електричної енергії). З цього $\frac{3}{4}$ припадає на гірські ріки Передкавказзя, решта на Карпатські ріки і рівнинні ріки наших центральних земель.

Розбудова водної сили в центральній Україні пояснюється не тільки силовими моментами, але й потребою судноплавства через порожисті місця рік (Дніпрові пороги), а також і потребами зрошування сусідніх сухих степів. З цих причин збудовано на Дніпрових порогах велику електричну водоелектривню, третю щодо величини в світі — на 558 тисяч кіловатів**.

* Ґрунт складається з мінеральних чистин, як пісок, глина й інше (і це головна його маса), та з рослинних, і тваринних чистин (перегною), що їх в науці називають гумусом. Його в ґрунті буває від 1% до 8%.

** Цифрові дані з географії Кубійовича.

Про нашу країну говоримо загально, що вона лежить в смузі помірного підсоння, подібно як і майже вся Європа. У цьому географічному положенні, всі складові частини підсоння, своїм розміщенням у часі й терені найсприятливіше впливають на сільське господарство, на його продукцію. Тому сільськогосподарські продукти України, як цукрові буряки, пшениця, ячмінь, жито тощо займають на світових ринках своєю якістю (нормової маси), безконкурентне місце.

Мінеральні багатства більших чи менших глибин землі прив'язані звичайно до певних районів. Нераз вони дуже добре заховані від людського ока. Невипрокованій відповідно людині трудно, а то й часто неможливо їх знати.

Це роблять окремі спеціальні науки — мінералогія, геологія, фізика, а вказівки цих наук реалізує окрема ділянка промисловости — добувна або гірська промисловість.

До районів наших земель з мінеральними багатствами, належать: Українська кристалічна плита, Донецький кряж (Донбас — Донецький басейн), Криворіжжя, Підкавказзя, Підкарпаття, надбережні райони Чорного моря — соляні озера, що постачають нам від найдавніших віків поверхневу сіль (чумацтво).

Українська кристалічна плита збудована зі старих глибинних покладів — різних відмін гранітів, гнайсів. Вони лежать тут безпосередньо під поверхнею, прикриті тільки верствою лесу, безпосереднього свідка ледяної доби. Це доказ, що ця частина нашої території ніколи не була дном моря, відколи існує наша планета.

Українські граніти та гнайси належать до високо-цінних будівельних матеріалів, чи то для будови великих будинків, мостів, чи мощених шляхів. Крім того, маємо ще й благородні відміни гранітів, ба навіть дуже рідкісну відм'ну граніту — граніт чорний. Їх уживають при виробі творів мистецтва.

По всій кристалічній плиті, в Донецькому Басейні на Передкавказзі, як і на Підкарпатті маємо повно вогнетривкої глини і маємо теж, головно на кристалічній плиті, чисельні родовища порцелянової глини (каолін). Тому на Україні від непам'ятних віків процвітало цегельництво, ганчарство, а пізніше й продукція порцеляни.

До високоцінних будівельних матеріалів належать вапняки, у нас дуже розповсюджені й різноманітні, як от: дольоміти, крейда, мергель, сировина для цементного промислу. Крім будівельного промислу, вапняки необхідні ще в цукроварстві,

в металургії. Поклади вапняків розкинені на великих просторах наших земель. Крім марморів на подільській височині, в районах Збруча знайдено дуже рідкісну відміну вапняка — літографний вапняк, уживаний у друкарстві. Досі знали його тільки в Німеччині.

До дуже розповсюджених будівельних матеріалів належать різні відміни пісковиків. Крім того, уживають їх до виробу брусків, точил, хідникових плит (теревовельський червоний пісковик).

На Волині, в Рівенському повіті, маємо ще вульканічну гірську породу-базальт, що його добувають із вигаслого перед тисячоліттями вулькану.

Маємо теж чисельні місця, де залягають кварцові піски, необхідний матеріал в скляному виробництві — гутництві.

Основа великої промисловости — це кам'яне вугілля, залізна руда, нафта, сіль, кольорові метали (мідь, нікель, цинк, срібло і ін.). Всі ці мінеральні багатства, за винятком кольорових металів, у нас є у великій кількості. Тому на Україні розвинулася велика промисловість і є всі дані для дальшої її розбудови.

Кам'яне вугілля у всій своїй масі має свої поклади в Донецькому басейні. Останніми роками знайдено кам'яне вугілля ще в горішній течії Буга; його поклади спрямовані у напрямі Львова. Експлоатації цих покладів ще не розпочато.

Кам'яновугільні поклади Донбасу складаються з двох відмін — антрациту і коксового вугілля. Це останнє — основа металургії. Антрацит — дуже добре паливо і сировина в хемічній промисловості.

Наші запаси кам'яного вугілля належать до найбільших у світі.

Крім кам'яного вугілля, маємо у багатьох місцях наших земель ще великі поклади бурого вугілля, головно на Правобережжі, південній Волині та в Галичині. Торф — це теж відміна мінерального вугілля. Його величезні поклади розміщені вздовж наших рік Полісся, Галичини, Волині і т. д. Буре вугілля і торф — це дуже добре паливо, а останніми часами наука навчила їх використовувати як добру сировину для хемічної промисловости.

Другий елемент великої промисловости — це залізна руда. Головні маси цієї руди залягають у нас в районі Кривого Рогу над р. Інгулець і в районах Керчі у Криму. Поклади ці заходять і на півострів Тамань. Руда криворізьська від керченської відрізняється своєю високою відсотковістю заліза — до 68%, а Керченська — до 40%.

Керченська залізна руда розмірами своїх покладів належить до дуже великих родовищ у світі. Донедавна не розробляли цих покладів тому, що керченська руда була занечищена великим відсотком сірки й фосфору, яких не вмiли відокремити від заліза, а залізо з домішкою сірки чи фосфору дуже крихке і до вжитку непридатне. Новітня металургія уміє вже відділяти сірку і фосфор і віддає як їх дуже цінну сировину хемічній промисловості.

Третій дуже важливий чинник нашої промисловості нафта. Вона є на Передкавказзі, біля Керчі, на північ від Озівського моря, на Полтавщині і здовж Карпат. Нафту добувають у Галичині і на Кубанщині, інші нафтові джерела чекають ще своєї черги.

Наші нафтові терени належать до найзначніших у світі.

За дуже поважний чинник у великій металургії править манган як необхідна домішка до заліза при виробі кращої сталі (славна манганова сталь). Багаті його поклади, донедавна єдині в світі, лежать коло Нікополя і над долішнім Дніпром та біля Кривого Рогу.

В Донбасі коло Микитівки трапляється живе срібло (ртуть); це єдине родовище цього цінного металю у східній Європі.

Великі поклади кухонної солі є в Донбасі, в районі Слов'янського та в Карпатах — на галицькому Підкарпатті і на Закарпатті.

Крім кухонної солі, маємо в районах Калуша ще поважні поклади калієвої солі — важливої сировини для виробу штучних погноїв (кайніт). —

Про солоні озера на Чорноморському узбережжі ми вже говорили.

В кількох місцях над Дністром та в північній Чернігівщині є чималі родовища фосфоритів, дуже важливої сировини в хемічному промислі при продукції фосфатних добрив для сільського господарства.

Мінеральні багатства, якими доля обдарувала так щедро нашу батьківщину, як рідко яку іншу країну, побільшують свою вартість не тільки тим, що їх багато і що вони різноманітні, але не менше й тим, що вони дуже догідно одні до одних розміщені.

Величезні поклади кам'яного вугілля Донбасу в'яжуться з залізом недалекого Криворіжжя та недалекої Керчі в одно і дають широку основу, великій нашій металургії, а через неї і великій тяжкій машинобудівельній промисловості.

В цьому ж самому районі маємо такий потрібний металургії манган і багато інших для неї необхідних мінеральних елементів та великі запаси сировини для хемічної промисловости.

Це все розміщене на просторах, які хоч і великі, дуже легко в'яжуться один з одним, бо з півдня мають море і морський транспорт, а з півночі на південь прорізують їх дві великі водні артерії Дніпро і Дін.

Дніпро, крім водного транспорту, витворює на своїх порогах величезну кількість електричної енергії для обслуги довколишніх промислових районів.

Запорізька низина належить до дуже низько положених над рівнем моря — бо всього 40 м., а то й ще менше і до того ще ідеально рівно. Починаючи від моря та Дніпра, її дуже легко можна покрити сіткою водних каналів, що дали б змогу великим морським кораблям заходити глибоко вглиб, весь Донбас та все Криворіжжя через свій водний транспорт наблизились би до моря, неначе б лежали на його берегах.

Все це взяте разом являє собою таку гармонійну господарську цілість, якої в Європі більше немає; щось подібне, тільки ще на більшу скалю, є в Сполучених Державах Півн. Америки, в районах Великих озер.

Але, на жаль, всі ці природні, багатства нашої батьківщини не в наших руках. Не ми господарі в нашій рідній хаті.

Але такий стан не вічний. Він мусить змінитися, бо така наша воля.

НАША МОВА

1. Статистичні й географічні дані.

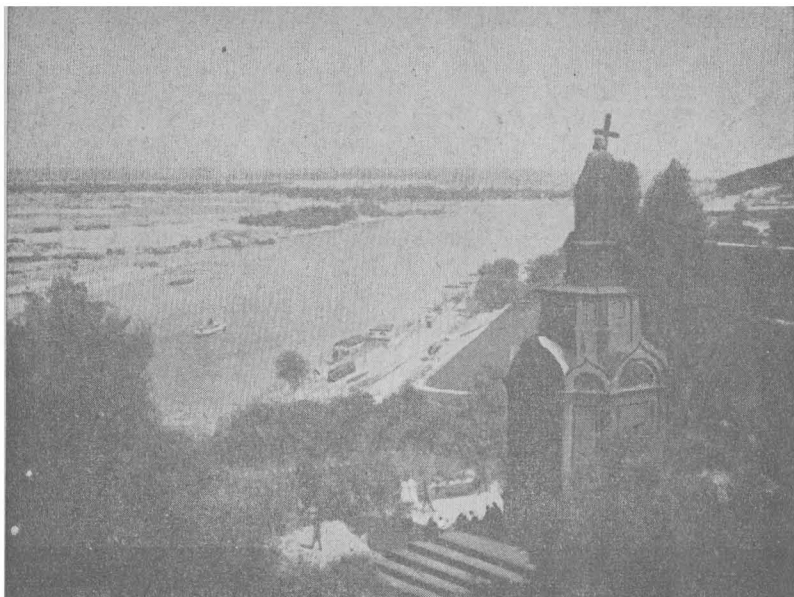
Число всіх українських мовлян, тобто всіх людей у світі, що говорять українською мовою, доходило в 1939 р. до 45 мільйонів. Наслідком воєнних подій 1939-45 це число зменшилось, але на скільки — ще не відомо.

А проте в загальному можна сказати, що числом своїх мовлян українська мова ще й тепер стоїть на другому місці, після росіян, у слов'янському світі, на четвертому, після росіян, німців і англійців (разом з американцями й канадійцями) в Європі.

Суцільна територія, на якій говорять українською мовою, виносити коло 900 000 кв. кілометрів. Це українська частина Басарабії, північна та західня Буковина, Закарпаття (цебто Закарпатська Україна й українська частина Словаччини), Галичина, східня частина Холмщини, Підляшшя, Полісся, Волинь, Поділля, Київщина, Чернігівщина, Полтавщина, Харківщина, південна Курщина, Вороніжчина, українська частина Подоння, Кубань і Чорномор'я, південна частина Ставропольщина, Таврія й Херсонщина. Поза Україною живуть українські мовляни в колоніях. В Європі: в Бачці (т. зв. „бачванські русини“ — переселенці з Закарпаття з XVII. ст.), біля Саратова, Самари й Оренбурга; в Азії: в середній Азії й на далекому Сході над Амуром на т. зв. Зеленому Клину. Крім того, багато українців живе в З'єднаних Державах Північної Америки, в Канаді, в Бразилії, Аргентині, Парагваї й ін. державах.

Сусіди української етнографічно-мовної території — переважно слов'яни, а тому не завжди можна певно визначити межі (найтяжче на українсько-білоруському та українсько-словацькому проміжжі). На кордонах між мовами бувають смуги т. зв. перехідних, або мішаних говорів.

На півдні Басарабії сусідують українці з румунами й з болгарами (в Добруджі). Межа української території проходить на північ від Ізмаїла, Килії, Ескіполосу до озера Сасик, а звідсіля йде в північному напрямку до Дністра здовж річок Когильника й Сарати, на захід від Одеси аж до Росківця над Дністром. Звідтіля українська етнографічно-мовна межа переходить на лівий беріг Дністра й тягнеться в віддалі 10—25 кілометрів від нього в північно-західньому напрямку. Від Рибниці до Могилева вона йде здовж Дністра, відтіля

* Пам'ятник св. Володимира в Києві

гостро скручує на захід і на терені Хотинщини йде на південь від Секурян і Бричан аж до Прута й далі цією річкою попри місцевості Липцани — Новоселиця до Буковини. На цій території йде вона трохи на північ від Прута аж під місто Чернівці, що лежить уже на українській території. Відтіля йде вона у південно-східньому напрямі, творячи довгий і вузький півострів аж під Сучаву (довжина його — 50 км., ширина — 10 км.), а далі повертає знову в околицю Черновець і йде в південно-західньому та й західньому напрямку на схід від місцевостей: Панка-Волоський — Манилів — Фрасин — Арджел — Руська Молдавиця — Бряза — Кирлибаба. По обох боках цієї границі зустрічається мовно-етнографічні острови. Від Кирлибаби йде українська мовно-етнографічна межа в напрямку Будийвської гори, звідтіля подається більш на південь і йде здовж річки Вишевої, опісля Тиси, на території Марамарощини; в кількох місцях вона переходить на південний або й північний беріг Тиси. На південь від Севлюша кінчається українсько-румунська межа.

Від Севлюша йде коротка межа з мад'ярською мовною територією. Вона біжить на терені Закарпатської України на південь від Севдюша — Мукачева — Ужгороду, залишаючи ці міста на українській території. Здовж цієї межі теж багато мовно-етнографічних островів.

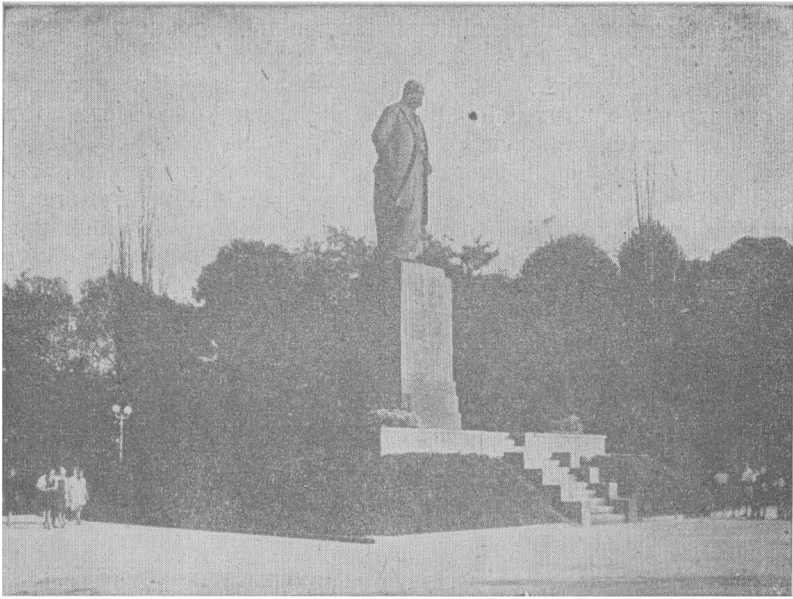
Коло Ужгороду починається українсько-словацька межа. Вона йде хвилястою лінією в північно-західному напрямку, залишаючи на українському боці такі граничні місцевини: Конюш — Валашківці (з поминенням Снини) Пихні — Машківці — Дідачів — Берестів — Шитвица — Дапалівці — Туряни — Ременини — Дюрдьош — Матівці — Дубина — Андрейова — Єдинка — Комлоша. Звідтіля завертає на південний захід, опісля на захід й знову на північний захід, творячи рід двоязикового півострова в словацькому морі, обмеженого лінією: Комлоша — Курів — Снаків — Обручне — Лівів — Завадка — Шом — Ганігівці — Київ — Ольшавиця — Тороска — Якуб'яни — Стара Любовня — Кам'юнка — Липник. На південь від цієї границі зустрічається багато українських мовно-етнографічних островів.

Від Липника, Явірок, Чорної й Білої Води починається українсько-польська межа*). Вона йде в східному й північно-східному напрямку такими оселями: Пивнична — Грибів — Дукля — Романів — околиця Сянока, а звідтіля на північ рікою Сяком, біля місцевин: Сянік — Динів — Радімно — Ярослав — Сіява — Ожана, де входить у межі Холмщини. Тут вона пробігає біля осель: Тишівці — Войславичи — Павлів — Вільхівець — Опілля — Янів над Бугом — а далі рікою Бугом до Дорогичина; відтіля через Боцьки до Лісної над Нарвою, де починається північна межа з білоруською територією.

Українсько-білоруська мовно-етнографічна межа йде Нарвою попри Пружани, Картузьку Березу, Вигонівське озеро, Люсин, Турів і даліна схід Прип'яттю до Дніпра, опісля ж Дніпром угору до Лоева. Звідтіля йде мовна межа української території Добрякою, Семенівкою до Чаус.

Коло Мглина починається українсько-російська мовно-етнографічна межа. Вона йде від Середньої Буди на південь від Рильська, перетинає Курщину й Вероніжчину аж по

*) На основі договору між урядами Польщі й Української Соціалістичної Радянської Республіки з дня 14. липня 1945 р. українців, що живуть на захід від т. зв. Керзонової лінії, в дійсності на захід від границі УСРР виселюється на схід, так що українсько-польська мовна межа в 1946 р. ще не була остаточно зформована.

Пам'ятник Т. Шевченка в Києві

Новохоперське на північ від місцевин: Суджа — Острогозьке — Бутурлинівка — Новохоперське. Далі на схід виступають тільки українські мовно-етнографічні острови, що сягають аж по Урал і Азію. Границя суцільної української території повертає біля Новохоперського на південь по Ростів місцевостями: Манина — Стара Милова — Мешків — Астахів — Машькова — Морозівська — Луганське — Шахти — Ростів. Звідтіля йде українська мовно-етнографічна межа до Орлівки над Салом, через Батайське й Балабанське, річкою Салом через Крилів по Отаманівське, де починається межа з калмиками.

На захід від лінії Отаманівське — Величаве — Миколаївське на Півкавказзі, й на північ від лінії: Миколаївське — Сочі — Джубга територія мішана з перевагою українського елементу, то знову з чужими островами.

Українсько-калмицька межа від Отаманівського, через Обильну до річки Манича, а звідтіля західними, узбіччями гір Єргені аж до Куми біля Величавого. Тут закінчується межа з калмиками й починається українсько-дагестанська межа. Вона біжить просто на південь і доходить до Куми. Далі

йде межа з кавказькими племенами (черкесами, або адигейцями, кабардинцями, абхазцями, чеченцями й карачаями). В околицях Сочі й Майкопу подибуємо мовні острови вірмен. У Криму населення мішане: побіч українців, живуть росіяни й татари.

2. Становище супроти інших мов.

Українська мова — окрема самостійна одиниця, виказує будовою більші або менші признаки споріднення з довільними мовами. Тому що вона належить до т. зв. індо-європейської (індо-германської) мовної групи, то найбільш чужа для неї мадарська мова, що залічується разом із фінською й естонською до т. зв. урало-алтайських мов. Далекі теж для неї своєю структурою кавказькі, як і монгольські, й тюркські мови. З індо-європейських мов, що належать до відмінних мовних груп, не до слов'янської, а з якими безпосередньо межує українська мова, це румунська мова, коли не брати під увагу німецьких та вірменських мовних островів.

Наша мовна територія сусідує безпосередньо з такими слов'янськими мовами: з болгарською (сербською й хорватською посередньо через бачванську колонію), словацькою, польською, білоруською й московською. Щоб мати уявлення з цілоти слов'янського мовного світу, до якого належить українська мова, назвемо нижче всі слов'янські мови, беручи під увагу їхнє географічне положення:

1. Східнослов'янські мови: українська, білоруська (кривицька), російська (московська).

2. Західнослов'янські мови: польська (з кашубською), словацька, чеська, горішньо- й долішньо-лужицька.

3. Південнослов'янські мови: словінська, хорватська, сербська, болгарська.

Крім цих, належали до слов'янських мов іще дві завмерлі мови: староцерковнослов'янська (староболгарська) й полабська.

Спільної слов'янської мови, т. зв. праслов'янської, що з неї виводимо всі слов'янські мови, не знаємо, бо не зберігся до сьогоднішніх часів ніякий пам'ятник цієї мови. Зрізничкування й розпад праслов'янської мови наступив десь перед VI—VIII ст. після Хр. й був обумовлений тим, що поодинокі племена розійшлися з спільної прабатьківщини (десь у доріччі Прип'яті й горішнього Дніпра).

Собор св. Софії в Києві .

Найближче до праслов'янської стоїть староцерковнослов'янська мова. В ній збереглися найстарші слов'янські мовні пам'ятники, відписи богослужбових книг із X й XI ст. з первописів слов'янських апостолів св. Кирила й Методія, що в IX ст. переклали на відомий їм західньоболгарський говір евангеліє, псалтир та інші богослужбові книги з грецької мови. Вони створили слов'янську азбуку, т. зв. „глаголицю“ на основі грецьких малих букв (мінускули). Учень Кирила Климентій запровадив до вжитку абетку, створену на основі великих грецьких букв (маюскули) і її пізніше стали називати „кирилицею“. Ця абетка протривала м. ін. і на Україні до початку XVIII ст., коли її зреформовано в т. зв. „граждапку“, тобто сьогоднішні українські букви.

Староцерковнослов'янської мови вживають і досі в богослужбі в нас (у гр.-кат.) росіян, білорусів, у болгар і сербів, а подекуди й у хорватів, тільки що вимова староцерковнослов'янських звуків усюди сильно знаціоналізована. Так нпр. в українській вимові староцерковнослов'янське „ять“ читається

як „і“ (не ліпо, вірую, літо = не лѣпо, вѣрую, лѣто й ін.), „е“ не м'якшить попередньої приголосівки (не, себе, тобі й ін.), „г“ читається як „г“ (глагол, благо, а не: глагол, благо, як в болгарській чи російській мовах) і ін.

Коли йде про окремішність української мови, то вона відрізняється від інших слов'янських такими важливішими прикметами:

1. звуком і на місці давніх о, е в т. зв. нових закритих складах, нпр. ніч — ночі, піч — печі;

2. звуком і на місці первісного „ять“, нпр. ліс, ліси й ін.

3. нем'якшенням попередніх приголосівок перед і та и, нпр. сестра, небо, день, сивий, липа й ін.;

4. злиттям первісних і та йори (ери) ы в один середній звук и, нпр. бити, мити, сив, ситий і ін.;

5. звуком г з первісного „г“, нпр. нога, голова, город і ін.

6. переходом первісного л у деяких випадках в т. зв. нескладотворче у, нпр. брав, знав, вовк і ін.;

7. групою ри, ли в таких словах, як кривавий, дрижати, гриміти, христити, слизити, і ін.

8. переходом звуків і та у в т. зв. нескладотворчі, нпр. Іван, але: на Йвана, він учитьсЯ, але: вона вчитьсЯ й ін.

9. подвоєнням приголосівок типу: життя, зілля, насіння і ін.

10. збереженням старого кличника: чоловіче, друже й ін.

11. окремими наростками, як нпр. -ощі — гордощі, -сько -багнисько, -сько — бабсько, -ук, юк: ткачук, ковалюк, -енко — ткаченко, зокрема здрібнілими формами: нпр. мама, мамочка, мамуня, мамуненька, мамунечка, мамусенька, мамуся, мамусечка, мамця, мамунця, мамунцуня, мамунцуненька, мамунцунечка, мамуська, мамуля, мамулька, мамулечка й ін.

12. багатьма іншими прикметами в системі наголосу, словотвору, флексії, синтакси й словника.

Є й такі прикмети, що лучать українську мову з іншими слов'янськими. З білоруською й російською мовами лучить її спільний розвиток т. зв. повноголосся, тобто групи -оро-, -ере-, -оло-: город, ворона, берег, золото й ін, приголосівка ч, нпр. свічка та ін. З білоруською й чеською мовами українська мова має однаковий розвиток праслов'янського „г“ в „г“, нпр. нога. З цівденнослов'янськими мовами й частинно з чеською єднає українську мову тверда вимова приголосівок перед первісними „е“ та „і“, нпр. тебе, тихий і ін.

Отак маючи на увазі окремі, виключно українські мовні прикмети з одного боку, а з другого спільні сполучники, що еднають її з іншими слов'янськими мовами, й врешті беручи огляд на територіяльне положення української мови й її близькість до теренів слов'янської прабатьківщини, треба признати українській мові осередне (центральне) положення в семі слов'янських мов.

Найменш, побіч української, вийшла з своїх первісних меж білоруська мова. На інші слов'янські мови треба дивитися, як на колоніяльні мови на чужій, неслов'янській основі (субстраті), зокрема, коли йде про російську мову чи південно-слов'янські. З цього випливає й друга основна прикмета української мови: вона — мова автохтонна й продовжує безпосередньо й тягло розв'єві тенденції того праслов'янського говору, що лежить в її основі.

3. Розвиток літературної мови.

Великий простір української мови виявляє деякі різниці в її звучні, словотворі й слівні; територіяльні відміни української мови називаємо говорами. Цілий український мовний простір можна поділити на дві основні групи говорів: північну й південну, при чому південна поділяється знову на дві підгрупи: південносхідню й південнозахідню. Крім говорів існує спільна всеукраїнська літературна мова як назверхній репрезентант усіх говорів, як офіційна мова уряду, школи, літератури, преси, театру, радія й т. д.

З найдавніших часів літературною мовою українців була староцерковнослов'янська мова, що прийшла з Болгарії разом із прийняттям християнства на Україні в 988 р. за Володимира Великого. З часом ця мова просякла українськими прикметами в звучні (вимові), словотворі й слівні, вона націоналізувалася й як зукраїнчена староцерковнослов'янщина протривала в літературному вжитку українців до кінця XVIII ст., прийнявши в себе багато слів польського, латинського й ін. походження.

З „Енеїди“ Котляревського, що перший свідомо впровадив чисту народню мову до української літератури (1798), починається нова доба в розвитку української літературної мови. Завдяки праці тодішніх письменників: Квітки-Основ'яненка, Гулака-Артемовського, Гребінки, Метлинського, а зокрема завдяки геніальному слову Тараса Шевченка й мовнолітературній праці П. Куліша закріплено східньоукраїнський

Про високий ступінь розвитку української літературної мови в ХХ. ст. може свідчити, з одного боку, творчість таких письменників, як Б. Грінченко, Леся Українка, М. Коцюбинський, І. Франко, В. Винниченко, О. Олесь, П. Тичина, М. Рильський, М. Хвильовий, М. Зеров й ін., а з другого боку, велике число добірних перекладів із світового письменства, нпр. Тимченка, Зерова, Загула, Бургардта, Славинського й ін. Розвивається й підноситься на висоту мова української публіцистики та живе слово промовців, декламаторів і театральних мистців. Вирівнюються правописні різниці в ім'я одности назверхньої форми української мови, зокрема після всеукраїнської правописної конференції 1928. р.

Українська літературна мова — зовнішній виразник творчих психофізичних сил української Нації живе й далі розвивається, глибоко заступивши коріння в народній ґрунт.

Проф. д-р ЯРОСЛАВ РУДНИЦЬКИЙ

М. ОРЕСТ

* *
Ти — цвіт землі! Тебе люблю, бо знаю:
Я виріс серцем у твоїм теплі,
І, вдячний, з ніжністю я повторюю:
Ти — цвіт землі!

Прийдешні бурі сплять у дальній млі,
І долю всемогутню я благаю:
Хай поминуть тебе негоди злі.

Хай янголи із золотого раю
Несуть тобі на білому крилі
Небесну ласку і любов безкраю:
Ти — цвіт землі!

1939 р.

Українська еміграція в Новому Світі

Українська еміграція за океан розпочалась в шестидесятих роках минулого століття і була викликана тяжким господарським станом, в якому перебували західньоукраїнські землі: брак землі, слабо розвинута промисловість, а в зв'язку з цим і перелюднення українського села.

Перші кадри українських переселенців рекрутувались з найбідніших західньоукраїнських закутків — Лемківщини й Закарпаття, а першою країною, що якої скерувались емігранційні хвилі, були ЗДПА.

Масового характеру переселення за океан набирає в 1890—1913 роках. В цей час український емігранційний потік скеровується вже й до Канади. На цей час припадає т. зв. „бразилійська емігранційна гарячка“ — початок масової еміграції до Бразилії. В цьому часі в переселенське річище вливаються вже й селянські та робітничі маси з цілої Галичини, Буковини, а також Волині, Підляшшя, Полісся тощо.

Людність колишньої царської Росії в емігранційному русі за океан бере незначну участь і керується переважно на Далекий Схід та в зауральські степи, де з проведенням сибірської залізниці почала відчуватися потреба робітних рук і відкривались широкі колонізаційні перспективи.

Після першої світової війни темп українського руху слабне, а в 1931—1934 роках він майже зовсім припиняється. В самому напрямку емігранційного руху помічається зміна: на перше місце висувається Канада, пошквляюється еміграція до Аргентини, переселенці виїжджають і до інших південноамериканських країн і то не лише з Галичини, але й з інших українських земель.

Дороги до щастя і добробуту, що їх шукала українська еміграція в Новому Світі, не були усяні квітами.

Шляхи від тимчасових і нашвидку збудованих ліплянок з глини до сучасних добре загощених фарм та від початків життя в „овечій шкурі“, без знання мови і потрібного капіталу до сучасної участі в громадському житті, до співпраці в муніципальних радах і провінціальних парламентах, як це ми бачимо в Канаді — не були легкими. Тим більш, що українська еміграція за океан і особливо її розміщення в нових державах не мали плянового характеру.

Переселенці оселялись там, де відчувалась потреба робітних рук чи при перетворюванні канадійських та бразилійських облогів та нетрів у родючий край, чи при будові промислових осередків, нових залізниць тощо.

Більш як півстолітнє перебування української еміграції за океаном дало їй можливість пристосуватись до нових обставин, господарсько акліматизуватися, оббутися в новому середовищі та вибороти собі місце вартісного члена місцевої спільноти.

Тепер уже українська еміграція за океаном може похвалитися своїми організаційними та господарськими досягами.

Багата на природні багатства та потенціальні господарські можливості країна Вашингтонів, Лінколнів, Джеферсонів, Рузвелтів та Труменів — ЗДПА, перша почала приймати українські еміграційні маси. В 1890—1913 роках сюди виїхало до 800000 українських переселенців. Рухливе, швидке й своєрідне американське життя багато з них асимілювало і відірвало від української нації.

Фахове обличчя української еміграції в ЗДПА досить різноманітне. Багато українців працює в сільському господарстві, багато з них вже мають свої власні, всебічно заготовлені фарми. Одначе більшість української еміграції становлять тут робітники різних галузів промисловости, ремісники, купці, готельєри і т. ін. Вільні фахи в складі української еміграції складають незначний відсоток. Професори, інженери, лікарі, адвокати числяться тут не сотнями, а десятками, а різного роду мистці, як малярі, музики, співаки — одиницями.

В організаційній мережі української еміграції в ЗДПА над усім домінує церква. В 1932 році нараховувала вона до 300 греко-католицьких парафій і до 60 православних. Заснований в 1894 році Український Народний Союз вже з кінцем 1932 року мав понад 30 000 членів і понад 3 мільйони капіталу. Жваву діяльність провадить й заснований в 1910 році Український Робітничий Союз. До організації з широким засягом діяння належать і такі, як „Провидіння“ у Філядельфії, „Українська Народна Поміч“ у Пітсбурзі, „Січ“ в Нью-Йорку і Чикаго, „Стрілецька Громада“ у Філядельфії, „Союз Українок“ в Нью-Йорку та багато інших.

Українську пресу очолює „Свобода“, що від 1920 року виходить як щоденник з досить значним тиражем. 1922 року засновано „Об'єднання Українських Організацій в Америці“,

що має своїм осідком Нью-Йорк. Тепер усі українські організації очолює „Український Конгрес“.

Час від часу українська еміграція в ЗДПА робить перегляд своїх організаційних та культурно-національних досягнень на імпрезаційних конгресах її представників. III конгрес американських українців відбувся в дні 31. V. — 1. VI. 1945 року у Вашингтоні.

Друга країна, що стала новою батьківщиною для значної кількості українських емігрантів, — це Канада.

Згідно з переписом 1941 року в Канаді перебуває понад 305 000 українців. В дійсності їх кількість напевно значно більша. В територіальному розміщенні населення Канади найбільша кількість українців припадає на три західні степові провінції, де оселилося до 250 000 українських емігрантів. Центр українського життя у Канаді — Вінніпег.

Пів століття життя у Канаді вистарчило українським переселенцям не лише на те, щоб добру частину канадійських степів перетворити в родючі пшеничні лани, але й на те, щоб на них загосподарюватися, побудувати модерні будинки, замінити своїх давніх волів на новочасні трактори, коней — на самоходи та всебічно розвинути всі ділянки свого організаційного життя. До цього останнього не мало спричинилася й масова та свіжа еміграція 1924—1930 років. Також і в Канаді найстарша українська організація — церква, що творить тривалий і поважний вклад в національні досягги канадійських українців. В 1943 році тут було 656 греко-католицьких і православних парафій та понад 50 евангелицьких.

Українська молодь об'єднана в багатьох організаціях, що їх очолюють „Спілка Української Молоді Канади“, „Українське Католицьке Юнацтво“, „Молодь Українських Націоналістів“ та інші. Українське робітництво має свій Союз Робітничих організацій, фермері — „Робітничо-фермерський Дім“. Організаційна мережа налічує понад 400 громадських домів та до 1500 різних товариств по фармах, містечках і містах. Шкільна мережа zatrudнює до 800 кваліфікованих вчителів. Досить розвинена тут і українська торгівля, зокрема в галузі споживчій і будівельній. Є тут багато українських готелів, ресторанів, пекарень, похоронних закладів тощо. Кооперативну мережу очолюють гуртівні у Вінніпегу і Едмонтоні.

1946 року канадійські українці мали 10 послів в провінційних парламентах та 1 посла в парламенті доміняльному. Підчас останньої світової війни в британській армії перебувало

до 35 000 українських добровільців та до 200 українських старшин. Становило це 11% українського населення Канади.

7. XI. 1941 року в Канаді повстав „Комітет Українців Канади“, на чолі якого стоїть о. д-р В. Кушнір. К. У. К. має нині понад 150 відділів в різних канадійських осередках. Преса, що перебуває під його впливом, складається з 5 тижневиків, 1 півтижневика, 6 двотижневиків тощо.

В днях 22—24 липня 1943 року в Винніпегу відбувся Перший конгрес Канадійських Українців, що став великим „святом єднання й перемоги“. Канадійських українців на ньому репрезентувало понад 600 делегатів з різних більших і менших осередків Канади та п'ять організацій доміняльного значення, що входять в склад К. У. К.: Братство Католиків Канади, Спілка Українських Самостійників, Українське Національне Об'єднання, Союз Гетьманців-Державників та Союз Українських Робітничих Організацій.

4—6 червня 1946 року відбувся II Конгрес Українців Канади у Торонті.

Третя з черги країна, де оселялись українські емігранти в Новому Світі, — це Аргентина — країна великих натуральних багатств і великих господарських потенціяльних можливостей. Тут на 2,8 міл. квадратних кілометрах мешкає 14 мільонів населення, 109 міл. гектарів землі для рільництва, промисловість починає лише тепер розвиватися. Добре розбудована низка шляхів, залізниць та великих водних доріг лучить її з міжнародним ринком і зі світом. Тому й Аргентина не могла не звернути на себе уваги чужоземних переселенців, що почали напливати сюди зі всіх сторін — спершу італійці, французи, німці, а потім і народи слов'янські.

Українці почали оселятися переважно в північній провінції Місіонес, але останніми часами почали вони залишати північ і переносяться до Патагонії, в долину річки Рійо-Негро, що має далеко здоровіший клімат. Робітнича еміграція зосереджується в таких осередках, як Буенос-Айрес, Біроссо та інші. Тут працює вона на різних підприємствах, при будові доріг, залізниць та в різних ділянках промисловости, що починає тепер розвиватися в досить швидкому темпі.

В Буенос-Айресі існує „Просвіта“, існує тут і декілька драматичних гуртків, спортових товариств, а також декілька українських часописів. Українське шкільництво розвинуто слабо. В 1934 році тут було лише 7 українських церков, в тому одна православна. Але й чисельний склад української еміграції

в Аргентині не великий. До першої світової війни тут перебувало до 20 000 українців. В пізніших роках ця кількість значно зросла. 9 квітня 1946 року в Буенос-Айресі відбулося велике свято — день консолідації українських сил у Південній Америці, в якому було створено Об'єднаний Комітет Українців Аргентини, Парагваю та Уругваю.

Країна великих незаселених та своєрідно-багатих просторів — Бразилія за останніх 100 літ прийняла до 4 мільонів емігрантів португальців, іспанців, італійців, німців, а також поляків, українців тощо.

Українська еміграція в Бразилії оселялась переважно в таких провінціях як Ріо-Гранде, Парана, Сант-Катарина, Сант-Пабльо і інші.

Найбільше українців в Парані. Місто Прудентополіс, це осередок українського життя не лише Парани, але й цілої Бразилії. В Прудентополісі перебуває до 10 000 українців, до 25 000 межкають в дооколичних українських оселях, до 25 000 в інших бразилійських місцевостях.

90 % української еміграції працює на ріллі, решта-це ремісники, робітники, крамарі, урядовці тощо. Брак інтелігенції і зокрема кваліфікованих учительських сил, а ще більшою мірою бразилійські закони не сприяють тут розвиткові культурно-національного життя.

Парагвай, Уругвай та інші південно-американські країни до цього часу не становили терену масової еміграції. Незначні кілька тисяч українських переселенців тримаються тут здебільшого різних слов'янських осель. Про їх організаційне та культурно-національне життя немає ширших відомостей.

І. ЛИПОВЕЦЬКИЙ

ВЕЛИКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ СКАРБ

Про нове українське письменство

Багато різних культурних здобутків — таких, як от музика, театр, малярство тощо — характеризують національні культури народів, але чи не найбільшу в цих культурах вагу має красне письменство. Справді бо: коли ми здумаєм про англійську культуру, то на пам'яті нам насамперед стають Шекспір, Байрон (а не приміром, Ньютон, великий математик), згадка про німецьку культуру викликає в нашій свідомості Гете й Шіллера, для росіян такі імена Достоевського й Л. Толстого. І так далі. Те саме доводиться сказати й про українську національну культуру: її найяскравіший символ — Тарас Шевченко.

Це, очевидячки, можна пояснити самою природою красного письменства, як змістового мистецтва (себто такого, що легко може бути вмістищем ідей), приступного своєю формою (через мову) якнайширшим колам народу. Особливо велика питома вага красного письменства у народів недержавних, бо в них воно нераз править за єдиний засіб внутрішньої консолідації і зовнішньої репрезентації. Тим то цілком слушно сказав про такі народи поет (Є. Маланюк): „Як в нації вождя нема, тоді вожді її поети.“

Ця остання ситуація характерна для періоду нового українського письменства (від кінця XVIII в. й до нашого часу), періоду, коли український народ перестав бути суб'єктом своєї долі. Сталося так, що воно, це нове українське письменство, й зародилося саме тоді, коли, як казав другий поет (М. Вороний), „на важких терезах вже хиталася доля України“ — наприкінці XVIII в. (видання „Енеїди“ І. Котляревського 1798 р). Народившись за таких ненормальних умов життя нашого народу, українське письменство, дедалі дужче зростаючи на силі, зробилося потім потужним носієм і рушієм наших визвольних ідей.

У Галичині почин Котляревського підхопила в 30-х роках XIX ст. „руська трійця“ на чолі з М. Шашкевичем, що цим приєднала й західну частину українського народу до спільної боротьби за визволення, на Наддніпрянщині в середині XIX в. звівся на весь величезний зріст свого генія Тарас Шевченко

і став на всі потомні часи провідною постаттю нашого відродження. Це ж він, поет-провидир, проголосив на весь світ, що
Встане Україна

І розвіє тьму неволі,
Світ правди засвітить . . .

Українські письменники другої половини XIX та початку XX в. — це справжні подвижники визвольної ідеї нашого народу. Їм бо доводилось працювати в умовах майже повної заборони українського слова — Валувєвського указу 1863 р., т. зв. Емського (підписаного в Емсі) указу 1876 р. і всяких інших постійних нагінок та переслідів. Не було серед них майже ні одного такого, що не зазнав би за свою діяльність якихось кар від російського царського уряду та його посіпак. Це були діячі, що на них, як писала пізніше Леся Українка,
. . . не сіяли жупани-лудани!

Коли ж на руках їх дзвеніли кайдани,
То вже не були золоті.

П. Куліш, М. Драгоманов, О. Кониський, М. Старицький, Б. Грінченко, а пізніше Леся Українка й М. Коцюбинський — це були ті що, з одного боку, винесли в цей період на своїх плечах увесь тягар боротьби, а з другого — своїми зусиллями створили нові великі цінності українського красного слова чи то як безпосередні творці, чи як критики-вчителі. Кажучи це останнє, ми маємо на увазі М. Драгоманова, що багато допоміг, наприклад, І. Франкові (який боровся в інших умовах), та Лесі Українці в їх ідейно-творчих шуканнях.

Тільки ж . . . немає лиха без добра. Той факт, що українські письменники творили в умовах заборон і переслідувань, призвів до певної ідейної чистоти і громадсько-національної значности їхньої творчости, бо в тій творчості немає елементів сервілізму та нічого одописання „сильним світу цього“. Ці заборони держали українських письменників постійно на становищі опозиційних діячів, а з того впливало їхнє критичне ставлення до тодішньої дійсности, критичне поцінування тодішніх національних і соціальних відносин. Звідси ж впливала й глибоко-демократична спрямованість їхньої творчости. Горда Шевченкова заява „Хай я буду й мужицький поет, аби поет“, підтримана пізніше Франковим „Я є мужик, — пролог — не епілог“ стала з того часу чи не найхарактернішою ознакою українського письменства взагалі. Це принципове „мужицтво“ увесь час держало наше письменство в фарватері всенародних, всенациональних інтересів і передових вселюдських ідей.

Цієї загальної спрямованості не збили на манівці індивідуалістичного снобізму та нехоті до громадських ідеалів ні спроби (на початку ХХ в.) українських модерністів („хатян“) та футуристів, ні комуністичні заперечення пінності „старого“, себто того, що було перед ними, письменства (на початку 20-х років В. Коряк проголошував „кінець української літератури“).

Національно-оборонну роль української літератури докладно простежив у своїй „Історії українського письменства“ акад. С. Єфремов, і от як він про це каже в своїх підсумкових висновках:

„Що найбільше мені до серця промовляє й зворушує мене в новому українському письменстві, так це величезна його внутрішня краса... Збудити великий нарід, не останню частку людськості, до свідомого життя, духа живого вдмукнути в приспаного історією велетня, перетворити сирову етнографічну масу в свідому і своєю свідомістю дужу націю — я не знаю більшого заміру на світі, кращої мети серед людей.“

Позитивні риси „опозиційного походження“ в українському письменстві до початку 20-х років ХХ в. яскраво відтінює негативний приклад підсовітської української літератури, себто літератури, що розвивалась, мовляв С. Єфремов, в умовах „чадного меценатства“ совітської влади. Майже всі твори підсовітських письменників — це або внутрішньо-фальшиві (як от „Політика“ Гр. Косинки, драматичні твори М. Куліша й ін.), або просто ворожі українському народові. Показова в цьому розумінні доля творчості таких великих талантів, як П. Тичина та М. Рильський. Те, що вони написали раніш, до цього меценатства, являє собою найвищі досягги української поезії (зб. П. Тичини „Совячні клярнети“, „Плуг“, „Замість сонетів і октав“, зб. М. Рильського „Синя далечинь“ та ін.), а їхні совітські твори — це нікчемна казенна писанина, проти якої раніш сам Тичина потестував („До вас, казенні поети, офіціянтики“)*.

* „Перебудовне“ зниження творчості цих поетів свого часу було відзначене в ось цих епіграмах.

На Тичину:

Був ти радість України,
Промінь із її краси,
Переливна гра перлини,
А тепер... зійшов на пси.

На Рильського:

Хотів ти був „у тиші, над вудками
Своє життя непроданим донести“,
Та потім став продажними устами
Хвалить катів без сорому і чести.

Проте хибно було б думати, що всенародна, демократична спрямованість нашого письменства якоюсь мірою знизила мистецький рівень його. Ні, наші письменники, кожен у міру своїх сил, дбали весь час і про те, щоб їхні твори були й з боку мистецького повноцінні. В цьому розумінні багато говорить творчість таких видатних майстрів українського мистецького слова, як М. Коцюбинський та Леся Українка. Так, М. Коцюбинський, не зраджуючи отієї основної спрямованості — оборони соціальних і національних інтересів нашого народу, разом з тим дав твори такого високого мистецького рівня, що їх не посоромилися б і найбагатші літератури світу. Наприклад, у своєму „Intermezzo“ він узяв за тему й ідею обряду „звичайного мужика“ з його злидненным життям („крізь нього я раптом побачив купу чорних солом'яних стріх, затертих нивами, дівчат у хмарі пилу, що вертаються з чужої роботи, брудних, негарних, з обвислими прудьми, кістлявими спинами... блідих жінок у чорних подертих запасках“), але з боку форми — це шедевр, своєрідний, розкішний твір.

Поступові демократичні ідеї наповнюють і творчість Лесі Українки, а разом з тим її твори — це речі першорядної класичної вартості.

Створене з такими змістовими і формальними замірами, українське письменство складається тепер з численних, різноманітних змістом і формою творів, являє собою величезне культурне багатство нашого народу і дороге йому з двох поглядів: а) внутрішнього і б) зовнішньо-репрезентативного.

У першому розумінні українське письменство як письменство, написане рідною мовою — це вияв найглибших поривів душі нашого народу, його мрій і прагнень. З цього погляду, це незамінний засіб культурного життя й національного самоусвідомлення найширших мас нашого народу. І напевно можна сказати, що в потужних зривах нашої визвольної боротьби 1917—1920 років найбільше борців підготувало письменство, запаливши їх любов'ю до рідного краю. Не від одного з учасників тієї боротьби ще й тепер можна почути згадку про те, як він під впливом Шевченкового „Кобзаря“ усвідомив свою приналежність до українського народу. А поза цим скільки насолоди, інтимної втіхи від рідної поезії має кожне з нас, читаючи твори рідних письменників!

У другому розумінні — репрезентативному — українське письменство має те значення, що з ним ми можемо показатися між людьми, мовляв Б. Грінченко, „перед широким світом“.

Якщо взяти слов'янські літератури, то наше письменство значністю своїх творів стоїть на третьому місці (після російського й польського). Можна відзначити вплив наших письменників, наприклад, на творчість деяких болгарських письменників (Шевченка на Каравелова). Твори Шевченкові, Лесі Українки, В. Стефаника й інших перекладені багатьома чужими мовами, і різні народи, читаючи твори цих наших письменників, узнають і про наш народ, про його прагнення й заміри. У міжнародньому розумінні мають значення такі твори, як от лірика Т. Шевченка, „Смерть Каїна“, „Похорон“, „Мойсей“ і інші твори І. Франка, новелі В. Стефаника, „Тіні забутих предків“, „Intermezzo“ й інші твори Коцюбинського, „Камінний господар“, „Лісова пісня“, „Ізольда-Білорука“, „Віла-посестра“ й інші твори Л. Українки, „Сонячна машина“ й інші твори В. Винниченка. Ці твори українських письменників — цінний вклад у скарбницю світового письменства, і вони з повним правом репрезентують український народ як творчу одиницю серед народів світу. Тим то й ми як один з культурних народів світу маємо право гордитися досягами нашого письменства.

В. Ч.

СТОРИЧЧЯ РОЗГРОМУ Кирило-Методіївського братства (1847 — 1947)

Кирило-Методіївське Братство — перша українська політична організація XIX віку — було засноване наприкінці 1845 або на початку 1846 року. Засновниками його можна вважати Миколу Гулака, Миколу Костомарова та Василя Білозерського. Душею братства, без сумніву, був Тарас Шевченко. Належав до нього й Панько Кудіш та п'ять-шість чоловік зі студентської молоді. Організація ця не встигла набрати широких розмірів, як це було з тодішніми польськими та іншими організаціями, широко розгалуженими по всіх теренах польського заселення, та не набрала вона й виразних організаційних форм. Збиралися, говорили, обмірковували пляни. Правда, зробили і устав, і головні правила товариства, навіть склали відозви. Була думка, що відзнакою члена буде перстень з іменами Кирила та Методія Але все це лишилося в руках і думках керівників, не охопивши навіть ширший гурт приналежних до братства членів. Це дало змогу Шевченкові, Кулішеві, Костомарову зовсім заперечувати або існування такого товариства, або свою участь у ньому. Основними ідеями братства було — об'єднати всіх слов'ян у вільній федерації вільних народів зі столицею у Києві; визволення селян з кріпацтва і ширення просвіти. Окремі братчики розробляли проекти, напр., Білозерський склав проект заведення шкіл. Один з молодих членів, Андрузький, опрацював проект звільнення селян; Костомаров мав проект видання журналу для ширення ідей братства. Все це так і лишилося в проектах, бо братство взагалі, як тісне об'єднання однодумців проіснувало трохи більше, ніж рік.

Не зважаючи на мрійницький характер того об'єднання слов'ян, яке вважалося братчикам ідеальним, не зважаючи на легальні пляни ширення освіти й проведення заходів до звільнення селян, — в умовах Миколаївської самодержавної Росії й таке братство утопічних ідеалістів здалося небезпечним, бо справа йшла про Україну як окремішню слов'янську одиницю, а розпливчаті мрії юнаків конкретизувалися в революційних творах Шевченка.

Твори Шевченка стали організуючим центром братства — їх вітали на зборах, їх потайки переписували, вони поклали свою печатку й на ті документи, що лишилися

пам'яткою по братстві, особливо на „Книги битія Українського народу“ Костомарова. Твори Шевченка такі, як „Сон“, „Кавказ“, „Посланіє“ були одним з інкримінованих братству матеріалів. Згадка про них фігурує і в доносі студента Петрова, що розкрив існування Кирило-Методіївського братства.

Донос датований 3 березня 1847 року. Цією датою і починається історія розгрому братства. Бюрократична машина не одразу реагувала на донос. Генерал-губернатора Бібікова не було в Києві, — він був на той час у Петербурзі, а без нього ніяк не відважувалися починати таку важливу справу. Два тижні пройшло, поки почалися арешти. Два тижні братчики жили і діяли, не знаючи, що над ними нависла небезпека.

В доносі Петрова на перший плян висувалася постать Гулака: в його кімнаті відбувалися збори братства, він признався Петрову, розказав про гурт людей, показав перстень з іменами Кирила і Методія, давав читати „Устав“, і „Книги битія“. Петров у своєму доносі зазначив, що Гулак в січні 1847 року переїхав до Петербургу, щоб готуватися на професора університету. Арешти братчиків і почали з Гулака. Під час тросу 18 березня 1847 року в Гулака знайшли рукопис „Книг битія“, що його він невдало сробував знищити, взяли „злочинний“ перстень і багато листів інших братчиків. Гулака примістили в арештних кімнатах жандармського управління, яке тоді називалося III відділом власної царської канцелярії. Найбільш важливі для слідства документи Гулак, не маючи змоги знищити, сховав у кишеню. На слідстві все заперечив, і поки слідчі добивалися від нього будь-яких свідчень, слідство не поширилося на інших братчиків. Стійкість Гулака була зламана, коли в нього при переводі до Петропавлівської фортеці, при особистому тросі знайшли „Устав“ та ще один примірник „Книг битія“. Так з часу доносу Петрова пройшов цілий місяць. 9 квітня ввечері привели до Петербургу з Варшави Куліша. Його заарештували на кордоні, коли він зразу після свого весілля їхав у подорож по слов'янських землях разом з молодою дружиною та її братом, теж кирило-методіївцем Василем Білозерським. 11 квітня вдень привезли Костомарова, а ввечері студента Андрузького. Костомарова заарештували напередодні його весілля. 17 квітня о 3 год. дня привезли Шевченка, якого, як відомо, взяли в той момент, коли він збирався пороном переплисти Дніпро, поспішаючи з Кулішевого весілля, де він був за старшого боярина, на весілля Костомарова.

На слідстві дуже непевно тримав себе Костомаров, міняючи по декілька разів свої свідчення. Дуже широко говорили про братство Білозерський і Андрузький. Як і Гулак, заперечували Шевченко, Куліш.

В 20-х числах травня слідство було закінчене. Для Гулака і Шевченка присуд був найтяжчий. Гулакові за впертість і заперечення, що видавало його як найбільшого винуватця, присудили до трьох років ув'язнення в лихозвісній Шлісельбурзькій фортеці. Шевченко пішов на 10 років салдатчини в Оренбурзькій пустелі. Інших братчиків порозсилали під поліційний догляд по різних російських містах і поприймали на працю на невідповідальні посади: Костомарова до Саратова, Куліша до Тули, Білозерського до Петрозаводська.

Тільки в середині 50-х років поліційні заборони були зняті, і в 60-х роках вільні представники братства (крім Гулака) зібралися в Петербурзі, приєдналися до нового руху, який започаткувала молодь, заклали друкарню, почали відразу журнал „Основа“, сприяли розвитку так званих недільних шкіл, виготовили граматику для первинного навчання української мови, проводячи ту просвітню справу, яку проектували в сорокових роках в братстві імені першовчителів Кирила та Митодія.

М. ОРЕСТ.

КИЄВУ

Твого я не чую гомону,
О місто величне мое, —
Лише в ароматі спомину
Серце потіху п'є.

Ти послане нам і позначене
Дотиком вишніх крил;
Був перший твій камінь освячений
Любов'ю надземних сил.

Дар безлічі весен і осеней
Ще приймеш, як вічності сніг,
Ще ранок, живий і росяний,
Відродження — прийде він!

Пронизана світлами білими
Щастя твого далечинь
Присниться мені, спочилому
По втомі земній. Амінь.

ВЕЛИКИЙ ДІЯЧ

(До 50-ліття смерти Пантелеймона Куліша)

Дня 14. лютого 1897 р. на хуторі Мотровівці біля Лубень на Полтавщині закінчив своє трудолюбне життя один із найактивніших діячів нашого відродження — Пантелеймон Олександрович (або, як він сам підписувався, Панько Олелькович) Куліш.

Всебічний талант, невтомний продовж своєї 57-літньої діяльності ерудит із завжди молодечим темпераментом, романтик і реаліст в одній особі — Куліш був і поетом, і повістярем, і драматургом, і критиком, і етнографом, і істориком, і реформатором правопису, і публіцистом, і перекладачем, і — нікуди правди діти — політиком. Тим то коли хочемо збагнути як слід цю дійсно велику й широку індивідуальність, мусимо завжди добре відрізнити в Кулішевій духовій спадщині з одного боку вияви його літературно-наукової, а з другого громадсько-політичної діяльності й із цих двох становищ освітлювати роль, яку він відіграв у нашому національному житті ХІХ століття.

Пантелеймон Куліш народився дня 27. липня 1812. р. в місті Воронежі, як потомок давнього козацького роду. Молодий Куліш виростав під впливом матері, доброї й розумної жінки, що м. ін. зберігала свідомо українську мову в сімейному житті й знала безліч народніх оповідань, пісень, приповідок сощо. Під впливом матері й двоюрідної сестри Куліш полюбив народню мову й рідну пісню, а разом із тим простолюддя й його побут. Коли віддали його батьки хлопцем до гімназії в Новгороді Сіверській, то йому доводилося тяжко працювати, щоб вивчити й російську мову, якою відбувалося навчання. Та коли він її опанував, то став одним із перших учнів у школі. З часів його гімназійного навчання відомо, що він читав пильно тодішніх українських авторів, а коли дістав збірник українських народніх пісень Максимовича, то так ним захопився, що знав його майже весь на пам'ять. Крім українських, пізнав він у гімназії теж російських поетів і деяких із західноєвропейських (Шіллера, Гете, Шекспіра й ін.).

Собор св. Юра у Львові

Після закінчення гімназії (з перервами) він вписався р. 1837 на університет у Києві, спочатку на історично-філологічний, а пізніше на правничий відділ. Великий вплив на нього мав проф. Михайло Максимович, що звернув його увагу на повісті Вальтер-Скотта й притягнув до співпраці при впорядкуванні етнографічних матеріалів.

В роках 1841—45 Куліш був учителем по різних школах (м. ін. також і в київській гімназії) й двічі його висилали розглядати архівальні матеріали Київської губернії. Мандруючи по Київщині, він призбирав багато пісень, дум, переказів тощо, які ввійшли опісля в його двотомові „Записки о южной Руси“. Завдяки старанням ректора Петербурзького університету Плетньова покликано Куліша в Петербург на посаду вчителя гімназії й лектора російської мови в університеті для чужинців. Куліш взявся пильно до праці й звернув на себе увагу академічних кругів. Академія Наук рішила вислати його за кордон на доповнення студій, щоб він міг, вернувшись, зай-

няти катедру слов'янських літератур у Петербурзькому університеті.

З такими надіями на майбутнє Куліш поїхав на Україну й одружився з сестрою свого товариша Білозерського, відомою опісля під назвою Ганна Барвінок. За старшого боярина був на весіллі Тарас Шевченко. В міжчасі, коли молоде подружжя Куліші й брат В. Білозерський поїхали через Варшаву до Праги, викрито змову приятелів Кирило-Методіївського Братства, до якого був і Куліш. Куліша з дружиною перейняли по дорозі в Прагу, й він на присуд „III. отделенія“ дістався на заслання в Тулу (влітку 1847р) „де пробув до кінця 1850. року. Вірною соутницею в його недолі була його дружина. — Наприкінці 1850 р. цар Микола I. дозволив йому вернутися в Петербург. Але щойно 1856 р. дістав Куліш дозвіл працювати літературно й науково. Тоді почалася його незвичайно продуктивна діяльність. Писав по-українському й по-російському. В українські твори впровадив фонетичний правопис, т. зв. пізніш „кулішівку“. Щоб не бути зв'язаним і залежним від друкарів, заклав свою власну друкарню й друкував у ній сучасних авторів (Шевченка, Марка, Вовчка і ін.) В р. 1860-61 редагував відомий журнал „Основу“. Це період його найпродуктивнішої праці та одночасно найбільшого значення в тодішньому українському житті.

Під кінець 1864 р. Куліш дістав посаду директора духовних справ Королівства Польського в Варшаві, але ж не довго на ній удержався, бо російський уряд, невдоволений його зв'язками з галицькими народовцями, звільнив його з служби. Сталося це на прикінці 1868 р. Куліш поїхав за кордон, побував у Відні й у Празі. Звідтіля дописував до львівського журналу „Правда“ та разом із Пулюєм перекладав Біблію на українську мову. З початком 1871 р. Куліш повернувся на свій хутір Мотронівку, а в 1873 р. переїхав знову до Петербурга. Тут опрацював „Історію возсоединенія Руси“, в якій змінив свої давніші погляди, осудивши козаччину та виступивши проти своїх колишніх однодумців, Костомарова й Шевченка. Нічого дивного, що цим відштовхнув від себе земляків Куліш ставав щораз самітнішим. Ця самітність зросла, коли не вдалося йому намагання „Крашанкою Русинам і Полякам на Великдень“ у Львові 1882 р. погодити галицьких українців із поляками. Знеохочений цим як і дальшими наслідками своєї діяльності в Галичині повернувся до своєї Мотронівки й жив тут майже у самоті. Але й тут не знайшов спокою, а вже справжнім ударом для нього була

велика пожежа Мотроніки, в якій згоріли тоді його книжки і чимало рукописного матеріалу. Добрим янголом-опікуном була йому його дружина Ганна Барвінок, що так за життя, як і після смерті чоловіка багато вкладала енергії, щоб зберегти його духову спадщину.

Свою літературну діяльність розпочав Куліш невеличкими побутовими оповіданнями „Циган“, „Коваль Захарко“, й ін., що згодом під впливом романтичних течій переродилися в такі перлини, як „Орися“, „Дівоче серце“ й ін. В поезії Куліш замітний своїми збірками „Досвітки“, „Хуторна поезія“, „Дзвін“, історичними поемами: „Україна“, „Настуся“, „Великі проводи“, „Магомет і Хадиза“, „Маруся Богуславка“ та історичними драмами: „Байда“, „Цар Наливай“ і „Сагайдачний“. Все становище в історії української літератури завдячує він не своїм поезіям, але чому іншому. Куліш — батько модерної української історичної повісти, він перекладач європейських письменників на українську мову та врешті він — невтомний працівник на полі українського поетичного слова.

Якби не було, Кулішеву „Раду“ досі не перевищено в українській історичній белетристиці!

Якби не було — досі не перевищено Кулішевого перекладу „Біблії“!

Якби не було, — досі не втратили на вартості його переклади європейських письменників: Шекспіра, Байрона, Гете, Шіллера, Пушкіна, Міцкевича й ін.!

Чудовий Кулішів стиль, мова розроблена і в етнографічних збірниках („Записки о Южной Руси“), й у власних творах у дусі народньої мови, незвичайно тонке „мовне чуття“, врешті велике Кулішеве прив'язання й любов до рідного слова, — це все спричинило, що він побіч Шевченка займає визначне становище в історії української літературної мови. В його руках стає українська мова міцним, певновиявленим і випробуваним інструментом, що, може, й по сьогодні має значення для дослідника української мови.

В цілому літературна силуетка Куліша з'ясовується в невтомному й всебічнопродуктивному змаганні поставити українське письменство нарівні з іншими європейськими літературами, українське ж слово на рівні з іншими мовами культурного світу. У цьому змаганні вибудувати власну „Хату“ на здорових народніх основах пройшло майже ціле багатотрудне Кулішеве життя.

На історіософічний світогляд Куліша, а в зв'язку з цим на його громадсько-політичну діяльність, що в її основі лежала історична осциляція України між Росією, Польщею й подекуди Туреччиною, мала вплив передусім його непостійна, хистка влада та пристрасний запальний темперамент. „Гарячий Куліш“ — як сам про себе висловлювався письменник — не завагався осудити козаччину, не зумів зберегти об'єктивності в оціні Котляревського, Гоголя, Шевченка, чи врешті в вихвалюванні Петра I чи Катерини II. Це й була головна причина розходу з власним громадянством.

Не можна наприкінці не відзначити й того, що це був один із перших наддніпрянців, які живіше зацікавилися життям Галичини, відвідував її, підтримував морально й матеріально місцеві народовецькі видання — „Мету“, „Вечерниці“ та згодом „Правду“, де друкував і свої твори, листи й заяви.

Товариш і однодумець кирило-методіївців Шевченка й Костомарова, попередник Франка й Лесі Українки в культурному житті України, визначний письменник-ерудит і палкий звеличник українського слова, великий самітник у своїх громадсько-політичних задумах і заходах — Пантелеймон Куліш своєю невтомною, впертою та незвичайно продуктивною працею вповні заслужив на те, щоб його згадати в 50-ліття його смерті.

Б. БІЙ-БІЙЧЕНКО.

ЯР СЛАВУТИЧ

Г Е Р Б И

На страх оспалим і слабим
Старий хижак, у зриві шалу
Простерши крила в моря дим,
Злітає важко з п'єдесталу.

От-от накинеться, от-от
Залите кров'ю тепле м'ясо
Пошле в обштий дьобом рот,
Ковтаючи жадібно й ласо.

А я у спокої стою
На схресті вітру й моря шуму
І в гордім захваті таю
Мою невисловлену думу.

Воїстину, споха згубі
Як добре, що князі натхненні
Людяний золотий Тризуб
Лишили в спадщину для мене!

Б. БІЙ-БІЙЧЕНКО

ПОЕТИЧНА СПАДЩИНА Б. І. АНТОНІЧА

(в десятиліття смерти поета: 1937—1947)

„Хлопчаина задививсь на зорі,
Але свої не знайшов.“

(Б. І. Антонич „Три перстені“).

„Своєї не знайшов...“, бо вона погасла однієї липневої ночі. Погасла передчасно, бо на 27. році згасло його молоде життя. Саме тоді, коли в розквіті сил поет збирався до вищого лету, саме тоді, коли українська громадськість ждала від нього нових „брил вірша“ — нових виявів його небуденних мистецьких потенцій. — саме тоді перестало битись його серце. Не стало палкого звеличника природи й життя, „що біль дає, і щастя, і красу, і сум і горе“: Не стало „п'яного дівка із сонцем у кишені“, що не міг „не п'яніти дочасности красою незглибною“, співця „з м'яким та в павцер крицевий закутим серцем“. Не стало барда молодого українського покоління, талановитого сполучника модерної української поезії з надбаннями попередніх поколінь, або — як він сам про це говорив — „хруща на вишнях тих, що їх оспівував Шевченко“. Б. І. Антонич відійшов, залишивши по собі невелику спадщину: 5 поетичних збірок, що з них дві вийшли після його смерти.

Антонич, як уродженець Лемківщини, мав труднощі насамперед із мовою; вони були посилені ще й тим, що він кінчив польську школу. На зразок Овідієвої автобіографії написана „Зелена елегія“ інформує нас про його гімназійні роки ось як:

Наша гімназія стояла на схилі малого узгір'я,
Жовта дорога вела просто до річки униз.
В осені день кучерявий дощем тут приїхав із гір я;
Всюди лежала імла, в вухах тріщало, мов хмиз.
В сивій задумі присіли кицьком почорнілі доми та
Тяжко схилили руді, гонтові, темні чуби.
Вуличка сміттям обросла, мов мохом, літами немита,
Скривлений з віку й біди — комин, мов бляха труби...
Під абажуром з бібулки зеленої полумізь маяв
В нафтовій лямпі малій, буцім хотів би втекти.
Хлопець похилений в захваті німо над книжкою Мая
Мріяв про безкрай землі, про невідкриті світи.

1929 року приїхав Антонич до Львова й тут вступив до Львівського університету, щоб студіювати літературу й слов'янську філологію. Почав тоді й писати вірші . . . польською мовою. А проте українська стихія обі звалася в ньому, коли він опинився в українськiм студентськiм середовищі у Львові. Переломовим стало товаришування з колегами з університетської лавки: Семчишином, Романенчуком, Рудницьким, Пачовським і ін.; вони втягли його в „Гурток студентів-україністів“ як референта новин світової літератури в „Живій Газеті“, що відбувалася кожної неділі в „Академічному Домі“ й стягала розмірно велику аудиторію (від 30 до 50 осіб із-поміж студентського активу). Антонич почав тоді віршувати по-українськiм, але перші його вірші, так як і перша його збірка „Привітання Життя“ (Львів 1931), нахопилися на гостру й негативну критику (навіть у „Живій Газеті“, де автор сам брав участь, „вбивчо“ зрецензував його відомий пізніш гуморист Федь Триядник — псевдонім І. Г.). Зокрема вражала всіх Антоничева недосконала мова, повна наголосових і взагалі діалектичних хиб. Поет сам це бачив і взявся до пильної праці, Грінченків словник, правописні словники Ізюмова й Голоскевича, нормативні мовознавчі підручники Курилової й Синявського стали настільними книгами в поета. Він дослівно „гриз“ напам'ять поодинокі слова й пильно студіював правила цих підручників. А при тому зачитувався Рильським, Зеровим, Тичиною й ін. підсовітських майстрами слова. Це дало скоро свої наслідки. Коли 1935 року вийшла друга збірка його поезії „Три перстені“, критика не ввізнала давнього Антонича. Сімович, що тоді належав, м. ін., теж до жорі літературного конкурсу, прочитав цю книжку, як сам заявляв, одним духом, не відриваючись, саме завдяки свіжості й літературності Антоничевого поетичного слова. Огієнко присвятив у „Рідній Мові“ (ч. 6/1935) окрему статтю п. н. „Мова Богдана Ігоря Антонича“, де, м. ін., писав:

„Коли я довідався, що Б. Антонич — лемко з походження, з Горлицького повіту, мійому глибокому здивуванню не було границь: чи ж то справді лемко міг так ґрунтовно мовно переродитися на справжнього наддніпрянця? . . . Мовне чудо над Полтвою. Цю подію вважаю історичною, — реальним початком мовного переродження Західної України. Можемо нарешті спокійно говорити, що всеукраїнська літературна мова справді реально твориться, і справді творяться соборні культурні цінності.“

Та не тільки в поетичній мові Антонич став зразком. І в практичній щоденній дійсності він був приклад доброго опанування літературних норм у мові. Рудницький у своїй

книжечці „Як говорити по-літературному?“ (Прага 1941, стор. 37) таке м. ін. пише про Антоничеві наголоси:

„Коли з початком 1936 р. „Комісія Мови“ при Наук. Т-ві ім. Шевченка у Львові дискутувала над моїм проєктом граматичної термінології, на засідання приходив і Антонич. Раз виринула справа: „шока“, чи „шелєпа“ (мовний орган). І ось дискусанти прихилились до першого терміну. Прихилився до нього й поет, тільки завважив, що „літературний наголос не щока — а шока“. Рефлексія й теоретична підготованість забирали в таких випадках голос. Мусіли вони вирішно панувати й тоді, коли поет творив.“

А літературна критика змінила на 100% своє ставчення до молодого поета. Л. Нигрицький, пишучи в „Днях“ (ч. 2 за 1935) про збірку „Три перстені“, влучно відзначив, що ця збірка „відкриває перед нами справжнього поета, сильного весною, незнищеного містом“, поета, що в нього „немає ніяких заламань, недотягнень, кривих ліній“. Антонич дістав літературну нагороду ТопІЖ-у 1936 р., а через рік — нагороду Католицького Союзу за збірку „Книга Лева“ (Львів 1936 р.). Посмертні збірки: „Зелена Євангелія“ й „Ротації“ (Львів 1938 р.) доповнили друковану спадщину поета.

Коли нині, з перспективи 10 років, читаємо Антоничеві поезії, то мусимо погодитися з тим, що він оригінальний і своєрідний поет, поет-мислитель. Є в нього щось, що каже ставити його окремо серед модерної генерації українських поетів 30-их років. Це насамперед широкий тематичний діапазон Антонича. Він виявляє таку різноманітність тем і таке багатство в поетичному світосприйманні, що тяжко знайти іншого сучасника, який міг би з ним рівнятися під цим оглядом. Намагаючись завжди зберегти свіжість та новість поетичного вислово, він роздрібнює об'єктивну дійсність на тисячі окремих, суб'єктивних світів і старається передати їх при допомозі високопоетичного слова. Антоничеві поезії — це справді рівнобіжний мистецький акомпаньямент до багатогранного тодішнього життя, зокрема українського життя. Панує в них глибина й ширинь думки, політ уяви й, що найважливіше, тонка філософічна рефлексія.

Коли поет пізнав „що кожного серце окремий є все-світ“ і що

„... на минулого й майбутнього раменах
повішено. мов плахту, долю нашу,
ми — ланцюга поодинокі звена,
ми — відтинок малий із стрілки часу. („Прив. ж.“),

відтоді старається він у віршах, мов на півці, закріпити все, що чув і бачив, що передумав і пережив в зв'язку з дійсністю

свого приватного й загально-національного, чи навіть уселюдського буття. Перший виклик цьому життю — це молоде прометейське: „Вітай життя! Що біль даш, і щастя, і красу, і сум, і горе!“ І полилась поезія — різnorodна змістом, як різnorodне було поетове середовище, пересіяне ситом його уяви й — що найважливіше в Антонича — перетоплене в горнілі його рефлексії.

„Дочасности красо незглибна, невже ж тобою не п'яніти?“ — питає молодий поет (в „Автопортреті“). І він зглиблює її й п'яніє нею, шукаючи її всюди у красі природи („Вітражі й пейзажі“, „Праліто“, „Замок“, „Ліс“ і ін.), в спорті („Бронзові м'язи“, „Пісня змагунів“ і ін.), в спогадах з дитячих літ („Зелена елегія“, „Три перстені“, „Елегія про співучі двері“, „Батьківщина“ й ін.), в релігійній тематиці („Різдво“, „Коляда“ й ін.), в національному патосі („Слово до розстріляних“, „Слово про полк піхоти“ й ін. з „Книги Лева“), в здобутках техніки („Подорож літаком“ і ін.), в місті з його „баладами провудка“, де „за двадцять сотиків купити можна щастя“ (ціла збірка „Ротації“), в тематиці села („Село“ й ін.), чи нарешті в історичних подіях світового масштабу, як війна в Абіссинії („Слово про чорний полк“), громадянська війна в Іспанії („Слово про Альказар“), чи нарешті особистих рефлексіях, в перлинах ліричної поезії („Над книжкою поезій“, „Про строфу“, „Дім за зорею“ й ін.). Ось два короткі його вірші:

Облєтений вітрами ранок
шугне, мов циганя з води,
і на піску кричить з нестями
обсмалений і молодий.

Ріка зміяста з дном співучим,
хвилясто хльостають вітри,
і день ховає місяць в кручу,
мов у кишеню гріш старий.

Клюють ліщину співом коси,
дзвенить, мов мідь, широкий шлях.
Іде розсміяний і босий
хлопчина з сонцем на плечах.

[„На шляху“]

Один із високопоетичних образків природи:

Навчися лісової мови
із книги лісів та сарнят!
Виходить місяць до діброви
писать елегії на пнях.

Струмки полощуть срібло тиші,
в росі купається трава.
Хай найпростіші з всіх слова
у книзі лісу ніч запише!

[„Ліс“]

Щодо форми Антоничеві поезії прикметні римо-ритмічною довільністю, зокрема в перших його поезіях. Ось напр. вірш про осінь:

Дозрівають довгі дні, як ярі яблука,
лише листя з лип,
плине воза скрип...

Взагалі він сміливий новатор у формі, зокрема широко користується звукописом. Наприклад:

... В яслах яру ясний ястер ятрать яструба.

П'яне п'яно на п'яніні трав
вітер заграв.

Спіють дні все менші, нерівні,
п'ють по півночі півні

і

ості, осокори

рій ос

і ось

вже осінь

і

о

осінь

інь

нь

Це хоч і футуристична, а проте не безглузда „забава в поезію“, це дійсно глибоко продуманий і тонко побудований твір для навіяння читачеві відповідного настрою, настрою завмирання природи.

Але є вірші простіші формою. Ось, напр. „Лист“:

На клаптику паперу

рука напише слово

коротке:

прощай!

Хоч тьмяні очі знову, знову

обіцюють солодкий

одчай.

На клаптику паперу

рука напише тремтячи,

що тісно двом серцям

на світі

широкому.

Або ще один: „Барвінкова щирість“:

Кохай мене чисто й просто
так, як кохають всі дівчата.
Коли проходиш білим мостом
зоря в твоє волосся вп'ята.

Так палко вміють цілувати
лиш ті, що перший раз цілують.
В тремтінні слів твоїх крилатих
я барвінкову ширість чую.

Подвійний літературний лавреат Західньої України, Антонич не творить собою якогось з'ясованого напрямку в літературі, не можна його збагатити в якусь клітинку з існуючих літературно-мистецьких „ізмів“. Одне залишиться в історії української модерної поезії певне: він оригінальний і сміливий поет 30-х років, що збагатив українську літературу дійсно високоякісними збірками лірики.

Крім лірики, Антонич пробував свого пера в ділянці повісти, драми; та й літературна критика (а зокрема її теоретичні засновки, пор. „Карби“) не була йому чужа.

На 27-му році життя помер В. І. Антонич, десять літ тому. Він знав і прочував, що відійде

„ до інших зір молитись і інших ждати ранків“,
коли писав: „Заснеш, заснеш без зір, поете,
Життя на звуки промінявши“.

Промінявши життя на звуки — слова й залишив їх молодими й сильними на сторінках історії української літератури. Тут він не вмер і не вмере.

ЮРІЙ БАЛКО

Промінь сонця затремтів і тихо згас.
Я стою і все чекаю Вас.

Це нічого, що з близьких кущів густих
Птах нічний мене здима на сміх.

І без нього бачу я уже давно,
Що у Вас не світиться вікно.

Пам'ятаю — як рушали Ви в далекий край,
То сказали холодно: „Прощай...“

Це нічого... У вечірний мрійний час
Я чекатиму уперто Вас...

УКРАЇНСЬКЕ ЛІТЕРАТУРНЕ ЖИТТЯ НА ЕМІГРАЦІЇ (в західних зонах Німеччини) 1945-46 р.

Опинившись на чужині в становищі безпритульних людей, українські письменники не припинили своєї діяльності. Ба більше: декотрі з них стали працювати ще інтенсивніше, скористувавшись демократичною (хоч і обмеженою в умовах окупаційного режиму) свободою слова. А були й такі серед них, що на батьківщині мусили мовчати і тільки тут, під чужою, але свободолюбною владою, їм, як німим, „отверзлися уста“. Виступило в цей час також досить численне покоління наймолодших письменників-початківців.

Внаслідок цього ми й мали впродовж проминулих півтора років досить інтенсивне літературне життя, та ще й у всіх можливих формах його вияву, а саме: е) організаційній, б) видавничій, в) безпосередньо-творчій і г) теоретично критичній.

Цікаво й корисно тепер, наприкінці 1946 р. оглянутись назад, щоб відзначити досяги й хиби цього нашого літературного життя.

Перші спроби організаційно об'єднатися наші письменники стали робити з перших же днів після звільнення і трохи чи не найперші з-між усіх інших груп нашої інтелігенції. Такі спроби були по всіх майже більших згуртованих наших людей, як от в Авгсбурзі, Мюнхені, Фюрті тощо. Але трохи згодом, з ініціативи фюртівської групи утворилась єдина ширша організація українських письменників на еміграції — МУР (Мистецький Український Рух). У цій організації згуртувались майже всі кваліфіковані письменники та критики, в загальній кількості до 40 чоловіка. На чолі МУР-у став відомий письменник-прозаїк Улас Самчук. Найяскравіше діяльність МУР-у виявилась у конференціях, що були скликані в грудні 1945 р. в Ашафенбурзі, 26.I 1946 — в Авгсбурзі 4-5 жовтня 1946 р. — в Байройті (з спеціально-критичною тематикою).

З огляду на те, що МУР об'єднував не всіх письменників, місцеві організації (напр., в Авгсбурзі) існували й провадили свою діяльність незалежно від МУР-у.

Видавнича діяльність розгорталась у вигляді літературних збірників та журналістів, літературних сторінок при газетах, як також і окремих книжок. Із журналів виходили: „Рідне Слово“, (у Мюнхені, циклоstile, вийшло 10 чисел), „Заграва“ (в Авгсбурзі, друковане, вийшло 4 числа), „Похід“ (в Гайденау, друковане, вийшло 3 числа), теоретичний збірник

„МУР“ (у Мюнхені, циклоstileве, вийшло 3 числа), літературні додатки до газ. „Наше Життя“ (в Авгсбурзі), „Звено“ (чому не „Ланка“? цикл, вийшло 5 чисел і потім було закрито), „На чужині“ (в Кілі, циклоств.) і інші.

Чимало було видано книжок, переважно збірок поезій і здебільшого молодих поетів.

Проте ні в якому разі не можна сказати, що видавнича діяльність була достатня. Видавалися здебільшого дрібні речі, а з більших можна відзначити тільки книгу нарисів Бажанського („Мозаїка квадратів в'язничних“) та повість Гайдарівського „Ще одно кохання“. Більша розміром проти інших збірок поезій кн. І. Багряного „Золотий бумеранг“ не містить у собі великих речей, а просто надрукована великим шрифтом. Але технічно це видання найкраще за ці роки.

Причини недостатньої видавничої діяльності — організаційні, а також друкарсько-технічні труднощі. Справа в тому, що в нім. друкарнях не було укр. черенків чи матриць і замовляти їх на початку було трудно.

Незадовільний перебіг видавничої діяльності призвів до того, що творчі досяги наших письменників не були повною мірою виявлені, і коли тепер про них треба говорити, то водиться мати на увазі й ті твори, що перебувають покищо в рукописах і так чи так відомі.

Як уже казано, з опублікованих збірок поезій найбільше було творів поетів-початківців, Характером своїм ця поезія не являє собою чогось нового, бо в ній знати тільки впливи тих напрямків, що їх започаткували поети старшого покоління, може, ще 20-х років (М. Зеров, М. Рильський, Є. Маланюк, почасти В. Сосюра, ба навіть російські акмеїсти). Отже маємо серед наших молодих поетів заступників неокласицизму (сонети Яра Славутича), патріотичного романтизму (М. Ситник), сентименталізму (П. Кізко), російського акмеїзму (в реалістичному пляні, в пляні акмеїстичної „речевости“ — Л. Полтава, в романтичному — Ю. Балко). Кажучи про досяги й хибних поетів, можна повторити те, що ми вже раз казали в огляді пісн. нашої молоді поезії (ст. „Серед брязкоту зброї“, „Наше Життя“, ч. 3 за 1945 р.): „Досяги від їхньої талановитости, хибі від молодости та недостатньої підготовки теоретично-літературної й мовної“.

Із старших поетів друкувалися Ю. Клен (уривки з „Попелу імперій“), Л. Мосендз („Канітферштан“), О. Бабій („Жнива“), М. Орест („Душа й доля“), І. Багряний („Золотий бумеранг“), В. Барка („Апостоли“). Що вийде з „Попелу імпе-

Українські пластуни
в Альпах на Вацмані

лу імперій", який твір, важко ще сказати, але з опублікованих уривків знати, що Клен не дасть якоїсь сюжетно-викінченої епічної речі, бо в уже написаному немає ніякого наляку на такий сюжет та на неепізодичні образи людей. Мосендз в "Канітферштані", попри цікавий жанровий задум, не спомігся дати технічно-досконалої речі, зокрема прикро вражають мовні помилки. М. Орест у своїй збірці дав низку споглядально-абстрактних речей, далеких темами й мотивами від нашої дійсності, О. Бабій у своїх поемах не зміг дати щось нове проти своїх давніших творів. Збірка І. Багрянного "Золотий бумеранг" прикметна своєрідними рисами, але, на жаль, чимало текстів у ній — тільки фрагменти втрачених речей. Барчині поезії відрізняються фольклорним стилем і релігійним світоглядом.

З прозаїків друкувались У. Самчук ("Юність Василя Шеремети"), Ю. Косач ("Чарівна балка", "Запрошення на Цітеру"), автор цих рядків ("Муза", "Любов"), І. Костецький ("Оповідання про переможців"). В. Русальський ("Місячні ночі", "Сонячні дзвони") П. Гайдарівський ("Ще одно кохання"), Д. Гуменна ("Куркульська вілія").

У прозі, можна сказати, було два основні напрямки — реалістичний і „ліво-експериментальний“, романтичний. На чолі першого напрямку йшов У. Самчук, що своїми творами і теоретичними настановами вів лінію „ясного думання, ясного задивляння на справи“ (ст. „Велика література“, зб. „МУР“ ч. 1).

Автор цих рядків, додержуючись свого „збагаченого реалізму“, дбав (у згаданих вище збірках) про створення виразно-сюжетної новели, зразків якої так мало в українському письменстві.

До реалістичного напрямку належить і повість Гайдарівського, але технічно вона не опрацьована і через те її стилеве „обличчя“ не досягє ясне.

Заступники ліво-експериментального напрямку (їх небагато: двоє-трьох плюс їхні псевдоніми), навпаки, свідомо відштовхувались від сюжету, намагаючись, з одного боку, відновити маніру раннього Хвильового („Чарівна балка“ Ю. Косача написана під виразним впливом „Солонського Яру“ Хвильового) і з другого — прищепити на українському ґрунті джойсизм (І. Костецький в „Новелі для тебе“ й ін.). Для цих письменників характерне ще й те, що вони „сміливо“ постріпували письменниками інших напрямків, вважаючи їх „пересічностями“, а їхні твори — творами „третього сорту“ (ст. Ю. Корібута).

Третій напрямок у прозі — сентиментальний, виразно не виявився, хоч і були надруковані твори в цьому дусі (Русальського, Д Гуменної).

Але опублікованими речами творчість прозаїків-емігрантів не вичерпється: для Самчука треба відзначити цілий роман „Юність Василя Шеремети“, для автора цих рядків — історичний роман „Чорноморці“ і дві кн. трилогії з часів революції — „Півтора людського“ та „Сміх на кутні“, е, кажуть, більша річ у Косача, якийсь В. Гай шукав недавно (оповістка в „Українських Вістях“) видання для великої речі, на 25 аркушів, під заголовком „Лихоліття“. Але ці всі речі покищо неприступні для читача й критика.

Якщо мати на увазі драматичні твори, то треба передусім відзначити п'єсу Л. Коваленко „Ксантіппа“ („Заграва“ ч. 3), що в ній авторка ніби продовжує традицію побутових п'єс з античного життя Лесі Українки. Дві п'єски О. Запорізького („Мати помирила“), що були видані окремою книжечкою, мають на собі всі ознаки твору драматурга-початківця з виразними завдатками реалістично-побутової спостережливости та гумору. Інші драматичні твори живуть покищо в рукописах.

Це: відома віднедавна через постанову в авґсбурзькому театрі Косачева п'єса „Ворог“, що про неї рецензенти висловились як про актуальну тематично, але недосконалу з сюжетного боку (це постійна хиба Косачевих творів), драма „Під Косою“ С. Ледяньського, комедія „Гетьманська спадщина“ автора цих рядків і деякі інші.

Теоретичні шукання виявились у декількох доповідях та статтях. Започаткував їх У. Самчук своєю доповіддю „Велика література“ (зб. „МУР“ ч. 1) що її можна б назвати універсалом реалістично-монументальної літератури. Далі йде доповідь Ю. Шереха „Стилі сучасної української літератури“ (надрукована в зб. „МУР“ ч. 1). Висунувши правильну тезу про потребу створення українського національного стилю і вказавши Шевченка як „батька“ національного українського стилю в поезії, а М. Гоголя — в прозі, доповідач потім абсолютно довільно визначив у сучасній українській поезії як продовжувачів Шевченкового стилю Т. Осьмачку та Василя Барку, а в прозі — того ж таки Осьмачку з його ненадрукованою повістю „Старший боярин“. Ця повість нам відома, і ми можемо про неї сказати, що вона, може, й має дещо спільне з ранніми, романтичними Гоголевими творами, але ніяк не з творами дозрілого Гоголя, Гоголя-реаліста. Волод. Державин як заступник неоклясики („Клясицизм і систематика літератур-

них стилів") та автор цих рядків як заступник реалізму („Межі й можливості мовостилю“) заторкнули проблеми мовного стилю в літературі (хоч у Вол. Державина задум був, здається, ширший).

Виступи в теоретичній ділянці заступників „експериментального“ напрямку нічого виразного не дали, бо один із них (Юрій Косач) в кожній своїй статті висловлював інший погляд, а другий (І. Костецький) пропагував не „нове слово“, а епізодично виниклий і абсурдний у своїй суті джойсизм. Показова для „теоретизування“ заступників цього напрямку стаття Ю. Корибута „Натуралізм — не мистецький стиль“, повна безмістовних висловів („твори Золя справляють враження величезних символів“, „несамовито-неповторний ритм“, „абсолютно-ритмічний задум“) та суперечностей (трактування футуристично-натуралістичного джойсизму як подолання природи, а фольклорного образу „тремтіла, як рибонька тая“ — як натуралістичного).

Критична діяльність наших письменників була досить інтенсивна. Рецензії і критичні статті друкують майже по всіх наших періодичних виданнях (Юрія Шереха й інших). Крім того, була, як уже казано, скликана навіть спеціальна критична конференція МУР-у (у Байроїті). На жаль, не можна сказати, щоб більшість рецензій, а також доповіді на конференції були на потрібній висоті. В рецензіях більше було „любительства“ й випадковості автури (характерна в цьому розумінні ст. „Чи проза в нашій прозі?“ І. Қ. надрукована в другому зб. „МУР“), авіж фаховості, а в доповідях на конференції МУР-у переважали теоретико-літературні, історично-літературні й інші побічні міркування, (доп. Б. Подоляка, проф. Л. Білецького, д-ра О. Грицаця й ін), а не специфічно-критичні. З огляду на це наші критичні оцінки й характеризувались хоробливою амплітудою коливань від піднесення одного поета до рангу пророка (Косач про Барку) до паплюження інших як графоманів. Особливо прикра в нашій критиці була відсутність тактовного підходу до молодих. Критиці взагалі властива риса повчальності, а щодо молодих, то це мусить бути просто педагогічна критика. Очевидно, що не однаково треба ставитись до технічних помилок у старого поета Мосендза і до певних недоробленостей у початківців. Говорити ж про графоманство молодих — це просто безглуздя. Графоманія — це психічна хвороба здебільшого старих людей. У молодих же хиби — це здебільшого недостатня грамотність, технічна невправність, що з часом можуть зникнути. Хіба Лєся

Українка, М. Коцюбинський, М. Рильський („На білих островах“), П. Тичина не писали на початку своєї діяльності слабенько? А потім же з них вийшли першорядні майстри! Проте це не значить, що треба терпіти явну халтуру й безграмотну писанину усяких там Гірких та Алмуз (до речі, якраз не дуже й молодих). Справжній критик повинен зразу пізнати, що він перед собою має — халтуру чи несміливу епробу початківця.

Крайнього суб'єктивізму не вбереглися й декотрі з наших фахових критиків. Так, наприклад, В. Державин проголосив (у „Нашому Житті“) Ольжича „найбільшим поетом XX віку“, а початківця Л. Лимана — трохи не клясиком.

Отакі, як бачимо, досить невідрадні досяги нашої неповно виявленої літературної діяльності за два еміграційні роки в демократичних умовах. Очевидячки, для нормального літературного життя самої волі мало, потрібне ще й нормальне національне життя як матеріальна й моральна база для літературної творчості.

В. ЧАПЛЕНКО.

В. СВІТАЙЛО

ЗОЛОТО

Етюд

Пам'яті акад. П. Тютківського

Світ жовтий, повний вогню гойдався сам і його разом із собою гойдав. Як у бурю на кораблі — то западався в глибину, то виносився на високу хвилю-гору. Коли він падав униз, його серце залишалося вгорі, а тіло з моторошним свистом летіло в безодню. Коли ж його виносило на хвилю, йому робилося легше. З тієї хвилі-гори він бачив знову білий світ — білі халати на лікарів та сестрах, що поралися біля нього, великі білі вікна і все біло-ясне та чисте, без єдиної, бачилось, порошинки приміщення палати . . .

Хапався тремтячими руками за тверду, негойдливу дійсність — за білья лїжка. Підвестися б! Підійняти б важке, набрякле, як колода, у вдянці тіло! Восстанне надивитися б на неповторно-дорогий, а головне-твердий, як граніти і гвайси, нехитливий світ! Такий, що по ньому можна твердо ходити ногами, відбивати молотком з влучністю досвідченого геолога зразки усіх тих твердих порід, що з них він, той світ, збудований . . .

Підвестися б!

Та тут його починало мучити золото, тасмниця його життя, що тепер уже (він був свідомий цього!) доходило краю.

Так, золото . . . золото на Уьраїні.

Ще змалку, та й пізніш, від усіх він чув про вугілля, залїзну руду та інші багатства надр України, але разом з тим усі були тієї думки, що золота в тих надрах немає. Згадували тільки про незначні слїди його в річках північного Кавказу, в горах Донецького кряжу, на Закарпатті біля Березова, Берегова, Герцівців, Хусту, Квасова й Лугу. В Мармароській Солотвині, казали, з однієї тонни соли можна видобути три грами золота . . .

Але він, як геолог, спізнавши будову призначеної від історії українському народові землі, був певен, що й справжні родовища золота є в її надрах.

І він, з молодих ще літ почавши, заповзявся був його шукати. Обійшов за свій довгий вік всеньку Україну вздовж і впоперек. Облазив з рюкзаком за плочима і з моголком у руках Карпати, північні схили Кавказьких гір, оглянув річища Тиси, Дністра, Богу, Тетерева, Дніпра, Дону з Дінцем і Кубані, вивчив уважно соляні копальні Закарпаття й Донеччини.

Він так цю землю вивчив, що став її уявляти, як живу істоту. Йому здавалась вона тим китом, що на ньому рятувався український народ серед бурхливого океану історичних подій.

Карпати — це була голова того кита, споконвічний гранітово-гвайсовий масив, що йшов від Волині до Озівського моря — вигнутий хребет-спина, а відноги Кавказьких гір на Кубані — підкинутий угору хвіст.

Тіло китове обросло всередині, як ситтю, вугіллям, рудами, сіллю, каолінами, а зверху, як шерстю та волоссям, — травами-хлібами (на півдні) та садками-лісами (на Поліссі, Волині, в Карпатах) . . .

Проте золота він довго не знаходив. Не один раз уже було так, що він починав тратити надію. Бо ж роки йшли, наближалася старість, і старий геолог занепадав на силах...

І от несподівано в одному місці Донецького кряжу він знайшов те, що шукав. Справжні багаті родовища золотої руди потужною жилою прошивали основні породи давнього тектонічного поморщення.

Риба-кит українського народу набула нову оздобу — золоті прожилки в своєму тілі.

Знайшовши те, що шукав продовж усього свого життя, старий учений забув про старість. У нього вирости крила щастя від думки про те, що він не марно прожив, що він збагатив свій народ...

— „Він буде багатий поміж народами, — радів, — буде багатий, як ніхто“...

Та потім схаменувся: багатства української землі вабили весь час ворогів і приносили досі його народові не щастя, а муки. Муки й страждання безмежні. На донецьке вугілля ще й тепер зліталось чорне вороння чужинців. Те саме він бачив на Криворіжжі при копальнях залізної руди... Чужинці несли з собою свою мову, культуру і зневажали споконвічного господаря цієї землі — український народ...

І він завагався. Мовчав про своє відкриття. Носив на самісінькому споді своєї душі золото-муку.

Казати чи не казати? Казати чи...

Іноді йому здавалось, що влада, безособова, але стоюча й стовуха потвора, вже знає про його „шкідницьке“ мовчання. Адже тоді, як він знайшов, був один робітник... Він тоді думав був, що той робітник нічого не зрозумів, — а що як у нього таки виникла тоді якась підозра? Адже „вчений професор“, зрадуваний і схвилюваний відкриттям, якимось дуже вже хапливо відіслав його геть, не вигадавши зопалу ніякого приводу..

Не раз він прокидався вночі, зривався з постелі повний жаку... Прислухався, чи не добиваються до хати, не йдуть заарештувати...

Але мовчав і далі. Вагався ще й тепер, уже на смертній постелі. Бився у муках гарячково: сказати — не сказати... Може б, такі казати? Чи добре буде, як знання про золото умре разом із розкладом тієї матерії, що з неї складається його мозок? Що взагалі буде, як його не буде? Залишиться мертве каміння, оті граніти та гнайси, що їх він не знати навіть вивчав, залишаться те золото... Чи тому камінню не одякаково, знатимуть про нього чи ні?

Україні не однаково!

І він знов схилився до думки: не казати...

— „Якби народ здобув уже волю... щоб ніхто не видер йому з рук цього скарбу... А так... ні, не можу сказати..."

Світ-корабель шугнув у чорну прірву — і все зникло...

Знову на хвилю-гору винесло. Хмара-туман стала розповзатись... Замріли якісь плями... Ні, не плями, а схилені над ним людські обличчя.

Людей було більше, як звичайно. Усі в білих халатах, накинутах на ті вбрання, що в них ходили на вулиці.

Щось говорять до нього... Що? А! Президент академії, кореспонденти газет... Вони хочуть довідатись про стан його здоров'я і вволити, може, останню його волю, записати його заповіт... Кажуть про те, що вільні народи вільної країни шанують його, свого великого вченого... Хай він знає про те...

Народи? Вільні? Брехня!

— „Брехня! Мій народ у неволі! Його найкращі сини в крижаних пустелях конають... А мене ви шануете! Хочете, щоб я шукав для ваших загребущих рук скарби в землі мого народу? Нові поклади вугілля, руд? А може, й золота? Щоб я допомагав вам кувати на мій народ кайдани?... Ні, ніколи... Ніколи ви не довідаєтесь про золото..."

Він це сказав?! О! Вони не дадуть йому спокійно вмерти!.. Ні, не сказав... тільки слово „золото“ вихопилось мимоволі з запечених уст...

— Золото? Він каже про золото? — загомоніли, уважно напружившись, люди у білих халатах. — Де? Треба записати...

Скількись рук простяглося до його голови, пліч, щоб допомогти підвестися. Але тіло-колода не згиналось.

Страшний тиск підступав умирущому під серце. Він задихався...

— Золото... Скажіть, де ви знайшли золото, і вільні народи збудують вам пам'ятник, покриють славою навіки ваше ймення... — кричали над ним хижі голоси. Білі примари товпилися навколо його ліжка з наготовленими записниками, з олівцями, ручками в руках...

— Жа-аба! — видушив смертельний тиск із тіла вмирущого незрозумілий стогін-хрип, і те тіло мертво випросталось. Неживі очі витріщились скляною небачучістю; вони вже нічого про золото не знали...

З НАУКИ Й ТЕХНІКИ

Звідкіля походять назви частин світу?

Усякому цікаво, чому, нпр. частину світу, де ми живемо, називають Європою, а не Азією, чи як інакше. й навпаки — чому говоримо про наших земляків в Америці, в Азії, чи ще десь. Ось пояснення назв частин світу, як вони сьогодні прийняті в науки про назви, або т. зв. ономастиці.

Назва Европа має аж два пояснення. Одне випроводжує її з фінікійського слова „ереб“ — „темнота, вечір“, що ним цей старий народ називав усі краї на захід, передусім Грецію й Італію. Річ цілком можлива, бо ще коли сьогодні в досвітню годину поглянути на небо, то воно ясне тільки на сході, захід таки темний. Нічого дивного що фінікійці могли такою назвою охрестити все, що від них находилося на захід. Від фінікійців прийняли цю назву греки й їхні географи поширили її далі. А проте переконливіший другий вивід цієї назви: Європою в давній Греції називали грецький суходіл у протилежність до півострова Пелопонезу. Сама ж назва в'яжеється з іменням однієї богині, по-нашому „Широкоока“, що на її честь називали місце її почитання — грецьку країну Беотію. Назва поширилася на цілу Грецію, а опісля й на цілу Європу.

Азією (з грецького „асіз“ — „намул“) називали старинні греки спершу маленьку частину Лідії, де жило грецьке плем'я — йонійці. З часом поширилася ця назва на всі краї, що лежали по тому боці, отже на сьогоднішню Малу Азію й Індію, аж нарешті римляни, перейнявши її від греків, поширили її ще далі, на цілу Азію. Назва „Мала Азія“ (власне — первісна Азія) появляється з кінцем V. ст. по Хр., щоб відрізнити цей край від решти азійського суходолу.

З цих двох прикладів видно, що назви частин світу повставали й поширювалися в міру того, як серед греків і римлян поширювалося землезнання. Цим можна, між іншим, пояснити те, що назву Африки первісно надавали старовинні римляни тільки північній частині сьогоднішньої Африки. Тільки дуже пізно поширилася вона на дальші частини африканського континенту. Саму назву Африки виводять дослідники від берберійського племені афрів, тобто: Африка = країна афрів.

Цікава історія назви Америки. Як відомо, її „відкривник“ з 1492 р. Христофор Колумб знав тільки західні окраїни Північної Америки. На найдавнішій мапі світу з 1510. р. визначена вона як „Терра Америка“ (земля Америка), частина

південної Америки, що її відкривником був флорентійський подорожник Америго Веспуччі. На мапі вона відділена океаном від землі, що її відкрив Кобльм (цю землю, доречі, тоді вважали за частину Азії, бо Колумб шукав дороги до Індії). Щойно згодом, коли переконалися, що ця земля творить з „Америкю“ одне ціле, перенесли й назву на цілу частину світу, з підподілом на Південну й Північну Америку. Сьогодні загально прийнято пояснювати назву Америки йменням її другого відкривника — Амеріга Веспуччі.

Австралія — від латинського слова „австер“ — „південний“ — має розмірно пізню назву. Назвою „Терра Австраліс“ (південна земля), почали називати сьогоднішню Австралію з XVII. ст. Щойно в XIX. ст. ця назва загально поширилася.

Залишаються ще назви: Антарктида, Полінезія й Океанія. Перша з них узята з грецького: „анті арктос“ — „напроти півночі“, друга й третя теж грецького походження: „полі незос“ — „багатоострів'я“, „океанос“ — „велике море, океан“.

Др. Я. Р.

Нова сила на послугах у людини

Атом — нев'явно-мала сонячна система. Її планети — електрони кружляють навколо ядра, що складається з протонів та нейтронів. Електрони, протони й нейтрони — це ті цеглинки, що з них збудоване все: місяць у просторі, харчі на вашому столі, папір, що на ньому надрукована ця книжка.

Хоч атом неймовірно малий, але він майже зовсім порожній. Якби ядро його можна було збільшити до розміру будинка, то електрони були б віддалені від нього на . . . 3600 миль. А якби зблизити складові частини атома зовсім щільно, то вийшла б надзвичайно важка матерія: шматок її такий завбільшки, як „цеглинка“ масла, важив би, в певних умовах, понад сто мільйонів тонн.

Атом таїть у собі невичерпні запаси енергії. Цю енергію вже використано в атомовій бомбі: дві бомби змусили капітулювати могутню в мілітарному розумінні державу — Японію. Але тепер науковці працюють над тим, щоб використати атомову енергію на добро людям. Уже можна передбачати, що з атома в майбутньому буде найкращий слуга людини.

2 грудня 1942 р. відбулася історична телефонна розмова.

— Італійський мореплавець відкрив Америку. — сказав д-р Артур Комптон, професор Чикагського університету.

— Чудово! — відгукнувся д-р Джеймс Б. Конан із управи наукових дослідів у Вашингтоні. — Але чи безпечно входить до нової країни?

— Так, — запевнив Комптон. — Колумб гадає, що тубільці настроєні мирно.

День цієї таємничої розмови треба вважати за початок нової — атомової ери в історії людства. На дослідному полі Чикагського університету цього дня відбулася перша контрольована реакція в урані.

Трудно бути пророком взагалі, а тим більше в науці й техніці.

Демонструючи 1765 р. в Единбурзі свою парову машину, Д. Ватт не міг і подумати про розкішні експresi XX сторіччя! Майбутнє своєї машини він бачив у вищомповуванні води з копалень. Так само й з Едісоновим фонографом. Винахідник передбачав його єдине використання — записування останніх слів великих людей.

Вогонь може зварити нам обід, огріти наш дім, але й... спалити його. Бомби з динамітом нищать міста, але його ж уживають і на те, щоб зносити цілі гори для будування нових міст.

Отак і з атомом: його енергією можна нищити ворожі країни, але й можна створити чудове безтурботне майбутнє людства. Можна розтопити кригу Гренляндії, щоб створити нову країну для людства, що дедалі дужче розмножується...

Скільки ж енергії на це треба? Та бомба, що знищила Гірошіму і дала шдчас вибуху температуру до 100 мільйонів ступнів, могла б звільнити від криги тільки одну третину Гренляндії (якщо припустити, що крига завтовшки 300 метрів). Але ж ця бомба звільнила тільки одну тисячну потенціальної енергії урану!

Отже людство, маючи в своїх руках атомову енергію, зможе змінити лице землі. Але... тут багато „але“. Наприклад, розтопивши крижані шапки обох бігунів, люди підняли б рівень води в океанах на кілька десятків метрів, і — вода б затопила частини старих суходолів, кригоскелі (айсберги) попливли б по всіх океанах і стали б перешкодою для мореплавства.

Отже ще треба буде подумати, як відкриту енергію розумно використати. Найімовірніше, що вона буде використана передусім як невичерпне джерело електрики. Вже теперішніх знань про атомову енергію досить для того, щоб розпочати будівництво таких електровень. Ця електровня спочатку буде дорога, як бувають дорогі перші моделі кожної машини. Вона буде навіть не зовсім безпечна від вибухів. Але ціна на електроенергію знизиться, кажуть фахівці, на 17%. Мало? Так. Але зате ця енергія буде невичерпна. І це змінює електропостачання дуже ґрунтовно. Користуючись цією енергією, люди з-під екватора зможуть їхати на бігун, щоб побігати на лижах, а якийнебудь ескімос — до Африки, щоб трохи засмагнути.

Країни, багаті на енергію, завдячують це головню запасам вугілля. У майбутньому джерелом енергії буде уран. А пів кілограма урану дає стільки енергії, як півтора мільйона кілограмів вугілля!

Внаслідок цього континенти поміняються місцями. Наприклад, бідна на вугілля, але багата на уран Африка може стати високоцивілізованою індустріальною країною. Можна навіть уявити таке, що неможливі країни взагалі зникнуть з лиця землі з тієї причини, що енергії буде досить для всіх. Адже необмежена електроенергія дасть змогу екстрагувати з морської води, наприклад, залізо, а цукор і сіль (товщ) — із дерева. Навіть золото можна буде робити хемічними засобами!

Дуже ймовірно що загальне збагачення людства звільнить його й від споконвічного бідства — війни. Бо навіщо загарбувати чуже добро, як свого досить!

Людей, знайомих з вартістю урана, може лякати висока його ціна. Але ми знаємо, що, наприклад, алюміній був спочатку дорожчий за золото, а тепер це чи не найдешевший з усіх металів. На щастя, земля дуже багата на уран... Не виключене, що будуть знайдені способи добування енергії і з інших елементів, наприклад, з торію.

ВЕСЕЛИЙ КУТОК

СТАРІ СПОРТОВЦІ

Якось, коли я гостював у В. Леонтовича в Оріхівщині, за вечерею зайшла мова про спорт і я висловився, що я так люблю гру в скраклі, що нехай мене серед ночі збудять і покличуть грати, то я піду з охотою.

— Ну, глядіть! — сказав інженер В. Павленко. — Я вас завтра збуджу раненько та пограємо трохи... Бо я цілий день зайнятий на цукроварні, і не маю часу на гру...

Сказавши це, пішов собі спати.

Довго ми сиділи звечера, розмовляли і пізно поросходились спати.

Тільки що, здавалось, я заснув, коли чую: хтось стукає знадвору у вікно. Скочив я переляканий — думав, може, пожежа або поліція.

— Хто там? Що таке? — питаю.

— Це я, Павленко.

— Що ж сталося? — питаю.

— Та ви ж обіцяли зо мною в скраклі пограти...

— Що ви, кажу, збожеволіли?... Ще ж ніч надворі!

— Вже світає, а мені незабаром треба буде на цукроварню їхати...

А хочеться трохи пограти. Ви ж обіцяли... А я вже все нагодував.

Нічого робити: довелося уставати. Хутенько вдягнувшись, я вийшов, і ми почали грати.

Надворі вже зовсім розвиднилось, і я помітив, що коло тину, який відділяв парк від дороги, починають спинятись люди, ідучи в поле з косами та граблями. Дівчата хіхікають, а один дядько гукає:

— Що це ви, Василю Петровичу, так спозаранку почали?

— Та хочеться трохи кости розім'яти, — відповів засоромлено Павленко.

— То взяли б по косі, то й не тільки кости розім'яти, а й чуби понагрівали-б...

— Сказанс, пани, — зауважив хтось із юрби. — Нема чого їм робити, то вони й граються, як діти.

З того часу я в селі вже більше ніколи не грав у будень.

(Із „Щоденника“ Є. Чикаленка).

ПИСЬМЕННИКИ В АНЕКДОТАХ

ПЕРЕКЛАДАЧ

Т. Шевченко приятелював з актором-негром Олріджем, коли той виступав в ролі Отелло в Петербурзькому театрі. Вони часто сходилися за лаштунками і по-приятельському випивали. Один раз хтось із присутніх запитав Шевченка, як вони порозуміваються, коли в них немає спільної мови — Шевченко не говорить по-англійському, а Олрідж не розуміє української мови.

Шевченко постукав по плящі, що стояла на столі, і сказав:

— Через перекладача...

БЕРНАРД ШОВ і МУЗИКА

Бернард Шов обідав в одному лондонському ресторані. Оркестра грала дуже голосно і без павз одну за одною модні речі.

Шов підкликав до себе старшого офіціанта і спитався:

— Чи ваша оркестра грає на бажання?

— Так, — відповів запитаний. — Може, ви щось хотіли замовити?

— Еге... Попросить оркестру, щоб вона пограла в доміно, поки я пообідаю...

ПОХОДЖЕННЯ А. ДЮМА

Один із допитливих чужинців, познайомившись з А. Дюма, зразу ж зацікавився його походженням:

— Ви, кажуть, мішанець...

— Так, мій пане, — відповів Дюма, що ніколи не приховував свого походження.

— А ваш батько?

— Був мулат, — мовив письменник трохи роздратовано.

— А ваш дід?

— Був негр, — сказав запитуваний, втрачаючи терпіння.

— Та невже? — здивувався чужинець. — Чи можна мені запитати, хто був ваш прадід?

— Мавпа! — вибухнув Дюма. — Мавпа. Мій родовід починається там, де закінчується ваш...

КОРОТЕНЬКІ СМІХОВИНКИ

Кажуть, що кохання сліпе... В такому разі одруження треба визнати за найкращі ліки проти цієї сліпоти.

Покупець: Чи є у вас щось на тему „Чоловік — господар хати“?

Книгар: Запитайте у відділі фантастичних повістей.

Коли Абрагама Лінколна запитали, що таке тактовність, він відповів:

— Це вміння розуміти інших так, як вони самі себе розуміють.

Восьмирічний Петрусь одержав у школі завдання написати про своє походження. Для цього він спитався в матері:

— Мамо, звідки взялася наша бабуся?

— Бабусю приніс лелека, синку.

— А ви, мамо, звідки?

— І мене приніс лелека.

— А я?

— Тебе також...

„Впродовж трьох поколінь у нашій родині не було нормальних народжень“, почав писати хлопець.

Суддя: Розкажіть, підсудний, де ви взяли це авто.

Злодій: Біля цвингаря. Воно там стояло без нікого, і я подумав, що власник його помер.

ВЕЧІР НА УЗБЕРЕЖЖІ

Нечутно вечір знизився до гір,
Що вже послули, як і ті хмарини,
Що обляли вінками верховини, —
І стало тихо від землі й до зір.

Істипивсь моря золотий простір
І став мінитися, як та перлина . . .
Ніщо спокоеві тут виклику не кине, —
Мовляв, заснуло все — людина й звір.

Добраніч, гей! Та ще раз, увостанне,
Як меч, пройнявши хмар низьке піткання,
Над морем промінь засвітивсь ураз...

І стало ясно: це не просто гори,
А Прометея край, край волі й горя, —
Величній у красі своїй Кавказ.

В. С.

На чужині в емігрантських
поневір'яннях в листопаді 1946
помер визначний громадський
діяч і видавець, а в останнім
часі спільник нашої книгарні

Директор

ПИЛИП ВОЛЧУК

Вічна Йому Пам'ять!

П. Твердохліб, Г. Йопик, В. Шаркс

ЗМІСТ АЛЬМАНАХУ

Відомості з літочислення. Святці. Історичний календар. Наші національні свята і пам'ятні дні. Українські імена. Світ у числах. І. Раковський — Всесвіт і життя на землі. Михайло В—ський — Зелене вбрання землі. І. Липовецький — Доба двох світових воєн. Р. Іщук — Природні багатства України. Проф. Я. Рудницький — Наша мова. В. Ч. — Великий національний скарб. Б. Бій-Бійченко — Великий діяч. Б. Бій-Бійченко — Поет Антонич. В. Чапленко — Літературне життя на еміграції. І. Липовецький — Українська еміграція в новому світі. В. Порський — Розгром Кирило-Методіївського братства. В. Світайло — Золото. Д-р. Я. Р. — Звідкіля походять назви частин світу. — Нова сила на послугах у людини. Поезії В. С., М. Ореста, В. Барки, Ю. Балка, Яра Славутича. Веселий куток.

До

видавництва і видавців!

Українська Книгарня в Аугсбурзі (Ульмерштр. 7) приймає в коміс і купує за готівку на догідних умовах всі вартісні видання, антикварні книги, журнали, образи, картки і всі мистецькі вироби. При появі нових видань просимо надсилати нам зразкові примірники.

З поважанням
Українська Книгарня

Наша адреса:

UKRAINISCHE BUCHHANDLUNG
Augsburg, Ulmer Straße 7

Окладинка ІРИНИ ТВЕРДОХЛІБ - Світлина О. ОЛЕКСІЄНКА

ГОЛОВНИЙ СКЛАД
УКРАЇНСЬКА КНИГАРНЯ, Авсбург, Ульмерштрассе 7